

DOM in SVET

LEPOSLOVJU - ZNANSTVU

LJUBLJANA

Leto XIX.

1906.

Štev. 6.

VSEBINA.

	Stran
Ivan Cankar: Spomladi	321
Ivan Lah: Gospod Ravbar. Pesem. (Dalje)	328
Fr. S. Finžgar: Pod svobodnim solncem. Povest davnih dedov. (Dalje)	334
Anton Medved: Šibre. 12., 13., 14., 15., 16	342
Dr. J. D.: Grofica Ida Hahn-Hahn	343
Anton Medved: Kvišku!	348
Roman Romanov: Franc Koritnik in njegova družina. (Dalje)	349
Roman Romanov: Dalja žari	356
Jos. Lavtižar: Onstran Baltiškega morja. Popotni zapiski. (Dalje)	357
Lea Fatur: Vilemir. Romantiška povest izza turških bojev	365
Književnost	375
To in ono	382

SLIKE.

Tower v Londonu. — Ruski učitelj čita ljudstvu v nedeljo. I. Bogdanov-Bjelskij. — Grofica Ida Hahn-Hahn. — Papež Pij X. na vatikanskem vrtu. Po fotografiji. — Toplice na Dolenjskem. — Stolna cerkev v Roskildu. — Sadjarstvo. V. Suhomel. — Krim ob povodnji. A. Jama. — Hodnik v avstrijski državni zbornici. — Olimpijske igre v Atenah. — Ladje, s katerimi je Kolumb odkril Ameriko. — San Francisco pred potresom: Market Street. — Mestna hiša v San Franciscu pred potresom. — Razvaline San Francisca. — Profesor Ivan Trinko. — Princ Konrad Hohenlohe.

 Vojska na Daljnem Vzhodu izide prihodnje dni v dveh oddelkih. — Za sklep bo v tem delu opisan tudi sedanji položaj v Rusiji.

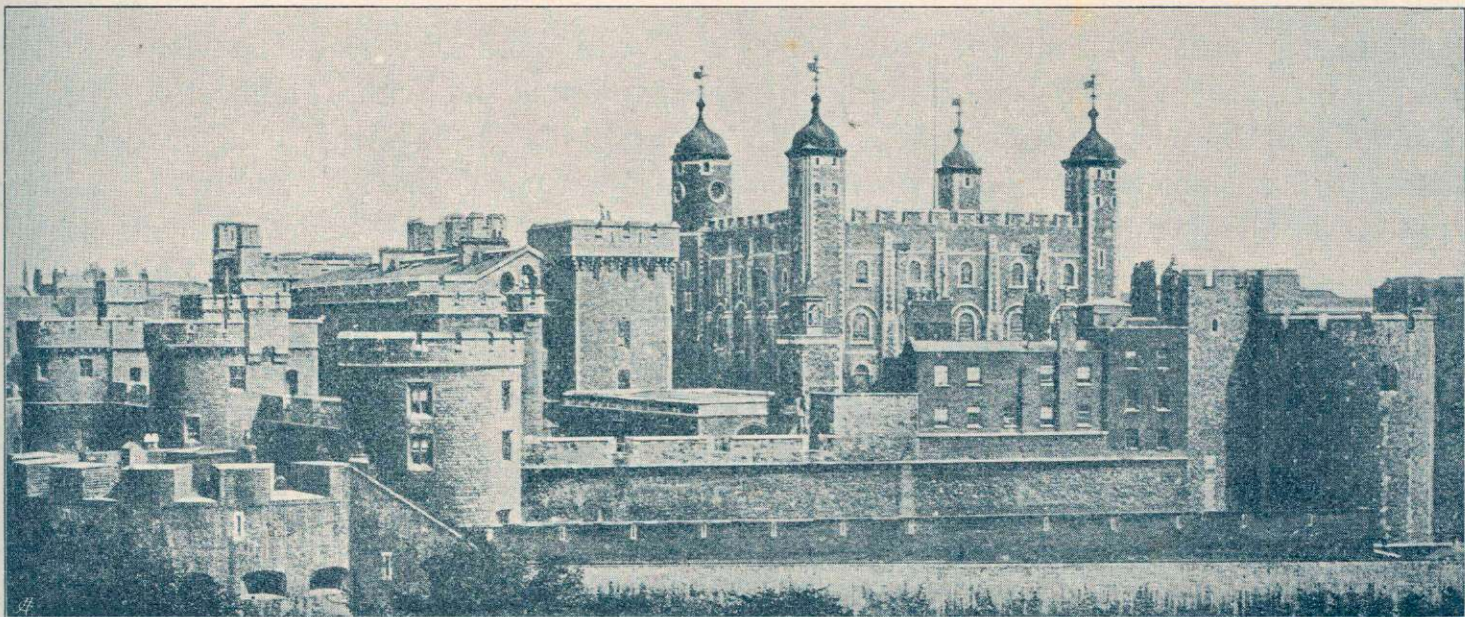

„Dom in Svet“ izhaja prvega dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „**Marijanišče**“. — Tiska „**Katoliška Tiskarna**“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 25 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravnništvo v „**Marijanišču**“

TOWER V LONDONU.

IVAN CANKAR :

SPOMLADI.

I.

obenega oblaka ni na nebu; toda nad mestom leži siva megla, prepletena, vsa napoljena s solničnimi žarki. Ne vidim neba; že dolgo nisem videl njegove tihe sinjine, komaj se še spominjam, kako je sijala nekoč; toda slutim jo z ljubeznijo in hrepenenjem — tam visoko, za to sivo meglo, se boči prelestna iz neskončnosti v neskončnost kakor sluti domovino moje srce, polno domotožja . . .

Zgodaj je še; vzduh je hladen in miren. Ulica je v senci, visoko gori se blišče strehe; svetloba, rumena, žareča, lije nizdol v širokih plastéh — vzplamenela so okna. Za oknom se prikaže obraz, ves obžarjen; tako siva je lobanja, ki leži ob gomili in strmi v solnce s praznimi, topo začudenimi očmi. Te oči, v sivo meglo strmeče, ne vidijo solnca; lica, vsa obžarjena, ga ne čutijo. Od daleč zamolklo bučanje strojev iz tvornic, zvonki, nagli udarci kladiva ob jeklo, monotoni klic zidarjev — to je življenje in solnce teh oči.

Ulica je razkopana v vsi dolžini; ob rovu je nasuta prst na obeh straneh za seženj visoko; v rovu stojé delavci in polagajo cevi. Le redkokdaj se prikaže iz rova kuštrava, potna, gola glava, samo do vratú; do vratú je zakopan živ človek v zemljo, oči se ozirajo zaspano, zlovoljno, nikoli se ne ozró proti nebu; ne vidijo solnca in ga nikoli niso videle . . .

Pot se spenja in širi; že so daleč za mano globoke, ozke ulice, v prah in mrak potopljene. Zdi se mi, da že vidim v daljavi zelene holme; tako je prepojeno vse obzorje z žarko lučjo, da so oblike nerazločne, da se gibljejo nemirne ter časih nenadoma izginejo, kakor za plapolajočim srebrnim pajčolanom. Zapihal mi je v lica toplejši veter, čudno opojen, blagodišeč; visoko se je bil vzdignil pajčolan in v lica mi je dihnil pozdrav od onstran meglé.

Na desni, na levi, samo še prostrana, prašna dvorišča tvornic, visoki dimniki, skladovnice drv in desak; težki vozovi prihajajo mimo, visoko naloženi; počasi, mirno in krepko stopata rejena konja. In tam — svobodno polje, božji svet.

Utihiilo je mesto pod mano; pod sivim oblakom leži, vse je zavito vanj, potopljeno, kakor na dnú mirne, smrdeče vodé. Časih še zažuborí, zašumí tam spodaj, doseže me samotni klic; tako zazvoné časih opolnoči zvonovi učaranega mesta, spečega na dnu jezera . . . zazvoné, utihnejo.

Bela pot se spenja v holm; polja, travniki, v daljavi temen gozdič; in nad zeleno, duhtečo pokrajino vedro jutranje nebo. V prahu, na polju, pod nebom čudna tišina, da mi je skoro tesno pri srcu. Mlado žito klije, za ped je že visoko; niti bilka se ne gane tam, najrahljši vetrič ne pogladi z dlanjó preko zelene gladine; na obzorju, nad gozdičem visí tenek bel oblak, samotni na vsem nebu; visel je tam ves čas in se ni ganil. Spomnim se nenadoma, da mi je bil v dolini, še globoko spodaj pod sivo meglo, zapihal v lica blagodišeč veter — odkod je bil tisti pozdrav?

In glej, človeka od nikoder. Mrtva je pokrajina, učarana, okamenela sredi življenja. Mrtva je meni, tujcu . . . To nebo ne prepeva zame, ne prepeva to polje zame popotnika, ki je prišel mimo in pojde dalje, nevreden, da bi mu darovalo življenje prijazen pozdrav vbogajme . . . Od daleč, preko one sinje gore mi je bil dahnil v lice pozdrav. Kmet je oral na polju, razorana zemlja, opojno duhteča, je zavzdihnila in se je spomnila na popotnika, ki je mislil nanjo v ljubezni in hrepenenju. Tudi ona je slišala moj pozdrav; preko gorâ, preko zelenih ravni in šumečih gozdov mi je pogledala v oči in je čutila mojo bolešt . . .

Hitel sem v dolino, v mesto, pod sivo meglo, kjer je dom tujcev in popotnikov. Lažja je tam bolešt in mirnejša, tišje je hrepenenje. Mirnejša je bolešt, če gledam v obraz človeku, brezdomnemu, domov hrepenečemu, tišje je hrepenenje, če gledam v zlovoljne, temno strmeče oči, ki skrivajo na dnu neutešeno, neutešljivo poželenje po domu, po solncu, po razoranem, duhtečem polju, po jasni sinjini nebá. Lažje je človeku v veliki družini, med brati, lažje bolniku med bolniki . . .

Okno moje izbe gleda na visoko, sivo hišo; komaj da vidim nad streho ozko progo neba in le malo je noči, da bi se zasvetila zvezda na tej ozki progí; če se zasveti, izgine takoj, zakaj neprijazen je ta kraj. V tisti visoki, sivi hiši domujejo siromaki in izgnanci, ki se je življenje pred Bogom samim pregrešilo nad njimi; iz oken, temno strmečih, gleda strah in globoko v srcu skrito, neutešeno in neutešljivo hrepenenje po domu. Tudi Maženka domuje tam.

Veža je tako široka, da pregleda človek, če gre mimo, vse dvorišče. Prazno je in mračno, na vseh straneh se vzdiga visoko zidovje. Skoro vse duri v pritličju so odprte na stežaj; okna so zagrnjena s čudnimi zagrinjali, z rutami, zelenimi predpasniki, z umazanimi in razcefranimi ostanki belih zastorov. Otroki nisem videl nikoli na tem dvorišču; morda so bili tam, navadni predmestni, slabo oblečeni otroci, ki jih vidi človek kakor s slepim očesom in pozabi nanje; videl sem samo Maženko.

Za tistimi odprtimi durmi, za tistim oknom, s predpasnikom zagrnjenim, v tisti mračni sobi je bil njen dom. Ne vem, kaj je bil njen oče; zdi se mi, da je iskal dela, kjerkoli; prišel je bil v mesto, z globokim upanjem v srcu; tako pridejo mnogi in poginejo kmalu. „Veliko je mesto, brez števila ljudi živi tam; zakaj ne bi živel še jaz, ponižen človek, ki se stisne ob zid, če je treba, in gloda zadovoljen svojo suho skorjo?“ . . . Veliko je mesto, ljudje ginejo brez sledú, kakor da bi se pogrezali v zemljo; nihče se ne spominja nanje, nihče ne žaluje za njimi . . . Pravili so, da je bil storil velik greh, tam v svoji vasi, na Moravskem morda, in da je bil v ječi in da je nato pobegnil od sramú in žalosti z ženo in z otrokom in z vsem kar je imel. Bolan je bil, ko sem ga videl; suh je bil njegov obraz in oči so gorele motno v globokih jamah. Na glavi je imel majhen, okrogel klobuk, skoro brez krajev, tesne hlače so tičale v visokih, nerodnih škornjih, grobo zakrpanih. Velikokrat je prišel domov pijan,

časih ob belem dnevu, in nihče ni vedel, kje se je bil napil, tudi sam ne. Žene nisem videl nikoli; ležala je bolna; bolna je že bila, ko so prišli v mesto in mož jo je nesel z voza v naročju, kakor otroka.

Maženki je bilo takrat šest ali sedem let. Zasmeljal se je človek, če jo je ugledal na ulici med drugimi otroci, ki so imeli vsi kratke hlačice in kratka krilca in so bili pač otroci. Maženka ni bila otrok. Oblečena je bila kakor tisti veseli, rdeči, nekoliko zaspani slovaški otroci, ki se pripeljejo ob rani zori v mesto z očetom in materjo na nerodnem vozu, visoko obloženem s sadjem in zelenjavo. Pripeljejo se, začudijo se mestu, zaspé na vozu in se vrnejo. Maženka se ni vrnila. Ostala je v sivem predmestju — ostala z dolgim, zelenim, dopetnim krilom. s težkimi škornji, ki so bili narejeni za fanta, z dolgo rdečo jopico in z rokavi, ki so segali skoro do prstov, z gladko počesanimi lasmi in z ruto na glavi. Tako je bila podobna pritlikavi starki, ki se je bila izgubila iz daljne vasi v predmestje in blodi plaha po neznanih ulicah. Njen rjavi obraz s širokimi, krepkimi ustnicami se je razlikoval popolnoma od drobnih, bledotnih obrazov drugih otrok; njene svetlorjave, velike oči so gledale nekoliko začudeno, nekoliko plaho, toda mirno in odkrito, kakor gledajo oči, ki so videle prostrano ravan, zelene senožeti in ki je ostal še globoko v njih spomin na brezkončnost zelene ravni, na svetlobo zorečega polja.

Ni si upala daleč od doma; poznala je šele komaj dvoje, troje ulic in jih najbrž ni razločevala, ker so bile vse enako dolge, ozke in prašne. Stala je na pragu široke veže, kakor je pač stala nekoč pred nizko, s slamo krito hišo, tam ob plotu, pod jablano, ter se ozirala po polju, kjer je valovalo žito v vetru: glavo nekoliko upognjeno, roke sklenjene v naročju, pogled miren, v daljavo zamišljen. Tu ni bilo jablane, ne polja, v vetru valujočega.

Sredi prostranega kamenitega dvorišča, poleg železne mreže, skozi katero se je odtakala dežnica, je stal lonec s prstjo in v

loncu je rastel klavern, napol ovenel rožmarin. Bog vedi, kdo ga je bil prinesel in čemu ga je bil postavil na sredo dvorišča; stal je tam, kakor žalosten prašen grm sredi neizmerne pustinje. Maženka je sedela na tleh pred rožmarinom, vzdignila je roko ter je pobožala narahlo, kakor po ubogem licu, po nežnem, dišečem, napol ovenelem zelenju, po tankih steblikah.

„Sirota!“

V veži je zaropotalo; prišel je lajnar z veliko lajno, ki jo je porival pred sabo na dvokolnici. Ustavil je sredi dvorišča, tik pred rožmarinom in Maženko, in komaj je zavrtil, se je oglasila mogočno, kakor da bi pljusknili naravnost z nebá silni valovi, pesem iz drugega svetá, od onstran gorá.

„Louka zelená,
neposekaná,
rostou na ni kvítí . . .“

Lajnar je vrtil prehitro, veselo-žalostna pesem je udarila iz tišine preglasno, izlila se je prejaderno in utihnila.

Maženka je vztrepetala, ustnice so se odprle, hotela se je nasmehniti, rjavi obraz je prebledel.

„Travník zeleni, nepokošeni . . .“ Tam, tam se širi neizmeren, valóví v solncu, veter gladi po njem s tiho dlanjó . . . Tam polja, narahlo se spenjajo v holm; kakor dahne veter, se zasvetijo zlata, ugasnejo v senco, zasvetijo se . . . Tam bela hiša, v solncu se sveti, zelena okna pozdravljajo . . .

Maženka je vztrepetala, sklonila se je globoko, da se je doteknilo čelo tal; zasopla je težko, zaječala, toda nenadoma je izpustila roka, ki je tiščala za grlo in po dvorišču se je razlegal čuden krik, tenak, ves tuj . . . kakor kriči otrok po materi, brez besed, z glasom polnim groze in nikomur razumljive, neutolažljive bolečine . . .

II.

Ker je bila nedelja in ker je sijalo solnce, si je privezala Maženka židano ruto. Zelo stara je bila tista ruta, že zelo preperela in zabledela; Maženki jo je podarila teta in še

teta sama jo je bila dobila za birmo od bogate botre, ki je že zdavnaj umrla in ki jo je prej tudi že nosila. Ampak ruta je bila židana, živo rdeča, in se je še zmirom lepo svetila v solncu. Maženka jo je hranila skrbno preganjeno in zavito v mehak popir; odvila jo je časih in razgenila z iztegnjenimi rokami, da bi si jo ogledala, toda privezala si jo je samo ob velikih praznikih in če je sijalo solnce. Narahlo si jo je privezala okoli vrata, tako da je segala skoro do pasú široka svetla pentlja. Stopila je iz veže in je mislila: „Zdaj sije solnce nanjo in se sveti kakor mak.“

Šla je po dolgi ulici in se je ozirala s skrbnim očesom, da bi si zapomnila hiše in pot, zakaj lahko se človek izgubi v mestu, ki je veliko kakor svet. Povedali so, da je tam vrt, da je resnično, živo drevje, kakor na vasi, kakor v gozdu, v svobodnem; in da je že vse zeleno. Maženka že dolgo ni videla zelenega drevja, komaj da se je spominjala, kako se pripogiba in šumi v vetru. In rožmarin, ubogi, samotni, je ovenel in umrl.

Tam je vrt. Poglejte, ljudje, tam je vrt! . . . Maženka je stala začudena in žalostna. Velik prostor je bil tam - prostrana, pusta globel med sivimi gorami. Na vseh straneh visoke, sive hiše, dremajoče, vse s prahom pokrite in od solnca ožgane. Med njimi vrt, kakor ga še ni videlo človeško oko. Peščen, prašen kraj, ves iztrebljen, kakor oparjen. „Na ta kraj še ni pogledalo božje oko!“ je mislila Maženka. V ravnih vrstah je stalo drevje — tam se razprostira prazno, peščeno dvorišče, a ob vseh štirih straneh stojé vojaki, kakor da bi jim bil zarisal črto pred nogami; stojé tam in vsi so trudni in prašni. Tako je stalo drevje in trudno je bilo in prašno. Solnce je sijalo žarko na drevje, na pesek in prah, in Maženki se je zdelo, da je še solnce samo prašno in trudno.

Na širokem, s peskom posutem prostoru med klavernim drevjem so se igrali otroci. Brez števila jih je bilo. Maženke pa ni videl nobeden in nobeden je ni ogo-

voril. Skakali so preko vrvi, bili žogo, gonili kolesa; rdeči, zasopli obrazi, bleščeče oči, vrvenje, krik in trušč. Otroci so bili oblečeni nedeljsko; fantje so imeli kratke hlače, črne nogavice in šolne in so bili gologlavi; dekleta so bila kakor pisani metulji — bele, rdeče, modre, živosvetle bluzice in krilca, beli, široki slamniki s pisanim trakom, vse nežno, lahko, frfotajoče. Maženko je spreletela čudna misel, napol sladka, napol tesnobna: da bi stopila mednje, da bi skakala tudi sama preko vrvi, bila žogo, gonila kolo po gladkem pesku. Spreletela jo je misel in jo je vso omamila. Pozabila je popolnoma, da nosi težke, velike škornje, dolgo krilo, ki bi se opletalo okoli nog, in da ima na glavi židano ruto, ki bi se takoj odvezala in zdrknila na tla, da bi jo poteptali v prah. Kakor v omotici je stopila bližje, glavo nekoliko upognjeno, roke sklenjene v naročju. Kuštrav, zlatokodrast fant je prignal kolo mimo in se je nenadoma ustavil pred Maženko, kakor da je bil ugledal božje čudo. Stal je in je gledal osupel, strmeč, nato pa se je zasmel z glasnim, zvonkim smehom.

„Kdo pa si ti?“ je vprašal v tujem jeziku.

Maženka ni razumela in ni odgovorila; z upognjeno glavo in sklenjenimi rokami je stala pred njim; njene rjave oči so se ozirale plaho in nemirno, kakor da bi iskale, izgubljene v tujini, znanega obraza.

„Odkod pa si ti?“ je vprašal fant in se je smejal.

Maženka je molčala. Velika gruča otrok se je bila zbrala okoli nje. Nekateri so gledali radovedno, drugi hudomušno in skoro zaničljivo.

„Schaut's euch die Krowotin an!“

Smeh je bil zmirom glasnejši; tik pred njo so stali, gledali so ji tik v obraz; nekdo se je zadel óbnjo, ali iz hudomušnosti, ali slučajno, in opotekla se je.

Maženka je prosila.

„Pustite me . . . nič nisem storila . . . domov pojdem . . .“

Odgovoril ji je hrupen smeh.

„Co? Co? . . . Powidlkrowotin!“

Nekdo je potegnil zadaj za ruto, za svetli, trioglati konec, ki je visel na hrbet, in ruta je zdrknila na ramo. Maženka je prišla za ruto z obema rokama in je zajokala. Komaj so videli otroci njene solze, slišali njen jok, so stopili za korak nazaj in so bili zelo začudeni in zlovoljni, kakor da jim je bila brez potrebe, morda iz same zlobnosti, pokvarila nedolžno veselje.

„Čemu pa se cmeri?“ je prašal zlatokodrasti fant; ozrl se je jezno in zaničljivo na Maženko, okrenil se je in je šel; drugi so šli za njim, pozabili so na Maženko in so se igrali dalje.

„Ná!“ je vzkliknil v slovo droben, bledikast fant in je sunil Maženko v hrbet, da se je opotekla in padla na kolena; nató je pobegnil molčé, kakor pred grehom.

Maženka je vstala, privezala si je ruto krepkeje okoli vratu in se je vrnila na ulico. Glava je klonila nižje, solze se še niso posušile na licih in ustnice so trepetale še zmirom. Šla je in globoka žalost je bila v njenem srcu. Ozrla se ni nikamor; ulica je bila dolga, zmirom enako pusta in prašna, tudi hiše so bile zmirom enake, še v solncu sive in mračne. Ulica se je vzdigala polagoma višje in daleč je že bila Maženka, ko se je ozrla. Neznani kraj, visoki plotovi, prostrana dvorišča, s črnim prahom pokrita, visoki, vitki dimniki. In ljudi nikjer. glasú od nikoder, tiho, kakor na pokopališču.

Maženka se ni prestrašila tujine; povsod je bila tujina; samotna, neprijazna se je razgrinjala kakor siva senca po vseh teh pustih ulicah; in v veži je bila in na dvorišču in v izbi, vsepovsod njen gluhi mrak. Neznane hiše, neznani ljudje, tuje oči, nerazumljive besede. Ljudje hodijo mimo kakor sence, ki beže o mraku preko zida in ki se jih človek boji; njih glas je kakor glas vetra, čudno skrivnostno, nerazumljivo. Zase živé, čisto drugo, tuje življenje; prišla je mednje, Maženka, in ne živi z njimi, gleda in ne vidi, posluša in ne sliši; zdelo bi se celó človeku, da diha drug zrak, da vidi drugo nebo in drugo solnce . . .

Počasi se je vračala Maženka, ni se veliko ozirala in ni prašala nikogar. „Dolga je ulica, nekam pač drži; pridem . . . kamorkoli . . .“ Tako je mislila v svoji bridkosti in njeno srce je bilo težko.

Sredi trudne poti, sredi žalostnih misli jo je spreletelo nenadoma, kakor da jo je pobožala po licu prijazna roka. Zapihal ji je bil v lica toplejši veter, čudno opojen, blagodišeč — pozdrav iz domovine, od zelenih travnikov, od razoranega polja; tih pozdrav, tiha pesem je bila v njem . . . „Travnik zeleni, nepokošeni . . .“

S široko odprtimi, zameglelimi očmi se je ozrla Maženka; z omeglelimi očmi je videla preko gorâ, do bele hiše z zelenimi okni, do jablane, ki je že vsa posuta s cvetjem, z dišečim snegom; z enim samim pogledom, solznim od boleznega koprnjenja, je premerila prostrano, zeleno, tiho valujočo ravan, do gozda, ki pošumeva zamolklo v daljavi . . .

Stopala je hitreje, prišla je mimo vrta, kjer so se igrali otroci v prahu; slišala je veseli krik in trušč in se ni ozrla; prišla je v ulico, v vežo, na dvorišče, stopila je v izbo.

V izbi, tesni in nizki, je bil mrak; skozi okno je sijala iz dvorišča bledotna, bolna svetloba. Tiho je bilo v izbi; za zelenim zastorom je ležala mati in se ni genila; spala je, morda je umrla; Maženka ni odgrnila zastora. Zgenila je židano ruto in jo je zavila v popir; nato se je slekla in je legla na blazino, ki je ležala na tleh pod mizo. Odela se je, sklenila je roke pod odejo in je strmela s široko odprtimi očmi, žalostni misli v obraz.

„Pojdem . . . naravnost po cesti pojdem in pridem tja . . . Pozdravil me je, dobro sem slišala, ko me je pozdravil . . . Zeleni travnik me je pozdravil . . . tudi jablana me je pozdravila, ki je že vsa v cvetju . . . in moje okno me je pozdravilo in rožmarin na njem je zadišal . . . meni v pozdrav . . .“

Zapelo je v izbi —

In v tistem hipu je stopila senca v izbo in je odgrnila zastor s tiho roko; za ze-

lenim zastorom se je nasmehnil bled obraz, nasmehnil se je in je okamenel . . .

Zapelo je v izbi, iz daljave, od onstran gorâ je zašumela pesem.

„Louka zelená,
neposekaná . . .“

Maženka se je nasmehnila in je zaspala.

III.

Napravila se je na pot, kakor je bila sklenila v svoji brédosti. Zgodaj zjutraj je bilo, ko se je napravila na pot. Izba je bila vsa razmetana, zeleni zastor je bil odgrnjen, ljudjé, tujci so prihajali in odhajali. Oče je sedel ob postelji, globoko sključen, roké uprte ob kolena, obraz v dlaneh; gledal je v tla in je zibal z glavo enakomerno, kakor da bi poslušal lepo umerjeno, žalostno pesem. Na postelji je ležala mati čisto mirno; bled je bil njen obraz, ustnice pa so se smehljale; roke so bile sklenjene na prsih, prsti so se oklepali črnega razpela.

Maženka je stopila na stol, sklonila se je preko matere in jo je pokrižala na čelu, na ustnicah in na prsih.

„Smehljá se mati, ker je slišala pesem!“ je rekla očetu.

Oče ni slišal; gledal je v tla in je zibal z glavo.

„Zdaj pa pojdem, oče, zdaj pojdem tudi jaz!“

Maženka je stala sredi izbe in si je vezala židano ruto.

„Zbogom, oče, adijo; pa pozdravim tam še od vas, oče!“

Slišal je glas in jo je pogledal; pogledal jo je s tujim očesom in je ni spoznal.

Maženka je šla.

Toplo jutro je bilo zunaj; komaj je zasijalo solnce, je bilo že vse goreče; samo na visoke strehe je sijalo, na zvonike, toda človek je pogledal, zableščalo se mu je in spreletela ga je toplota.

Ulice so bile vse žive; lahki vozovi so drdrali mimo, počasi so se pomikali težki tovorni vozovi, delavci so hiteli mimo, s čemernimi, zlovoljnimi, še zaspanimi obrazi.

Maženka ni videla nikogar in nihče nje ni videl.

Dolga je bila pot; brez konca, zmirom pusta in siva, se je spenjala v holm, spuščala se v dolino; daleč zadaj so že ostale visoke hiše z mrtvimi, neprijaznimi okni, na desni in na levi se razprostirajo široka, prašna dvorišča, vzdigajo se tenki, očrneli dimniki; tudi dvorišč ni več in dimnikov, še par nizkih koč, par pustih, tihih vrtov — in tam polje, tam zelena, neizmerna svoboda . . .

Maženka je stala in je strmela.

„Ne tja . . . nisem hotela tja . . . izgredila sem bila pot, nisem šla po tisti cesti . . .“

Nemir in strah je bil v njenih očeh; iskala je, kakor išče oko v tujini. Čudno tiha je bila pokrajina, tudi nebo, kakor je bilo svetlo, je molčalo neprijazno. Ne gane se na polju, ne na visokem travniku — mrtva je pokrajina, učarana, okamenela. Ne, odtod, odtod ni dahnil blagodišeči, ljubeči pozdrav . . . Tujina je tukaj, razprostira se, molčeča, sovražna, do obzorja, v neskončnost. Bele poti se križajo, nobena ne drži v domovino, nobena do bele hiše, do cve-toče jablane, do tiho šumečega, solnčnega polja. Nobena pot, Maženka!

Povesila je glavo — kakor človek, ki je prosil vdano, verno zaupal, in je izprosil zasmeh.

„Tukaj ni poti!“ je pomislila Maženka in v tistem hipu jo je spreletel mraz; groza ji je pogledala v lice in ni več odvrnila od nje oči do poslednje ure.

„Nikjer ni poti!“

Vrnila se je v mesto; šla je počasi in je gledala v tla.

„Nikjer je ni . . . In morda, Bog vedi, morda še res ni, da stoji tam bela hiša z zelenimi okni in da je v mojem oknu rožmarin. Morda se mi je sanjalo . . . tudi sinoči se mi je lepo sanjalo . . . In nikjer nego v mojih sanjah ni jablane lepo cve-toče, ni travnikov, ne polja . . . zato tudi poti ni nikjer . . .“

Groza ji je gledala v lice in dorasla je spoznanja ob tisti uri. Videla je vežo, dvo-

rišče, izbo, mater, ki je ležala mrtva na postelji, očeta, ki je zibal z glavo in spoznala je resnico, kakor da bi se bile odprle visoke duri.

„Kako bi tja naprej, kako bi se vračala tja?“ je pomislila. „Smrt je tam . . . sama sem jo videla, ko je prišla sinoči . . . slišala sem pesem in sem videla smrt, ko je prišla tiho, po prstih, da me ne bi vzdramila; jaz pa nisem spala, samo napol sem zatisnila oči in sem gledala skozi špranjo . . .“

In ker je spoznala Maženka, da ni poti nikjer in nikamor, je sedla ob ulico, na kameniti tlak, sključila je noge pod krilo in je uprla glavo v dlaní; podobna je bila zeleni culi, prevezani z rdečim robcem, ki jo je bil pozabil kmet na ulici.

„Jutri bodo nesli mater . . . tudi očeta bodo nesli . . . in izba bo prazna. Tudi pesmi ne bo več . . . pri materi je ostala pesem, z njo pojde . . . zato se je smehljala mati . . . pesem je slišala in je umrla . . . zato je šla naravnost v nebesa in pesem je šla z njo . . .“

Misli so bile tako mirne, skoro brez bridkosti, iz oči, z dlanmi zakritih, pa so kapale solze . . .

„Kaj sediš tukaj, otrok?“

Ogromen človek, mrk in bradat, v dolgi, sivi suknji, je stal pred njo. Gledal jo je s slepim očesom in skoro je že iztegnil težko roko.

„Kaj sediš tukaj?“

Dolgo sabljo je imel prepasano in na prsih je imel zlato medaljo.

Maženka je skočila kvišku in je pobegnila; bežala je v težkih, nerodnih škornjah od ulice do ulice, zasopljena, trudna; ruta

ji je bila zdrknila na tilnik, pot ji je tekel po licu. Ko se je ozrla, ni bilo nikjer več bradatega moža v dolgi sivi suknji, s sabljo in medaljo. Naslonila se je ob zid in takrat je bilo, ko se je sklonila groza, smrti sami podobna, čisto blizu k nji, dehnila je v lice ter jo prijela za roko . . .

„Hò-o, hó-o . . . Prokleti otrok! . . .“

Voznik je trudoma ustavil konje in je skočil z voza; od vseh strani se je zgrnilo vrveče, kričeče ljudstvo.

„Jaz nisem kriv!“ je kričal voznik. „Plane pred konje, slepo in gluho . . . ne sliši nič . . .“

Črno oblečen človek z dobrodušnim obrazom in sivo brado je klečal na tleh in je odpenjal Maženki jopo.

„Ubogi otrok . . . in še smehlja se . . .“

Resnično se je smehljala Maženka. Zakaj Bog se je bil usmilil in iz sosednega dvorišča se je oglasila hripava lajna . . . pesem od onstran gorâ, od zelenih travnikov.

„Louka zelená,
neposekaná,
rostou na ní kvítí . . .“

Maženka je slišala pesem in se je nasmejnila . . .

Črno oblečeni človek je vstal, otepel si je prašna kolena in se je ozrl.

„Kaj še ni voza? . . . Konec je . . . in brez bolečine, se mi zdí . . . Vzdignite jo!“

Nekoliko bledejši je bil njen rjavi obraz, oči so bile napol zatisnjene, široke ustnice so se smehljale . . .

Kje je pot? Kam greš, moje hrepenenje? Kje si, domovina?

Maženka, kaj si ti našla pot?

IVAN LAH:

GOSPOD RAVBAR.

PESEM.

es zamišljen gospod Ravbar
te pogovore poslušā,
teško težko je molčati,
ko je v prsih polna duša,
ko bi govorilo rado
srce o ljubezni dragi
in oči bi hrepeneče
njo le gledale pred sabo.

Da veselje se ohrani,
da pogovor dalje teče,
o junakih in o časih
gospodar začne besedo :

„Pa se čudno meni kaže,
ko živim na bojni meji,
da ni bilo v časih zadnjih
čuti od Bošnjakov turških,
drug h roparskih poganov,
ki od vseh strani v deželo
drli so poprejšnje čase.
Mirna je postala zemlja,
kar si zadnjič tod se vračal
s četo svojo, gospod Ravbar.
Hujše smo imeli čase,
ko je Turek neugnani
hodil na krvave goste.
Mnogo dni smo se prebīli,
malo smo noči prespali.
Zdaj so menda se junakov
naših strahopetno zbali,
če ni duša jim poganska
zvíta bolj kot pamet naša,
da nevihto mir pripravlja.
Modra res je pamet tvoja,
duša hrabra, gospod Ravbar,
in previdna roka tvoja,
da pogledat greš čez mejo,
kaj nam bližnji čas prinaša,
da napolniš vojsko svojo

(DALJE.)

vso z junaki, da deželo
nam na trdi boj pripraviš.
Taka smo hodili pota,
ko so bila leta naša:
šli v Turčijo smo globoko
tudi mi na gostovanje;
mnogo mož ni vojska stala,
a so bili ti junaki . . .“

In še dalje zgodbe pravi
o nekdanjih lepih časih,
o junakih, ki so padli,
in o bojih, kar jih z njimi
bil je gospodar Milane.
Vmes pa so hiteli paži,
z vinom mize so polnili,
nalivali prazne čaše,
in junaki jih praznili.
Dolgo dolgo gostje dragi
so pri mizi se gostili,
mnogo so majolko prazno
z novim vinom natočili,
in pretekle čase davno
iz spominov so budili.

Govori gospod Milane,
urnim slugam ukazuje:
„Prinesite meč mi, sluge,
da si zopet ga opašem
prejšnjih dni spomin najdražji,
ko gostim junake same.
Ej, tako zahrepenela
duša je junaku-starcu,
po junaških, lepih bojih
in po slavnih davnih časih . . .“

So prinesli mu na mizo
meč, spomin nekdanjih časov.
Ga pripaše okrog pasa,
govori gospod Milane:

RUSKI UČITELJ ČITA LJUDSTVU V NEDELJO.

I. BOGDANOV-BJELSKIJ.

„Oj, kako je zarjavelo,
kar se nekdanj je bleščalo —
in tako na svetu mine
sled nekdanje bojne slave.
Več mi ni moči ostalo,
da bi mogel v vojsko z vami,
leta moja so minila
in so vse odnesla sabo.
Rad bi v turški krvi brusil
zarjaveli meč kot včasih,
a zastonj si delam nade;
nekdanj z mečem se igrala,
roka zdaj mi omaguje . . .“

V misli tožne se zamisli,
žalost dušo mu objame,
vzame v roke čašo zlato,
govori besede take:

„Gostje moji, zadnja čaša
preden vas iz zemlje kranjske
dobra sreča v boj ponese,
vam se na Podgradu nudi.
Več ne najdete poslej si
gostoljubja hiše bratske,
ne mudite dobrih časov,
in uživajte gostoljubje,
ki ga hiša moja daje.
Mnogo more možu vino,
dvojno moč mu v ude vlije
dvakrat mu pogum ojači,
dušo mu veselo vstvari,
kadar tožna ura pride.
Vzveselite se, junaki,
žale misli opustite,
ko cvetó vam leta mlada.
Vse vam dá, junaki dragi,
kar premore klet bogata,
vaš pobratim, vaš Milane . . .“

Ej, Jošt Turen, čas je pravi,
sreča res te je rodila
Dolgo že je v prsih mladih
pesem vstajala počasi
in beseda negotova
je izgovora iskala.
V rokah vrč, na ustih pesem,
to je sreča za junaka,

to je tebi ura sladka.
Nagovarja gospodarja:

„Bog ti leta daj prijazna,
ljubljeni gospod Milane,
vsega dal si svojim gostom,
česar nam si mogel dati.
Vreden ni gostije tvoje,
kdor bi želel si drugače,
komur misel brez zahvale
bi motila sito glavo.
Nikdar naj uho ne sliši
ti besede gosta žale.
Vsa vesela je gostija;
želja meni vsaj nikaka
zdaj nikjer se ne oglašá,
ne po jedi, ne pijači.
Vsega ima grad obilo,
vendar nekaj srcu manjka:
da bi po navadi stari
pesem nam zagodel pevec,
mi pa da bi zaplesali
ali pesem z njim zapeli . . .“

Govori gospod Milane:
„Ljubše mlademu junaku
pač je v boju zaplesati,
nego po dvorinah gladkih.
Pa govoril si resnico,
da po vinski nas pijači
k sebi vabi pesem sladka.
A ustreči ni mogoče
željam tvojim, Turen dragi,
na odročnem se Podgradu
več ne zbirajo mladiči,
jaz pa sem postal že starec,
ni me želja zaplesati,
dolgo dolgo že na gradu
ni se pevec kak oglasil,
da bi včasih ure dolge
s sladkim petjem kratkočasil.“

Pa je čudo preveliko,
da zgodi se iznenada,
kar si željno srce misli.
Prihiti naznanjat sluga,
da pred vratmi pevec čaka
na gospodovo povelje.

Pripeljati predse vkaže
gostoljubni ga Milane . . .
Pride pevec mlade glave,
sladko pesem ubiraje
in globoko gospodarju
gostom drugim se priklanja.

Govori gospod Milane :
„Daj, zapoj nam, pevec dragi,
pesem po besedi svoji,
da nas milo kratkočasi,
da oživlja srca naša.
Poj o bojih nam neznanih,
poj nam o junakih naših,
poj nam slavo tuje zemlje,
daj, zapoj, kar tebi drago,
kar gospôdi bolj ugaja,
prvo pa od mize naše
sprejmi gostoljubja čašo!“

In izprazne kupo pevec
družbi celi v dobro zdravje
in posebej gospodarju,
ki sprejema v gostoljubje
pevca tujega, neznanca.
Govori besede pevec :

„Bog ti dneve slajšaj jasne,
slavni gospodar Milane,
Bog ti sine daj enake,
kar ti sreča more dati,
dá naj tebi in Podgradu.“

Govori junak mu stari :
„Daj, povej, odkod prihajaš
potujoči pevec mladi,
da so znana ti imena
in ime gradu — Podgrada.“

Odgovarja pevec mladi :
„Čez dežele tri na daleč
znano je ime junaka
in njegovega domovja,
pa kako bi mi ostalo
slavno to ime neznano!“

Govori gospod Milane :
„Dobro rekel si besedo,
ki uho jo sliši rado.

Ali varno ni te čase
upati besedi vsaki ;
da te tudi gost prevara,
je prišlo pri nas v navado.
Po izkušnjah dolgoletnih
nezaupno je postalo
srce, kot devojki mladi,
kadar prvi jo nezvesto
ljubljeni junak prevara,
kot otroku, ki ga v gozdu
pičila je skrita kača.
Vidi se, da k nam prihajaš,
pevec, iz dežele daljne,
daj, zapoj nam pesem drago,
ki bo radost za junake.“

Poje pesem pevec mladi
sladke strune ubiraje :

„Kaj po Turčiji globoki
biješ boje, moj junače,
kaj pozabil, gospod Ravbar,
na dežele si domače ?

Kaj pozabil si na zemljo
in nje slavljene gradove,
da po Turškem le boriš si
zmage slavne, zmage nove?

Pa pomisli, kaj pozabil
v gradu si, v deželi svoji,
pa ti mari več ne bodo
zmage slavne, turški boji.

Ti pozabil si, a ona
ni te, sokol, pozabila,
čaka zvesto dan za dnevom,
kar te vojska je ločila.

Ej, moj srečni gospod Ravbar,
zberi hlapce svoje čete,
pa popelji k ljubi svoji
rajši v sladke jih posete.

Pusti zmage pusti boje,
pa na konje urne plani
pa pohiti mi v galopu
proti mirni kranjski strani.

Drugi naj zdaj bije boje,
ni se čas ti vojskovati,
rajši pojdi na snuboke
k svoji deklici bogati.

Lepše kakor zvezde neba
sijejo oči, mileje
kakor zarja v jutru dneva,
njeno lice se ti smeje.

Pa pozabi, če bi mogel,
gospod Ravbar, zvezdic dvoje,
ki so nekdam ti sijale,
ko, si šel na turške boje.

Pa pozabi, gospod Ravbar,
če bi mogel pozabiti,
če ti v prsih še junaških
nehalo srce ni bítí.

Nisi mogel pozabiti,
če ti v glavi ni spomina,
če je srce ti kaméno,
kaj ti čuva domovina.

Grad belí se na Podgradu,
kadar sije jutra zora,
vojska tam stoji junakov,
vojska bela sredi dvora.

Pojdi, preden na pohode
vojska na Podgradu vstane,
dokler goste še gostuje
dobri gospodar Milane.

Oj, široko je Posavje,
in Podonavje globoko,
a zidovje na Podgradu
ni ti, sokol, previsoko.

Če pa zemljica je črna,
sokol dragi, te pokrila,
golobica tvoja mila
v solzah bo oči izlila.

Šla bo tja na bojno polje,
prej srce ji ne miruje,
noč in dan po tebi joka,
vedno za teboj zdihuje.

Kaj ti pravim, gospod Ravbar,
da bi skoraj vbil že vruga,
da prišel bi v grad podgrajski,
kjer te čaka tvoja draga.

Pa da čul bi pesem našo,
planil bi kot sokol sivi,
kadar na visoki skali
zvabi glas ga ljubeznivi.

Pa priplul po cesti beli
ti junak bi med junaki,
kot priplulo solnce zlato
bi nad belimi oblaki.

Obsijal bi njene dvore,
obsijal bi cvetko milo,
ki pod stene temne svoje
jo zidovje je pokrilo,

da po tebi, zapuščena,
dneve in noči zdihuje,
in pri pevcih in junakih
le po tebi poprašuje.

Vrni že se, sokol mili,
dol iz Turčije globoke,
s svati svojimi pohiti
v grad podgrajski na snuboke.

Da ti cvete sreča mila
dolga vsa bodoča leta,
da deželi sreča tvoja
lepših časov up obeta.“

Pesem svojo pevec poje,
vse junake pesem gane,
vsi poslušajo molčeče.

Govori gospod Milane:
„Poj nam, pevec, pesem novo,
če bo tá že dokončana,
ki je videti brez konca.
Čudno res, kaj pevci mladi
v srcu nosijo in v glavi.
Tebi pa, junače dragi,
Ravbar, pijemo na slavo.“

Vsi so Ravbarju napili,
vsi so čaše izpraznili.
Pevec strune vbira vbrane
pesem svojo poje dalje,
a za mizo gospod Ravbar
vitko mi na noge vstane,
govori Milanu starcu:
„Lepa je beseda kratka,
ne spodobi se junaku
govoriti brez potrebe,
ko ga delo dolgo čaka.
Ne spodobi se za gosta,
da prevara gostoljubje,
da skrivnosti brez besede
bi prikriival gospodarju.
Pa poslušaj me, Milane,
kaj ti srce moje pravi.
Mi ne gremo v boj krvavi,
mirna zemlja je pred vragi,
k tebi s svojimi junaki
danes sem prišel na gosti,
ne z junaki, ampak s svati.

Ni me zemljica pokrila,
še po zemlji hodi Ravbar,
še po Turškem bijem boje,
a resnica je, kar praviš,
nam po duši brat, Milane:
težka roka je postala,
ki je bila nekdam mlada,
leta so postala stara,
da je srce zaželelo
dvore videti domače
in živeti tihe dnove.
A je treba za junaka,
kot golobu golobice,
kot sokolu sokolice,
treba mile je družice,
ki junaku je enaka.
Kar ima ozidje grada,
dal si gostom svojim dragim,

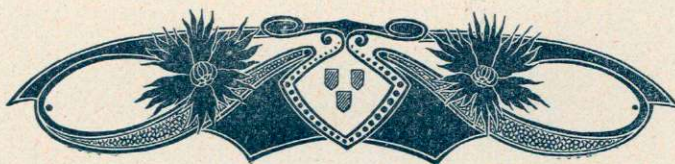
da imaš kleti bogate,
vina tvoja so kazala,
miza, polno obložena,
vabi gosta v gostovanje,
dal si srce svoje zlato,
dal nam bratsko roko verno,
meni pa zaklad najdražji
daj, zaupaj na življenje,
ker v snuboke zdaj prihajam
prosit hčere te edinke,
ki jo ljubi srce moje,
ki v ljubezni misli name.“

Pa umolkne gospod Ravbar,
pevec poje pesem svojo,
čudno zre gospod Milane
govori besede take:

„Ni lepo, da mož na slave
vencih mlade dni počiva,
treba nam je trde núje
od zarana pa do mraka,
a ti dragi gospod Ravbar
storil srečno si deželo
tebi le bi mogel dati,
kar nikomur ne na sveti.
Bog ti blagoslovi srečo,
ki jo roka moja daje!“

Zazvené kozarci zlati,
po dvorani pesem sladka
strun se pevčevih razlega.
Oj, ti srečni gospod Ravbar,
ki objema te Milane:
Bog ti blagoslovi srečo,
z njo daj tebi sladke dnove! . . .
In zvené vesele čaše,
pesem pevca in junakov
nad veseljem sreče take
v pozni noči se oglašá.

(DALJE.)

FR. S. FINŽGAR :

POD SVOBODNIM SOLNCEM.

POVEST DAVNIH DEDOV.

XI.

(DALJE.)

Ne priča zastoj Svetonij, da je že mogočni vojak in duhoviti samodržec Julij Cezar sklenil premestiti prestol samodržca velikanske rimske države na Iztok. Ali bodala so prebodla njegovo srce, zaspalo je hrepenenje po Vzhodu — a ni umrlo. Kar je on zamislil, kar je zakrila toga, skozi katero je brizgala kri pod noži zarotnikov, to je izvel Konstantin. Proč je moral železni vladar, proč od Rima, kjer je kričal vsak kamen o svobodnih državljanih, kjer se mu je rogalo stebrovje s Kapitola in mu očitalo tiranstvo. Na Vzhod! Tam so doma Kserksi — gospodarji nad blagom in krvjo podanikov — brez meje in brez pravde.

In dvignilo se je mesto v bogatem sijaju — naglo, kakor v pravljici, kakor fatamorgana sredi peščenega morja. Prestol, diadem in škrlat je zablestel na mestu, kjer je naravno srce treh kontinentov. Dvignil se je Bizanc ob sinji Proponti na sedmerih holmcih — novi Rim, kakor stari Rim. Palače so se popele od morja kvišku po brežini — celo mesto velikanski amfiteater. Kakor zgodovina njegova — sama igra in tragedija. Oživele so vodene ceste, gozdovi jambor so jih zarastli, kreljuti jader so jih pokrile kakor tolpe ptic. In teklo je žito od severa in juga, po Bosporu in Proponti, bogastvo Arhipela in Egipta se je zlivalo v Bizanc, afrikanska in evropska umetnost sta se kosali, katera prej zagospoduje na forih v novem Rimu. Karavane so krenile skozi malo Azijo, iz Tracije so se valile čete trgovcev. Ves svet je plul v mogočnih valovih in vsi valovi so tekli k srcu — v Bizanc, ki je slonel kakor brezmejni dragulj

na bajnem obrežju, okovan od treh strani v dijamante iskrečih se valov, od četrte pa zavil v smaragde zelenih holmov.

Četrty dan, odkar sta Radovan in Iztok potovala z Epafroditom, je tonil v morje. Iztok je zamamljen polglasno vzklikal, ko je zagledal brezmejno plan, posuto z rdečim solničnim zlatom. Zdelo se mu je, da je videl včasih to deželo v sanjah. Godci so popevali o nji, stare babice so pravile vnukom o domovih bogov. In prav taki so morali biti ti domovi. Vse krog njega sama bajka, sama skrivnostna povest. V njegovi domovini pokajo še stebila in se rušijo pod snegom. Tu pa diha Vesna. Od morja se zibljejo dehteče sape, igrajo se z njegovimi kodri in hitijo dalje na griče, kjer šepetajo z mirtami in cipresami, kjer jim prikimavajo listi sočnih sikomor, kjer se mlado brstje platan širi koprneče pod azurno nebo. Ob levi in desni pa vrtovi, po njih cvrljajo drobni studenčki v belem pesku, iz tal kipijo kvišku vodeni curki, krog njih hodijo ljudje v svili in škrlatu — iz temnih logov se ozirajo beli domovi. Pravljičica — vse sama pravljica!

„Le glej, sinko, glej in ne deni oči pod sedlo! Najlepše devojke bodo medlele, ko jim nekoč v gradišču Svaruna svojega očeta pripoveduješ ob zimskem ognju, kaj ti je pokazal Radovan!“

Kakor iz sanj se je zbudil Iztok in se ozrl na Radovana, ki je jezdil poleg njega — tik za bogatim vozom Epafrodita.

„Očka!“

Samo to je bolj vzdahnil kakor izrekel Iztok in se vnovič zatopil v krasoto.

„Ej, sinko, Radovan ti pokaže reči, da se ti izbuli pogled kakor zaklanemu teličku,

Ampak žejen sem in prah me grize po životu. Tudi v usta zaide in še v želodec. Po travniku bi se bolje jezdilo. Epafroditu je lahko, ko je skrit, kakor krt v luknji.“

Radovan je poskusil pljuniti.

„Viš, ne morem! - Da bi ne videl pred seboj vrat, skozi katera pojahamo v mesto, omedlel bi in padel s konja. —“

Radovan je mrmral slabe volje, ali Iztok ga ni poslušal. Epafroditov voz je drčal čez most preko dvanajst sežnjev globokega rova. Stali so pred velikanskim zidom, delo Teodozija. Adrianopolska vrata — porta Polyandri — so zevala brezskrbno na široko odprta. Na vsaki strani je nosilo mogočen lok v zidu šestero stebrov iz rdečega mramora. In na zidu ob levi in desni mogočna stolpa, s katerih so se blesteli šlemi stražarjev. In to mogočno zidovje, sklad na skladu, stolp ob stolpu, se je vilo na sever in na jug — tu vtonilo v morju, na severu se popelo čez griče, strnilo se z nebom in izginilo v večernem mraku.

Epafroditov voz je zadrdral na porfirnem tlaku, podkve so glasno udarile, cesarska straža je pozdravila z globoko ponižnostjo. Ves Bizanc je poznal trgovca, vsak prostak je vedel, da ga ceni Uprava, ker ne štedi z zlatom, kadar so prazne cesarske blagajne.

Na ulicah se je gnetlo ljudstvo. Nekateri so glasno pozdravljali Epafrodita, drugi so zijali v Slovena, ki sta jezdila na konjih, in se čudili. Radovan se je vzravnal ter gledal ponosno in samozavestno na množico, kakor bi bil pobočnik samega Justinijana.

Vrva in gneča na ulici je čedalje bolj rastla. Pred voz so morali spremljevalci, da so delali gaz. Voznik je pokal in kričal na ljudi — kljub temu so šli le počasi dalje. Ko so polagoma prišli do konca, razširila se je cesta, kakor bi se reka izlila v morje. Bili so na Teodozijevelem foru. Sredi trga se je svetil na mogočnem stebri srebri konj, katerega je jezdil Teodozij, še v mraku blesteč bogatega zlata. Kroginkrog stebrišča, pod njimi ljudstvo vseh narodov, bogastvo

cele zemlje, razkošje, veličastvo, beda, suženjstvo, potepuhi in tolovaji — vse zmešano in strnjeno v živi voz.

Odtod so krenili z vozom proti jugu v ozko ulico. — Hitro so pognali in v četr uri so se odprla vrata na dvorišče Epafroditovega doma.

Po pisanem tlaku je zašumelo. Sužnji so pripogibali kolena. S čelom so se dotikali tal in pozdravljali gospodarja. Streha na vozu se je zganila. Dva krepka numidijska sužnja sta dvignila Epafrodita in ga posadila v nosilnico, ki se je lesketala v svitu luči zlata in draguljev. Že sta prijela za pozlačene držaje, ko se oglasi Epafrodit.

„Melhior!“

Pred njega je pokleknil oskrbnik.

„Slovena, ki sta prišla z menoj, sta od danes moja gosta.“

„Tako je velela tvoja mogočna oblast!“

Melhior je poljubil zlati rob nosilnice, Egipčana sta jo dvignila in sta brezslušno odšla po mozaiku.

Nato se je ozrla vsa služinčad in pozdravila gospodova gosta.

„Barbara, barbara!“ so šepetali in se začudeni klanjali. Navajeni so bili gostov, ki so ti dohajali v najdražjem bisu, v svili in draguljih, trgovci iz Kartage in Egipta, poslani od samega cesarja. Ali ta dva! Prtene halje, bose noge, nemaziljene glave! Barbara! Toda tako je velela mogočnost gospodova. In če bi rekel psetu: On je moj gost — klanjali bi se mu pokorno. Radovan je razumel, kaj se je godilo. Preširno je sedel na konju in se je oziral po služabnikih. Iztok je razjahal kakor drugi spremljevalci. Ali Radovan je čakal postrežbe.

Ko je izginila nosilnica v dvorih krasne vile, je takoj naročil Melhior za vsakega Slovena posebnega sužnja. Prijela sta konje za uzde — pri Radovanu je suženj pokleknil, upognil hrbet, da je stopil starec nanj, ko je lezel s konja. Na sužnja se Radovan še ozrl ni. Govoril je z Melhiorom, ki je spremljal tujca do stanovanja. Vedel jih je po krasnem vrtu, odkoder se je videlo na morje, v pristanišče trgovskih ladij.

„Hvalite Boga, vsak svojega, Krista, Zevsa, Merkurja, hvalite ga, da vaš gospod živi.“

Radovan je govoril zelo na glas in se ozrl po služinčadi, ki je šla radovedna za tujcema. Ko so slišali Radovanove besede, so pritisnili vsi za njim in napeto poslušali njegov govor.

„Hvalite ga, vam pravim! Mrtev bi bil danes vaš gospod, brez glave in brez telesa, ker bi ga že požrli volkovi.“

Glasovi in vzkliki začudenja so vzkipevali med služabniki.

„Naj govori dalje tvoja častitljivost“, je prosil Melhior.

„Bi govoril, ampak žejen sem. Povem ti, da sva prestala muke za tvojega gospoda. Jaz še bolj, ker sem star. Kako bi govoril — morje bi pil, slano morje, tako sem žejen. Muke in pot — to užejaja.“

Melhior je samo zamahnil, dva sužnja sta razumela in hitro šla po vina. Radovan je pomežiknil Iztoku in je rekel: „Zdaj veš, kaj se pravi z menoj hoditi.“

„Govoril bi, kakor sem rekel. Ali povest je dolga. Ne morem. Ta bi mogel, pa ne zna, moj sinko ne zna po vaše! Rečem vam še enkrat: Hvalite Krista, da vaš gospod živi. Toliko je manjkalo — pokazal je na nohtu — in bi bil brez glave.“

Prišli so do lepega poslopja. Melhior jima je odkazal stan — lepa soba, po tleh marmor, na njem težke preproge iz Perzije. Tudi sužnja sta že prihitela, vsa postrežljiva z jedili in pijačo.

Radovan je takoj segel po vrču.

„Povem ti, sinko, da sem tako žejen, da od slabosti ne bi mogel leči na te preproge, preden se ne okrepčam.“

Nastavil je in pil, da se mu je cedilo po bradi. Melhior se je poslovil — ostala sta sama v novem domu.

„Pij, Iztoče, pij! To je vino, pri Svarogu, le-to ti odvzame trudnost, moči ti vlije v žile — ah, oh, pij, sinko, pij!“

Z obema rokama je držal vrč in ga zopet nastavil k ustnicam. Nato se je zleknil na mehko preprogo.

„Mehka postelja, boljša od ovnove kože. Daždbog naj oblagodari Epafrodita.“

Iztok ni vedel, kaj bi odgovarjal. Spoštovanje do modrega starca se je večalo v njem. Zato, da je prevrnil Hunca po tleh, da sta malo hitreje pojezdila — pa tako plačilo. Vse novo, vse bajno in pravljичno. Segel je še on po vinu, vgriznil v kos pečenke, okusil nepoznano sadje bogatega juga. Navečerjala sta se kraljevski.

„Iztoče, sedaj se pa dvigniva! Zato nisva prišla v Bizanc, da bi ležala. Povedem te v mesto, da vidiš svet.“

Takoj je poskusil strune na citrah, previdno ubral razglašene in se dvignil.

„Sedaj greva! Poj, kar ti rečem, poslušaj, glej — pa molči! Ali imaš nož seboj?“

„Imam, očka!“

„V Bizancu se ponoči večkrat potrebuje!“

Komaj sta prestopila prag, že sta se pojavila sužnja in vdano ponudila svoje spremstvo po mestu.

„Samo eden!“ velevala Radovan. Izročil mu je plunko in odšel kakor mogočen gospod.

„Kako ti je ime?“ se je obrnil Radovan na cesti do sužnja.

„Numida, vaša častitljivost!“

„Dobro, Numida, da te vem poklicati.“

Zavili so skozi ulico proti severu in po nekaj minutah so bili na krasni carski poti, ki se je zvala Osrednja cesta. Ob levi in desni so se dvigale visoke palače, do treh nadstropij. Nad cesto se je svetilo pomladno nebo, posuto z zlatim peskom. Po marmornem tlaku so se zibale nosilnice, pred njimi in za njimi cele vrste pisanih služabnikov. Duh iztočnih dišav je polnil zrak. Po sredi ceste so poigravali lepi jezdecji na konjih — dvokolesnice, pozlačene in vložene s slonovo kostjo so hitele med množico. Vse mesto se je izlivalo na veliki Konstantinov trg (forum). Tam so se shajali pod mogočnimi arkadami, nosilnice so se srečavale, zagrinjala odstirala, žarki pogledi so iskali ljubic in ljubimcev. Senatorji so modrovali o politiki, trgovci so kovali pogodbe — krog Konstantinovega stebra so

pa plapolale grške plamenice in širile magično luč in omamen vonj po trgu.

„Le glej, le glej, sinko! Pa ne izgubi se mi!“

Rad bi bil Iztok sedel na kamenite stopnice in gledal to bogastvo onega mesta, ki kuje iz krvi narodov zlate obročke na roke mehkužnim ženskam, ki solze barbarov trdi v bisere, da posipa z njimi lase in svilo in škrlat na uživanja trudnih telesih.

Ali to ni bil prostor za Radovana. Šla sta od trga skozi Solzno dolino — trg za sužnje — in odtod proti Zlatemu rogu, kjer so izginile palače, ugasnile luči, preminul omamni duh. Nizke kočice, umazane ceste — in nazadnje — šotori, poležana trava. Tam je oril krik, hripavi glasovi so peli pesmi Tračanov, Obrov, Hunov, Antov in Slovenov. Arabci in Medi, Perzi in Judje, črni sinovi Afrike — vse je bilo nagnjeno in natlačeno v tem oddelku mesta. Med njimi so pa hodili mestni potepuhi, bosjaki, tatovi, muzikantje in trgovci svetlega nakita, ženske vlačuge, ki niso vedele ne za svoj rod ne za roditelje, hlapci iz cirkusa, plesačice, čuvarji medvedov, vedeževalci, vrači in mazači.

Med šotori so se dvigale lesene kolibe, zametane in zamašene z blatom — taberne. Odznotraj so bile zakajene od plamenic, črne in sajaste. Nizke, nerodno obtesane klopi kot mize, ob njih so pa čepele množice, pile, če je bil denar, sicer pa čakale, da so utrgale vrč od ust sosedu. Nekateri so kockali in marsikdo je zaigral v strasti samega sebe v sužnost. Vinjeni so prepevali in zabavljali ter se pretepali.

Tako družbo je poiskal Radovan. Ni mu bil všeč vsak brlog. Odkar je imel lastnega sužnja na postrežbo, je postal izbirčen. Odkar so ga začeli nazivati ‚vaša častljivost‘ — praestantia tua — je že smel pogledati, kam sede.

Izbral je zato nekoliko večjo gostilno, kjer je pilo več vojakov in revnih meščanov. Zagodel jim je med vrati, Iztok je zapel — in vesela družba jih je sprejela k mizi. Vojaki so bili ogoreli graničarji (ripenses),

ki so pred kratkim prišli na brzojadrnici iz Afrike od Kartage. Bili so vsi barbarskega rodu, Goti, Tračani, celo en Sloven je bil med njimi. Govorili so mešanico raznih jezikov in zato jih je za silo razumel celo Iztok.

„Pijta, Slovena, in pripovedujta, odkod prihajata? Ali sta pomagala potolči Hilbudija? Ves Bizanc žaluje za njim. Pod njegovim praporom sem služil pol leta. Vojak je bil, kakor se spodobi!“

„Potolkli so ga, res. Ali mi dva ne poznava meča, strune so najino orožje!“

„Kaj strune, meč in kopje velja! Ti si zanič, starec, ampak ta dečko bi zalegel. Prodaj ga!“

„Prodaj! Seveda, jaz bom pa na starost za žejo roso lizal in hlebce pekel iz cestnega blata! Govôri modrejše in povej, kako je v Afriki. Odtam si prišel, ker si opaljen kakor ogorek.“

„Iz Afrike prihajamo, da. Ali tam smo drugače zmagali pod Belizarjem, kot oni pod Hilbudijem.“

„Junaki!“ ga je pohvalil Radovan in se ozrl po drugih.

„Boš videl“, povzame drugi, „takega triumfa svet še ni doživel. Uklenjene kralje, zlato, srebro — vsega na cele vozove — vandalskih jetnikov cele vrste — boš videl, pravim. In potem cirkus — te priprave, ki se vršé — ta dirka, borenje, streljanje s puščicami — še nikdar tega. Denar se siplje — zastonj boš pil in jedel, da se ti odebeli trebuh kakor kupola Svete Zofije.“

„Torej za gotovo misliš, da dospe Belizarjevo brodovje v kratkem“, popraša umazan kovač iz cirkusa.

„Dospe, pravim ti, nocoj ali jutri!“

„Pa kdo, misliš, da dobi stavo pri streljanju?“

„Kdo? Morda jaz ali ti —“

„Ne jaz, ne ti, ampak Azbad.“

„Azbad — poveljnik X. palatinske legije? Ta dehteči maziljenec? Nikoli! Stavim!“

„Stavim!“ kriči kovač.

„Stavim dva vandalska zlata!“

„Stavim nanja 25 miliarens za Azbada!“

„Izgubiš!“ mu pošepeta dolg Got na uho.

„Nikoli!“ trdi kovač. „Nikoli ne izgubim.“

„Zakaj ne? Zato, ker je Azbad ljubljenec Teodore —?“

„Kaj govoriš? Despojno si razžalil!“

Iz kota se je pojavil tajni carski ovadnik in del roko na vojaka.

„Pijan je, tepec je, pusti ga!“

„Razžaljenje veličanstva!“ ugovarja ova-duh.

Vse plane kvišku, nastane krik, vrči se drobé na tleh, nekdo udari po plamenici, vojaki izginijo skozi vrata, skrivni ovaduh vpije, ali v množici izgubi sled za vojakom. Zakaj zunaj jih objame vrvež ljudi — vse kriči, vse se peha in vpije: „Belizar, Belizar!“

Radovana in Iztoka zgrabi takisto živa reka in ju plôve po cestah in ulicah do pristanišča. Nebrojna množica se je natlačila k morju — . Vzkliki: „Πολλοὶ χερόνοι!“ „Io trumpe!“ „Belizar!“ — „Panem, circenses!“ — so pretresali zrak. Na morju so se pa pojavile tri rdeče luči — signali Belizarjevega brodovja.

XII.

Τοῦτο γὰρ εἴτε τύχη εἴτε τινὶ ἀρετῇ γέγονε. 1) Tako vzklikne Prokop, ko završi povest o porazu in vničenju vandalskega kraljestva po Belizarju. Kakor pa je spremljala sreča slavnega vojskovodjo, tako je hodila korakoma s srečo bleda zavist, udomačena hčerka bizantinskega dvora. Ko sta primorala lakota in obup Gelimerja, kralja Vandalov, da je prosil Belizarja kruha, ker ga že davno ni videl, gobe, da si otare objokane oči, in citre, da bo opeval svojo bridko usodo, zbrali so se nekateri zavistni poveljniki in poslali brzoadrnico v Bizanc do Justinijana. Pisali so mu tožbo zoper Belizarja, češ da prevzetan vsled tolike zmage hoče postati samovladar, tiran v Afriki. Ni bilo tedaj človeka pod solncem, ki bi bil

1) To je izvršila ali usoda ali pa nekoga krepost.

bolj dostopen ovaduštvu kakor samogoltni Justinijan. Za vsako senco delikta, ki bi bil naperjen njegovi kroni — za vsako je bila grozna kazen pod mečem rablja ali pa na dnu večne ječe. Ko je pa izvedel te tožbe ‚restitutor urbis et orbis‘ o Belizarju, se je zaprl v svojo delavnico, prebedel celo noč in razmišljal.

Steber na severu ob Donavi je porušen. Hilbudij je padel. Sloveni naj se zberó, in spomladi ima opustošeno vso Tracijo. Res je bogato nadaril Tunjuša, da zaneti razpor med Anti in Sloveni. Ali popolnoma se ni mogel zanesti na Huna. Iz Azije je dobival vedno resnejša poročila, da se dvigajo Perzi k upor. In sedaj naj odpokliče Belizarja in ga uniči! S tem si podere še edino oporo v bridkih časih. Kje bi dobil enakega? Ni samo vrl vojskovodja, tudi bogat je. Tisoče vojakov vzdržuje, da ni treba zanje ni stotine talenta vzeti iz državne blagajne! Kje bi dobil enakega? Teodora, carica — bi ga dobila. Seveda — takega, ki je nepremagljiv v ‚biserni dvorani‘ kraljeve palače sredi dvornih krasotic. Ne — ne, njega ne smem uničiti . . .

Četrtrič je že obrnil peščeno uro na slonokošenem stojalu. Sipa je tekla brezlišno kakor blesteča nitka skozi drobno luknjico. Upravda je stal pred uro. Čas je bežal — njegove misli so bile pa težke, kakor pribite in uklenjene. K oknu je stopil in se ozrl na morje. Zvezde so ugašale. Proponta je ležala mirno pred nogami carskih dvorov, kakor bi čakala, kaj ji naroči vsemogočni despot. Jadrnica, ki mu je prinesla poročilo, se ni ganila v pristanu.

„Hágia Sofia“ je molil cesar, „nov hram ti zidam, Salomona hočem zmagati, navdahni me, usmili se me in daj mi modrosti, ki je potrebuje vladar v bridki uri! Razdejal je tvojo hišo požar¹⁾ — in prav je imel, ker božja Modrost mora imeti lepši dom. Poplačaj mi trud ob tej uri! . . .“

Zazoril se je dan, kladiva zidarjev so udarila na zidu nove cerkve. In zažarelo je v glavi Upravde.

¹⁾ L. 532, januarja.

„Ni res, ne verujem. Belizar je nedolžen! Samo preskušnjo naj prestopi!“

Sedel je, vzel pergament in napisal:

„Ker si ukrotil velikega sovražnika, daje ti na izbor tvoj gospod in car, da ostaneš v Afriki in odpošlješ v Bizanc Gelmerja in vjetnike, ali pa se ti vrni in pridi z njimi vred. Obsije te milost despotova!“

Še tisti dan je odplula ladja in na njej Salomon, poslanec, s carskim pismom.

Medtem je pa Belizar po drugih ova-duhah že izvedel za tožbo. Brez odloga je obremenil vse ladje z neizmernimi zakladi, napolnil jih z vjetniki Vandali, pustil v Kartagini posadko Herulov in se pripravil na pot v Bizanc. Hitel je, da se opraviči pred cesarjem in da se znosi nad krivimi tožniki.

Ko je došel Salomon, je brodovje že čakalo na odhod in najhitrejša jadrnica je nesla v Bizanc poročilo, da se vrača zmago-slavni vojskovodja.

Justinijan je spoznal, da je tožbo rodila zavist, zato je sklenil napraviti triumf v mestu, kakor so ga slavili samo rimski cesarji po zmagah nad barbari. Tita in Trajana je hotel prekositi.

Odprle so se carske blagajne in sipale zlato in srebro. Hipodrom je velel na novo okrasiti. Stebrišča in lože so se skoro krivile pod težo preprog in svile. Drobnico so gonili od severa in izhoda v nepreglednih čredah. Seli so hiteli iz mesta in oznanjali praznovanje ob zmagi. Ljudstvo se je gnetlo in šlo proti Bizancu od vseh vetrov. Kmetje so pustili plug na njivi, rokodelci so vrgli orodje iz rok. Glas despota je velel vsem v mesto. Obetale so se jim gostije, kakor jih še ni nihče doživel. In ker so na zimo barbari od vseh krajev in koncev šli za klicem „panem et circenses“ — je bil Bizanc v januarju l. 534. nabit in natlačen ljudstev vesoljne zemlje.

Upravda je razpisal bogate nagrade zmagalcem v dirkališču. Prav poseben zakon je izdal za dirkače, borce, metalce kopij in lokostrelce. Vse se je vadilo, vse urilo. Kapadocijski in arabski konji so se plače-

vali s kupi zlata. Na vežbališču je vrelo od zore do mraka, stavilo je vse — berači in milijonarji — kdo zmaga — zadruga zelenih dirkačev ali višnjevih?

In sredi tega nervoznega čakanja so se pojavile pred Bizancem v drugi noči meseca februarja tri rdeče luči na morju — Belizarjevo brodovje . . .

Bogati Epafrodit, trgovec z dušo in telesom, je porabil priliko, da se prikupi Teodori in po njej seveda Justinijanu. Zakaj prebrisani Grk je vedel, da ga lahko en trenotek, ko bi se pokazal premalo navdušenega hlapca mogočnemu despotu, zaplete v pravdo zaradi razžaljenja veličanstva. In te pravde so se vse redno končavale s tem, da je obtoženec izginil v globoki ječi, njegovo premoženje je pa pogoltnila nenasitna carska blagajna.

Zato je naročil Melhijoru, naj kupi najboljše konje. Po vseh sejmih je vohal oskrbnik, in ogledal vse konje stranke zelenih — in slednjič na vežbališču zasledil štiri arabske žrebce, ki so po splošni sodbi imeli dobiti zmago. Kupil jih je in plačal zanje zabož zlata. Nato jih je podaril Teodori, da jih spusti pri stranki višnjevih — ki je bila stranka carice — v tekmo. Teodora mu je poslala v zahvalo v srebrni šatuli svilen trak, s katerim je imela spete lase v kopeli.

Epafrodit je prašal tudi Radovana, če se razume njegov sin Iztok na lok. Ko je Radovan pritrdil, je Grk ukazal dati Slovenoma lepo obeko iz bisa in jima preskrbel tablice, da se v hipodromu uvrstita na prostor med tekmece — lokostrelce.

Napočil je dan triumfa.

Osrednja cesta — Μέση — se je probudila v rano jutro okrašena kakor orientška nevesta bogatega dvora. Celó noč so se gibale roke delavcev in sužnjev. Vsi velikaši, ki so se poganjali za ugled na dvoru cara in carice, so trosili s periščem denar, da bi bila pročelja njih hiš ob cesti radosti sijajno ozaljšana. Pomladni hlad je dihnil z vlažnimi vetrovi od morja. Kapljice tenke rose so se obesile na vence in nanizale

nanje milijone biserov. Zdelo se je, da sta tudi morje in jutro pokorna despotu. Zadehtele so mirte in lavor, rožmarin in rože so pokrile vse ceste in vse stane. Z zidov je vihral z močnimi dišavami napojen škrlat, živobojne, drage tkanine so vihrale v zraku. Venci so se v globokih lokih spenjali od hiše do hiše, nad njimi so trepetale zlate tenčice, kakor bi meglice večernega solnca razpele peroti nad cesto. Iz za vseh oken so svetili jasni obrazi najlepših bizantskih krasotic. V njih laseh, na belih vratovih, na svili in bisu so počivali milijoni, vkovani v zlate diademe, blesteče nimbe, v koravde in zapestnice. In s streh je odsevalo v najpeštrejših bojah oblačilo služabnikov. Vsak jih je oblekel danes v praznje oblačilo; tudi ti so morali z vzornimi telesi, s pisano drago obleko klicati gospodarju v čast — slavo carskemu triumfu.

In tam doli pri morju si je nadel v Pentapirgu zadnjič škrlat krog pleč in krono na glavo — kralj Vandalov, Gelimer. Na njegovem licu — resignacija, ne jok — ne smeh, ubit njegov ponos, ubita njegova duša. Nič jeze, nič strahu, nič žalosti — samo ustnice so se trudno premikale in v enomer izgovarjale: Vanitas vanitatum. —

Trombe so zadonele, zlata vrata so se odprla. Solnce se je dvignilo izza Črnega morja. Nad pročeljem zlatih vrat je zablestel kip Viktorije, bela giganta — mogočna marmorna slopa — sta prošnila s snežno beloto skozi liste lavorik, kakor bi se vzdavala orjaška branika ob straneh Portae triumphalis slavnostnega dne. Na sredi vrat je pa molčal monogram Kristov in temen križ ni vztrepetal radosti v mladem jutru. Mračen je gledal proti Pentapirgu, odkoder so se vsipale množice v verige vkovanih, zarobljenih vojn timer, katere je zaslužn jila samogoltnost onega, ki mu zida Hagijo Sofijo, ki ponoči čuva in se pogovarja z menihi o skrivnosti sv. Trojice . . . Da bi prišel On, katerega monogram je molčal nad vrati — ne bi molčal, ampak ponovil bi sodbo: Tvoje srce je daleč od mene — oj ti polbeljeni grob!

Zunaj vrat in ob cesti se je natlačila množica. Vendar ni bila tako mnogobrojna, kakor bi se sodilo. Bili so samo ostanki onih, ki niso mogli v hipodrom. Zakaj tam se je zbralo vse — dvor, Upravda in Teodora, velikaši — in bogatini, ki niso prebivali ob Osrednji cesti — bosjaštvo in trpini po galerijah, visoko pod škrlatastim baldahinom, ki je senčil neizmerni cirkus. Napravil je Upravda triumf Belizarju — a vedel je on in vedel Bizanc, da je triumfator vendarle mogočni despot sam.

Zato tudi Belizar po stari rimski navadi ni sedel na vozu in se peljal v mesto — ni jahal belega, divjega konja — peš se je napotil od svojega doma in šel kot patricij v triumfu proti cirkusu.

Od Zlatih vrat do Arkadijevega fora se je razprostrl sprevod in čakal Belizarja.

V prvi vrsti so stali načelniki mestnih zadrug, za njimi so se sporedili senatorji in plemiči v belih valovitih oblekah, s svečami v rokah. Za njimi je prišel zlati voz s kipom sv. Trojice. Krog njega so tvorili častno stražo patriciji, konzulari in carski daljni sorodniki. Za temi so stali v bojni opravi, na hrbtu zvezanih rok, ujeti Vandali. Bizantinci so vsklikali začujeni, ko so zrl te stasite, ogorele može. Zadnji med njimi je stal Gelimer. Purpurni plašč je blestel v žlahtnih kamenih, zlati pasovi so oklepali ledja, na prsih je žarel oklep v čistem srebru. Bizantinke so se pripogibale globoko čez okna, oči so strmele na junaškega kralja, ki ni čutil več ponižanja, ki ni videl več slave ne bleska : v njihovih srcih se je budilo sočutje.

Tu se je vsporedil vojskovodja — zmagavec Belizar. Peš je prišel v poveljniški opravi. Droben lovorjev venec mu je krasil sivo glavo — majhno je bilo njegovo spremstvo — nekaj najhrabrejših stotnikov.

Zaorilo je po cesti, s streh so kipeli glasovi, z oken mu je svila pahljala pozdrav. Trombe so zadonele — sprevod se je premaknil — in Belizar je stopal ponižen — hlapec svojega gospoda, ki je storil samo kruto dolžnost — sicer nič.

Za vojskovodjem so pa peljali obloženi vozovi neizmerni plen. Zlati kraljevi stoli, dragocena oprava, slonokoščeni vozički vandalske kraljice, skladi draguljev, gem in žlahtnih kamenov, zlati kelihi in čaše, vsa dragocena oprava kraljevskih obednic, mirijade talentov srebra, najdragocenejših posod, obilice, katero je nagromadil nekdanji Gizerih v Rimu. Med njimi so bile posode iz judovskega templja, ugrabljene po Titu, sedmeroramni zlati svečnik iz svetišča, vozovi pergamentov — vezanih v dragocene puščice, med njimi nemški evangelij — posut z žlahtnim kamenjem.

Slovesno se je pomikalo to morje bogatega plena po cesti, preko Teodozijevega fora, mimo Tetrapilona na Konstantinov trg. Tu so velikaši v cerkvi Ljube Gospe odložili belo obleko in jo zamenili z dvorno. Iz te cerkve so prinesli carske insignije: naprej dragoceni križ, za tem veliko zlato žezlo, na to je sledil labarum — zastava. Ob desni in levi so tvorili gaz dirkači in vsklikali: Na mnoga leta!

Čimbolj so se bližali cirkusu, tembolj je naraščal krik — se gnetlo ljudstvo. Vse je strmelo, vse občudovalo neizmerni plen, lepe vojake, vjetega Gelimerja in njegove sorodnike.

Sprevod je krenil mimo luksurijoznih toplic Zeuksipovih — pred njim se je širil bogati portal hipodroma. Semkaj je razsula carjeva roka ves blesk in sijaj, razkošje in bogastvo največjega despota na svetu.

Stotisoči so sedeli naokrog, stotisoči kričali despotu pod škrlatnim baldahinom, ki je v visoki loži na zlatem tronu čakal Belizarja. Ob njem je sedela carica, ki je edina v svetovni zgodovini iz brlogov tega istega cirkusa, iz enake razuzdanosti in pohote našla pot iz arene preko stopnic do trona. Lepa je bila — ne velika — pa stasa, da bi se ga razveselil umetnik. Iz blede

polti so žarele oči, ki so zamamljale, usta, ki so koprnela po nasladi. Zlati nimb je venčal njeno glavo, za dijamante v uhanih, na čelu, na vratu in obleki bi kupil kraljestvo. Krog nje pa svetli roj dvorjanic, prelest ženske lepote, mladi patriciji, plemiči — njeni ljubljenci in varovanci.

Ko je vstopil Gelimer in zagledal Justinijana na prestolu, morje ljudstva na levi in desni — ni zaplakal, ni vzdihnil — glasno je ponovil edine besede: Ničevost ničevosti — vse je ničevo.

Belizar in Gelimer sta šla po stopnicah do prestola. Tam so sneli kralju škrlat in klonila se je glava Vandala do tal — ljudstvo je zakričalo bučno kakor vihar v pozdrav silnemu despotu, katerega ni ljubilo, katerega je na skrivnem klelo in ga zvalo vtelesenega hudiča: „Eo triumphe — mnoga — mnoga leta!“ v vseh jezikih, ki so doneli tedaj na zemlji.

Tudi Belizar je padel v prah na kolena — nevredni hlapec pred neomejenim gospodom — urbis et orbis.

Radovan in Iztok sta stala na podiju med tekmeci-lokostrelci. Radovan je pil navsezgodaj dobro Epafroditovo vino in bil dobre volje. Kričal je s kričači in stegal kvišku roke. Iztok je molčal. Pomislil je nanekrat, da bi bil skoro tako priveden v cirkus njegov oče — Svarun — svobodni starosta slobodnih Slovenov — da ni prodrla njegova strelica Hilbudija. In zahrepenel je nazaj — domov v gradišče, da pove, kaj se godi zmaganim narodom, da se napoti od roda do roda Slovenov in prižgè srd v duši, edinost v srcih vseh sinov svobodnega solnca — večni srd in večni boj Bizancu . . . Ali tedaj je dal despot znamenje. Zahrumele so fanfare — ljudstvo je zabesnelo veselja — v areni sta se pojavili dve krasni kvadrige . . .

(DALJE.)

ANTON MEDVED:

ŠIBRE.

12.

V ožnja po železni cesti,
ti življenje se mi zdiš.
Vedno smo na drugem mestu,
spremljata nas hrup in piš.

Vsakdo misli na svoj smoter,
nikdar potnikov ni menj,
eni stopajo tu noter,
drugi stopajo tam ven.

13.

Kdor je s svojo hvalo skop,
višji je od drugih glav
ali pa na umu top —
ali grozno domišljav.

14.

Pisatelj ki toži,
da nima snovi,
podoben je moži,

ki v vodi stoji,
pa v roke si pljuje.
da ribe lovi.

15.

„Vselej mož najmanj zapravi,
ak' ženico 'ma s seboj.“
O Prešeren slavni moj,

ti si delal tak račun,
ker si mislil na gostilne,
a pozabil si — štacun.

16.

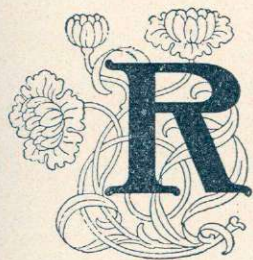
Človek, bodi človek v polni meri,
zemlje ne pretvoriš v raj.
Gledi, da ne boš podoben zveri,
angelu boš težko kdaj.

DR. J. D.

GROFICA IDA HAHN-HAHN.

Roman, predvsem socialni roman, je tista zlata, srebrna ali pa lesena, čista ali pa umazana posoda, ki iz nje zajema moderni človek svoje svetovno naziranje, svojo duševno hrano, svoje nazore o umetnosti, o dnevnih vprašanjih politike, dà, celó o najnovejših zakonih etikete. Tudi roman je lahko globok ali pa plitev. Izdeluje se sedaj tega blaga več ko ga je treba, zlasti med Nemci. Pisatelji pa se le premnogokrat ravnajo po zlatem naročilu Goethejevem:

Greift nur hinein ins volle Menschenleben!
Ein jeder lebt's, nicht vielen ist's bekannt,
Und wo ihr's packt, da ist's interessant.
In bunten Bildern wenig Klarheit,
Viel Irrtum und ein Körnchen Wahrheit,
So wird der beste Trank gebrant.

In ljudje, zlasti mladina, pijó, požirajo dan za dnevom to pijačo in se dan za dnevom z njo zastrupljajo.

Med očeti in materami, ki so stali ob zibelki modernega socialnega romana, je zavzemala nekdanj častno mesto tudi grofica Ida Hahn-Hahn. Katoliški Nemci so se lani (1905) za stoletnico njenega rojstva spominjali velikih zaslug te izredne žene za slovstvo¹⁾, zlasti za slovstvo, ki ima namen²⁾ v verskem duhu vplivati na čitatelja. Ker se

¹⁾ Analizo vseh del naše pisateljice so prinesle „Stimmen aus Maria Laach 1905, č. 9.: „Die Werke der Gräfin Hahn-Hahn“, spisal A. Stockmann, S. J., dober životopis je objavil „Deutscher Hausschatz“ č. 18 izpod peresa Otto v. Schaching-a; popraviti škodo, ki jo je storila protestantovska kritika prejšnjih časov, želi za stoletnico rojstva protestant Max Schneidewin v mesečniku „Hochland“ II. 9.

²⁾ Kritika iz nekatoliških krogov je očitala pisateljici po njeni konverziji tendenco. V naših časih se tendenčnost šteje pisatelju v zaslugo. Takó n. pr. kar naravnost hvali češki kritik O Wagner v

Ida Hahn-Hahn pri neki priliki¹⁾ omenja tudi v slovenski slovstveni zgodovini, naj ji postavimo tukaj majhen spomenik.

Rodila se je naša pisateljica dne 22. junija 1805 v Tresovem²⁾ (Tressow) na Mecklenburškem. Njena mladostna vzgoja je bila zelo pomanjkljiva; kajti oče se ni utegnil brigati za vzgojo otrók, ker mu je hodilo po glavi samó gledišče, ki si ga je bil priredil na svojem posestvu, in ko je bil s to zabavo zapravljal velik del imetja, tako da je prišel pod kuratelo, je ostavil družino ter se potepal kot igravec z neko glediško družbo okrog po deželi. Mati je bila sicer ponosna aristokratinja, a je imela premajhno duševno obzorje, da bi bila mogla srečno vplivati na daljni duševni razvoj svoje vele-nadarjene hčerke. In takó si je grofica v svojih mladih letih prisvojila zunanjo oliko aristokratskih krogov; globoke notranje omike, ki zadeva enakomerno glavo, voljo in srcé, pa ni dobila. Verski pouk ji ni segel čisto nič do srcá. Sama priznava v nekem svojem spisu iz poznejših let, da se ne spominja čisto nič, kaj jo je učil pastor, ampak samó to jej je še živo v spominu, da je imel pastor zeleno pobarvano sobo, kjer jo je učil, in da je močno dišalo po tobaku, pa

zadnjem zvezku letošnjega „Slovanského Přehledu“ (1906, č. 7, str. 307.) tendenčnost v epski poeziji A. Aškerca: Cenná poesie jeho má zvláštní svůj příznak — silně akcentovanou tendenčnost.

¹⁾ Ko je bil Josip Jurčič kot gimnazijec gojenec Alojzijevišča v Ljubljani, je čital med drugim tudi dela Ide Hahn-Hahn, ki mu jih je svetoval tedanji prefekt Jurij Grabnar; v prvi vrsti sta bila to njena najboljša romana Maria Regina (izšel l. 1860.) in Doralice (izšel l. 1861.).

²⁾ Skoro vsa imena vasi, trgov, mest itd. na Mecklenburškem so slovanska, živi spomeniki slovanskih prednikov.

kakšno čepico je nosil na svoji sivi glavi. Leta 1826. je kot enaindvajsetletna deklica podala roko v zakon bratrancu, ki je bil graščak na Bazedovem (Basedow.) Toda mlada nevesta je doživela strašno razočaranje: njen mož je ljubil šport, lov, konje in pa druge zastopnice ženskega spola, svojo poročeno ženo pa je zanemarjal. Samó tri leta je trajal zakon; l. 1829. je protestantovska cerkvena gospôska razdružila njiju zakon, nakar si je mož takoj poiskal drugo ženo, Ida pa se je smrtno užaljena vrnila k svoji materi, ki jo je bila medtem doletela ista usoda, da jo je bil mož zapustil. Kar je še posebno bolelo mlado grofico, je bilo to, da je bila v kratki dôbi svojega nesrečnega zakona postala mati detetu ženskega spola, ki je duševno in telesno hiralo, dokler ni izhiralo v 24. letu svoje dôbe v Berolinu, kamor jo je bila vzela k sebi neka prijateljica materina.

Od leta 1829. dalje razločujemo lahko prav natanko tri d o b e njenega življenja. P r v a d ô b a sega od leta 1829. do l. 1849., torej dvajset let. To je dôba nemirnega potovanja in iskanja resnice. Ker v svoji mladosti ni bila dobila nikakršne verske vzgoje, zato tudi ni umela, ko je prišlo razočaranje, s tiho vdanostjo prenašati svoje nesreče. Največji srd je začutila v svojem srcu proti oni uredbi socialnega življenja, ki se je bila ob njej razbila njena barka, proti zakonu. V spisih iz te dôbe proslavlja svobodno, čutno ljubezen, zakon pa opisuje kot največje ponižanje, kot sužnji jarem za ženo. Ker znotraj v srcu ni imela miru, zato tudi ni imela obstanka domá pri materi; kmalu se je preselila v Draždane, odkoder je vsako leto napravila kako veliko potovanje, „da bi“, kakor sama piše, „majhno lučico svojega uma prižgala ob veliki luči tam zunaj.“

Grofica Ida Hahn-Hahn.

Prvič je napravila tako veliko potovanje l. 1835., in sicer v gorato Švico, ki jo je obhodila vse križem; naslednje leto je prišla v Avstrijo, kjer se je dalj časa mudila na Dunaju; potem jo je vleklo v romanske dežele, in takó je obšla Italijo, Španijo, Francijo, pa tudi visoko gori na sever je šla, na Dansko in Skandinavsko. V letih 1843. in 1844. je bila v Egiptu, Palestini, Siriji in v Carigradu, l. 1847. pa na Irskem in Angleškem. Vselej, kadar se je vrnila s takega velikega potovanja, ga je popisala v posebni knjigi („Jenseits der Berge“, 2. zv. 1840, popisuje pot v Italijo; „Erinnerungen aus und an Frankreich“, 2. zv., 1842;

„Ein Reiseversuch im Norden“, 1843), ki jo je občinstvo vselej sprejelo z velikim zanimanjem, zlasti pa popis potovanja po Vzhodu („Orientalische Briefe“, dva zv., 1844). Vendar pa ji je ostajalo, ker je delala jako hitro, še vedno mnogo časa med posameznimi potovanji. Kakó izpolniti te presledke? Sedla je k pisalniku in napisala roman iz sodobnega življenja, iz krogov aristokracije. Takó je izšel leta 1838. roman „Ilda Schönholm“, 1839 „Der Rechte“, 1840 „Gräfin Faustine“, 1841 „Ulrich“ (2 zv.), 1843 „Si-

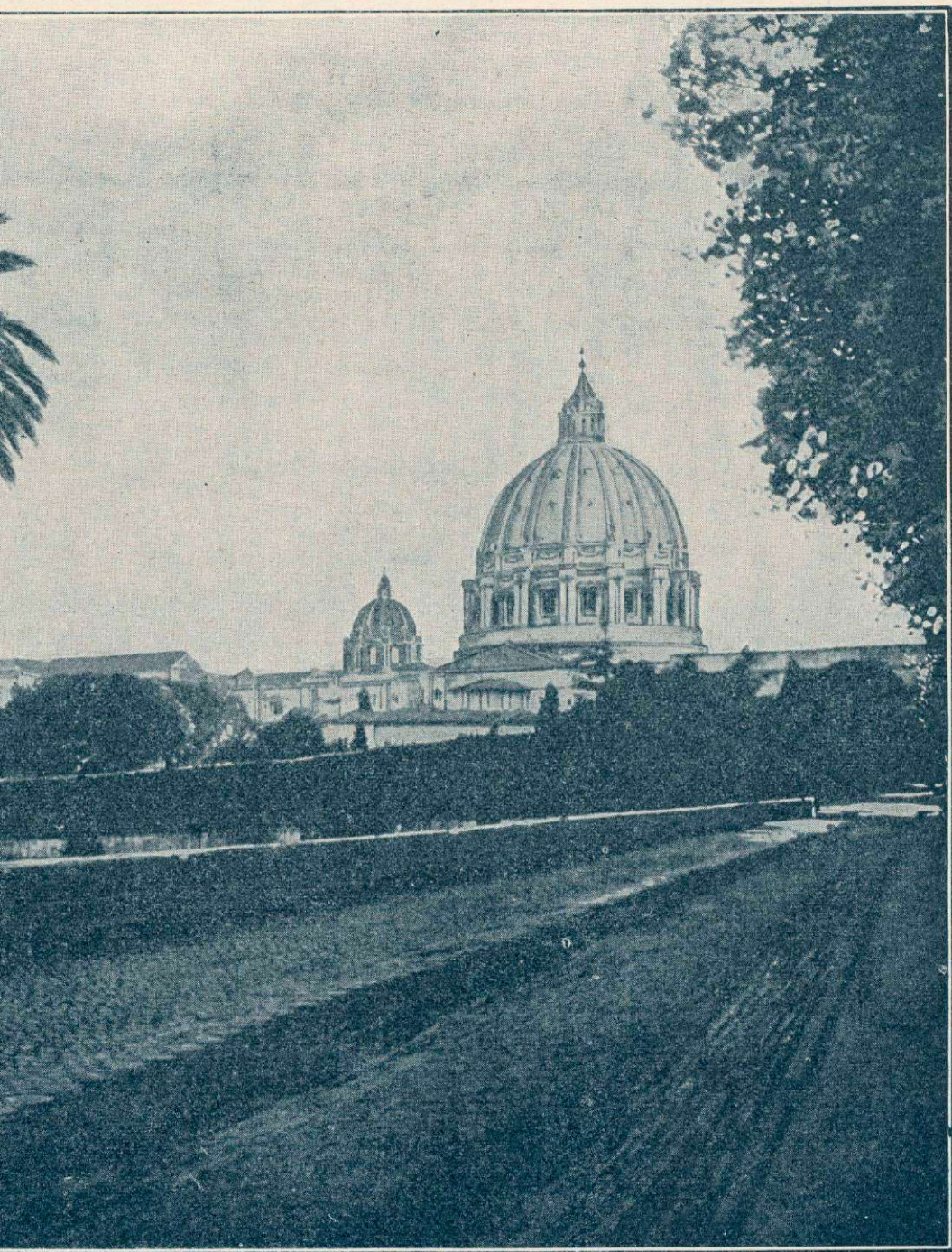
gismund Forster“ in „Die Kinder auf dem Abendberg“, 1844 „Cecil“ (2 zv.), 1845 „Zwei Frauen“ (2 zv.), 1846 „Clelia Conti“, istega leta „Sibylle“ (2 zv.), 1848 „Levin“ (2 zv.) Če še dostavimo, da je l. 1835. prvič javno nastopila s knjižico pesmi „Gedichte“, ki so ji sledile še tri take zbirke, 1836 „Neuere Gedichte“ in „Venezianische Nächte“, 1837 pa „Lieder und Gedichte“, se moramo res čuditi, koliko je napisalo pero te žene. Mogoče je bilo le zató, ker je delala čudovito hitro. Sama pravi nekje, da jej je bilo roman napisati toliko kakor iti na izprehod („wie andere Leute spazieren gehen“). V

PAPEŽ PIJ X. NA VATIKANSKEM VRTU.

PO FOTOGRAFIJI.

treh tednih je bil rokopis za dva zvezka obsegajoč roman gotov, in sicer takó, da ga je lahko dala v tisk, ne da bi bilo treba popraviti najmanjšo stvarco.

Dôbo nemirnega potovanja in iskanja resnice sem imenoval to dôbo; da je bila res dôba potovanj, se vidi iz navedenih podatkov; da je bila pa tudi doba iskanja resnice, se razvidi iz spisov te dobe. Takó n. pr. piše v romanu „Der Rechte“ o glavnem junaku Gastonu: „So ging er nach London, nach Irland und Schottland, nach Norwegen und Schweden — immer suchend, spähend, forschend nach Etwas, das sein ganzes Wesen so gerade in der Mitte treffen sollte, wie der Pfeil die Scheibe trifft.“

Nehoté se pri tem spomnimo nekega slovenskega popotnika, ki je v istih letih, kakor naša pisateljica, hodil po širokem svetu, prav takó nečesa išoč; to je bil Prešernov prijatelj Andrej Smolé, ki o njem pravi pesnik:

„Videl si Nemško, Francosko, Britansko,
videl si Švajca visôke goré,
videl si jasno nebó italjansko ...“

toda sad teh dolgih potov je bil pri teh dveh popotnikih čisto drugačen; dočim o Smoletu poje Prešeren:

„Sreče ni ranjeno našlo srcé“

in

„S srcem obupnim si prišel domú“ —

se je zgodilo z grofico Hahn-Hahn nekaj čisto drugega: na potovanju po Palestini, kjer je videla tiho delovanje katoliških redovnikov, zapustivših evropsko domovino za blagor ubogega ljudstva, je prvič začutila žalost, zakaj ni rojena v katoliški cerkvi; ko je hodila po Irskem in videla lepo življenje tega katoliškega naroda, je dobila še zadnji nagib h konverziji, in takó je res zaključila svoja potovanja s tem, da je koncem l. 1849. prosila tedanjega nadškofa v Vratislavi, Diepenbrocka, naj jo sprejme v katoliško cerkev. Nadškof je naročil proštu v Berolinu, slavnemu baronu Kettelerju, naj grofico pouči v katoliški veri, ako je še kaj treba. V začetku l. 1850. je bil proš

Ketteler imenovan za nadškofa v Mogunciji (Mainz); ondi je v istem času grofico sprejel v naročje katoliške cerkve.

Tu se začenja druga dôba njenega življenja, od konca l. 1849. do l. 1860., dôba, ki se je v njej izpreobrnjenica prizadevala izpolniti svoje versko znanje ter se vglobiti v skrivnosti duhovnega življenja. Po čemer je tako hrepenela, je našla: mir srcá. Šla je za svojim duhovnim voditeljem v Moguncijo, si najela v bližini stolnice tiho sobico ter ondi s svojim ne majhnim imetjem podpirala po zgledu velikega škofa dobrodelne naprave¹⁾, l. 1854. pa ustanovila majhen ženski samostan „dobrega pastirja“, kjer je kot prednica prebivala v majhni sobi, „ki je bila ravno dosti velika, da je stala v njej miza, stol in postelja“, prav do svoje smrti dne 12. januarja l. 1880. V teh letih je napisala zgodovino svojega notranjega izpreobrnjenja v knjigi „Von Babylon nach Jerusalem“ (1851); nato je pa začela študirati in pisati zgodovino katoliške cerkve, in sicer najprej slavno dobo mučencev „Die Märtyrer“ (1856). Prekrasno slika v tej knjigi prizore v Koloseju, kjer je tekla kri mučencev. Spomina vredna je ondi tudi misel: „Jeruzalem, mesto božje, mesto templja in prorokov, je grozno propadel, ker ni veroval; Rim se je v kljub vsem svojim grozodejstvom in grozovitežem rešil, prenovil, poveličal, ker je veroval.“ S Konstantinom je nehalo zunanje mučenje; ljubezen je odslej našla drugo notranje, ki so ga izvrševali puščavniki. In takó se glasi naslednja knjiga: „Die Väter der Wüste“ (1857); ker je pisateljica vse tiste kraje, kjer so živeli prvi puščavniki, sama videla, sirska, arabsko in egiptovsko puščavo, zató je popis živahen, poln poezije. S čudovito vztrajnostjo je hotela pisateljica v veličastnih slikah pokazati vesoljno zgodovino katoliške cerkve; toda že pri naslednjem delu „Die Väter der orientalischen

¹⁾ Škof Ketteler je sestavil prvi katoliško-socialni program. Prim. Dr. Krek, Socializem, str. 395. nsl., kjer pisatelj popisuje življenje in delovanje tega izrednega moža.

Kirche“ (1859), kjer slika pravzaprav le štiri velike škofe vzhodne cerkve: Atanazija, Bazilija V., Gregorija Nac. in Gregorija N., je čutila, da so za tako ogromno delo njene moči preslabe; le eno znamenito delo naj še omenim, nadaljevanje imenovanih treh, ki pa sega že v tretjo dôbo njenega življenja, to je „St. Augustinus“ (1866). Sv. Avguščina „Izpovedanja“ (confessiones) so že prejšnja leta silovito vplivala na do vzetno dušo grofice; sedaj, ko se je umirila, je hotela podati dušeslovno analizo izpreobrnjenja velikega hiponskega škofa; in ker je bila sama doživela, kaj se pravi bloditi v zmoti in željno iskati resnice, zato je ta knjiga spisana takorekoč z njeno srčno krvjo.

Priljubljena je bila Hahn-Hahn pri nemškem čitajočem občinstvu v svoji prvi dôbi, dasi njen slog še ni bil umirjen in marsikatero delo ne globoko zasnovano; v drugi dôbi je napredovala i po obliki i po vsebini, a vendar je kritika neusmiljeno padla po njej, očitajoč ji površnost, plitvost, vihravost, tendenčnost; in zakaj? Sodobniki ji niso mogli odpustiti, da je zapustila Babilon in šla v Jeruzalem. Takó je doživela nekaj podobnega, kakor njen božji vzor: najprej: Hosana, kmalu nato: Križaj ga! Uresničilo se je na pisateljici, kar tako dobro pravi naš Anton Medved:

Ne upaj od sveta plačila,
njegova sodba te ne moti,
nemila bodi ali mila,
ti le srčan se dela loti. —

Uveriš se, da svet popraša
ob vsakem delu prej: čigavo?
Potem presoja dela naša,
oseba jim daje veljavo.

(„Sodba sveta“, Poezije, str. 1.)

Z l. 1860. vidimo, da stopa pisateljica v tretjo dobo svojega delovanja, ki traja noter do njene smrti. Kaj pa je takó značilnega v teh letih, da tvori novo dobo? Kakor smo videli, je bila dala l. 1848. grofica na svetlo svoj zadnji roman; dvanajst let ni stopila več na leposlovno polje; zdelo se je, kakor da je za zmiraj vzela

slovo od njega. In vendar je bil prav socialni roman tisto polje, kjer si je bila pridobila doslej največ slave in kamor jo je vodila tudi njena prirojena nadarjenost. Škoda, ako ne bi gojila še dalje te vrste leposlovja, škoda zlasti zató, ker je moderni roman tista pot, ki se je le premnogi brezvestni špekulantje poslužujejo, da pasejo nizko radovednost čitateljstva in — sebe. To je uvidel tudi katoliški nemški pesnik Molitor ter javno pozival v časopisu „Katholik“ grofico, naj se zopet loti socialnega romana. Pisateljica je ubogala, in takó so izšli novi socialni romani: l. 1860. „Maria Regina“ (2 zv.), 1861 „Doralice“ (2 zv.), 1863 „Zwei Schwestern“ (2 zv.), 1864 „Peregrin“ (2 zv.), 1869 „Die Erbin von Cronenstein“ (2 zv.) in „Geschichte eines armen Fräuleins“ (2 zv.), 1871 „Die Erzählung des Hofrats“ (2 zv.) in pa: „Die Glöcknerstochter“ (2 zv.), 1874 „Vergib uns unsere Schuld“ (2 zv.), 1875 „Nirwana“ (2 zv.), 1877 „Eine reiche Frau“ (2 zv.) in pa „Der breite Weg und die enge Strasse“ (2 zv.), 1878 „Wahl und Führung“ (2 zv.) To je bilo njeno poslednje delo; več ni mogla delati, ker ji je smrt iztrgala pero iz rok. Koncem l. 1879. je namreč zbolela in dne 12. januarja l. 1880. je umrla v svoji samostanski celici v Mogunciji. Njeno življenje in delovanje je bilo živa apologija.

Najvažnejši izmed naštetih del sta po soglasni sodbi dveh kritikov prvi dve: „Maria Regina“ in pa: „Doralice“. Dve veliki hibi je bila napravila pisateljica v svoji prvi dôbi: pretirano je poveličevala čutno ljubezen in krivično je napadala zakon. Ti dve hibi je izkušala popraviti v omenjenih delih. „Maria Regina“ je visoka pesem čiste, nadčutne ljubezni. Vsebinsko romanu je kratko ta-le:

Grof Damijan, vdovec, ima hčerki Regino in Korono. Prvo snubi mlad plemič Uriel, toda deklica se je že odločila: vkljub lepim lastnostim duhá in telesa, vkljub sijajni bodočnosti, ki se ji obeta v zakonu, hoče živeti samó Bogu, v samostanu, ker prava sreča se jej zdi, da je le v Bogu. Zastonj

jo izkuša oče odvrniti od sklepa, zastonj jo vodi v lahkožive družbe, zastonj žalost Urielova, — Regina zmaga. Nesrečni Uriel gre po svetu, da bi pozabil svojo bol; po treh letih se vrne, še enkrat želi videti Regino, vidi jo, toda skoro je ne spozna več: stregla je medtem bolnikom, dobila nalezljivo bolezen, ki jej je izpridila obraz in ji vzela življenje. Za ta svet je bilo zanjo vse izgubljeno, za oni — vse dobljeno. Obenem se plete povest sestre Reginine, Korone, katero zasnubi mlajši brat Urielov, Orest; Korona je posvetna, zakon nesrečen, Orest se loči od žene, ki takó spozná svojo krivo pot, ločeni mož pa se hoče znova poročiti z židinjjo Judito; a židinja opazuje odpadnika in postane katoličanka, Orest izvrši samomor, a se v zadnjem trenutku vendar izpové in spokorjen umrje, Uriel se pa odpové svetu in gre v samostan. Tako izmed vseh teh oseb ni nobena dosegla sreče na tem svetu, pač pa so se očistili za večnost.

„Nicht hienieden“ — na tem svetu ni prave sreče, ta misel se vleče skozi ves roman. L. 1835., ko se je ob smrti Čopovi Prešernu pokazala podoba Bogomile, je naša pisateljica začela iskati sreče po svetu,

in po dolgih letih iskanja, zmot in trpljenja jo je našla, in v tem romanu jo izraža prav takó kakor Bogomila:

„Da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
up sreče unstran groba v prsih hrani.“

Drugi roman „Doralice“ ima drugačen problem. Vdova pl. Derthal ima štiri odrastle hčere lepotice. Vse se omožje, a žal da mati ni pazila nič na razliko veroizpovedanj, in takó so vse nesrečne. Najmlajšo, Doralice, zasnubi ogrski magnat Juraj, Kalvinec. Kmalu postane nezvest, in Doralice se vrne k materi; toda junaško nosi svoje gorjé. Ko trpí, je še veliko lepša. Sijajne ponudbe dobiva, toda ona ostane katoličanka in je torej vezana. Po več letih smrt reši Juraja nezakonitih vezij, skesan se vrne in Doralice mu odpusti.

Gotovo še vedno času primerna snov, zlasti v sedanjem boju zoper katoliški zakon. Povsod se vidi, da je pisateljica vse različne duševne boje sama doživela; predvsem jo zanimajo duše, zunanji dogodki so jej postranska stvar. V tem pogledu je čisto moderna. Umetnosti karakteriziranja se še vedno lahko učé pisatelj iz del Ide Hahn-Hahn.

ANTON MEDVED:

KVIŠKU!

Nagla v sodbah, v mislih lena
množica godi strastem,
iz dogodkov brez pomena
plete govor dan za dnem.
Ali ni življenja cena
višja nič od hipne všečnosti?
Čas poteka gluh in nem,
neporabljen v morje večnosti.

O moj duh, razvij peroti,
kakor orel kvišku pluj!
Plen na zemlji te ne moti,
nizkim hribom bodi tuj!
Dvigaj, bližaj se lepoti,
ki te vabi žejnega iz dalj!
Ne okreni se! Veruj,
upaj — čaka te ljubezni kralj.

ROMAN ROMANOV:

FRANC KORITNIK IN NJEGOVA DRUŽINA.

V.

(DALJE.)

Miren poleten dan je bil. Pol-dne je bilo minilo in vse je molčalo daleč naokoli. Ni se zgenila bilka na polju, ni zatrepetal list in ni zletela ptica preko poljan.

Franci je sedel pod kozolcem. Potem je vstal in šel.

„Zdaj stopim predenj in mu povem... Kaj bi se bal in kaj bi odlašal!“...

In stopil je v vežo in odprl vrata v sobo. Oče je sedel pri mizi in je bral iz debele knjige. Franci se je približal mirno in pačasi.

„Kaj pa ti, Franci?“...

Pogledal mu je v obraz in Franci se je ustavil.

„Tako je, oče, da ne bi ostal več rad doma. V mesto bi šel v šolo, kjer bi se rad učil vedno dalje in dalje... Tudi se nič ne bojim tujega kraja in tudi tujih ljudi se ne bojim popolnoma nič...“

Oče je vedel, da se bo zgodilo to, da bo stopil predenj in bo izpregovoril... Zaprl je knjigo in se je nagnil nazaj.

„Nič ni, Franci!... Ti govoriš tako, ker si mlad in nespameten. Prerevni smo, da bi te mogli vzdržavati, kakor je prav in kakor se spodobi. Glej, če bi šel, bi stanoval v vlažnem stanovanju, lačen bi bil, obleke bi ne imel in zbolel bi in bi umrl... Umrl bi, Franci, in mogoče se ne bi vrnil nikoli več domov. Ne misli, Franci, in nikoli ne sanjaj... Življenje umorijo take sanje, strašne so in grozne...“

Oče je prenehal in Franci je stal pred njim miren in resen.

„Nikoli več ne misli na to, Franci, nikoli več ne sanjaj! Strašno je med tujimi ljudmi, nikogar ni, samo žalostna misel sredi srca...“

Franci je molčal ves čas in počasi se je obrnil in je odšel. Na pragu ga je srečala mati, zamišljeno ji je pogledal v obraz in je odšel mimo.

„Nič ni pomagati... Pojde... umrje...“

Mati je stopila v sobo in je sedla na klop ob peči.

„Kaj je?“

„Franci je prišel in je rekel, da bi šel v mesto, v šolo da bi šel...“

Oče je povedal zamišljeno, knjigo je zaprl pred seboj in se je naslonil na mizo.

„Mi ne moremo; ni mogoče, da bi ga primerno podpirali... Toda pojde vseeno, vdal se je mislim in sanjam in sedaj se jih več ne otrese... Šel bo in bo zbolel in mogoče bo umrl... V vlažnem stanovanju, ob slabi hrani, med tujimi ljudmi...“

Potem je molčal in tudi žena je bila tiho in se je zamislila...

„Ali ni nič rekel?... Povedal bi mu bil in oplašil bi ga...“

Čez dolgo je izpregovorila in se mu ozrla v obraz.

„Rekel sem... Molčal je in obrnil se je in je odšel... Nič ni pomagati; pojde... umrje...“

Utihnili sta oba. Polmračno je bilo po sobi, okna so bila zagrnjena in velika muha je letala pod stropom. Enakomerno je brenčala in gibala se je v počasnih krogih.

Zunaj je bila vročina velika, vse je molčalo sredi nje, ni se genila bilka na polju, ni zatrepetal list na drevesu, ni zašumelo sredi gozda... Nedelja je bila in nedeljsko oblečeni ljudje so šli po cesti, fantje so šli s šopki na žametnih klobukih in brhka dekleta z rdečimi rožami na kipečih grudih... Vse je bilo nedeljsko oblečeno, samo za-

prašen popotnik je šel mimo, zamišljenega obraza s palico v roki je šel in ni dvignil oči . . .

„Pa bi še enkrat govoril z njim, mirno bi mu rekel in popolnoma prijazno . . . Še enkrat da bi rekel . . .“

Po dolgem času je izpregovorila mati in oče je dvignil glavo.

„Zastonj . . . Pojde . . . mogoče se vrne . . . umrje lahko . . .“

Govoril je poltiho, zamišljeno.

„Vendar bi rekel še enkrat . . .“ Mati je mislila, da bi nemara pomagalo; pozabil bi vse in bi ostal.

„Saj lahko . . . ali . . .“

Očetov glas je bil negotov; del je knjigo na polico in je odšel. Na polje se je odpravil, po stezi je stopal in tam ga je opazil pod kozolcem: sam je sedel in zamišljen, oči so strmele v daljavo, obraz je bil bled . . .

„Kaj delaš, Franci?“ . . .

Ogovoril ga je in fant se je vzdramil. Stresnilo se je telo, zbudile so se oči, vzdihnil je.

„Nič . . .“

Oče je odšel po poljski poti in Franci je mislil dalje.

„Kaj če so ljudje mrzli in če je v tujini smrt za slabotne ljudi! . . . Jaz vem, da sem močan, smrt bi premagal in zato se ne bojim tujine . . . Smehljajo se daljave in vabijo, smeje se lepa bela cesta . . . zbogom, domača vas, zbogom, oče in mati in Tončka! . . . in po beli cesti naprej do daljav in križemsvet . . .“

Mirno je mislil naprej in se je namenil, da povpraša in poprosi učitelja, mogoče župnika. Vse bo natančno zvedel in podal se bo ob pravem času na pot proti mestu. In tudi oče bo zvedel, rekli mu bodo, naj ga pusti, in spremil ga bo lepega jutra doli proti mestu. Kaj je nepremagljivo na svetu, če je človek resnično pogumen in kdo bi se bal tujine in njenih težav! . . .

— Daj, Franci, dvigni se, ti moj otrok, ki te ni strah in si pogumen! . . .

Zdelo se mu je, da ga kliče moč sama, velika nadzemska moč da mu ukazuje.

— V tujino, Franci, čez hrib in goro, križem svet, Franci, za srečo, za lepo bodočnostjo! . . .

Solnce je zahajalo, nebo se je rdečilo, nalahko je dahnil veter, zamajale so se bilke, listje je zatrepetal, zašumelo je sredi gozda . . . Lepo je zahajalo solnce, skrilo se je naposled za vrhove, zadnji žarki so obsevali gorska slemena na vzhodu, izginili so, otemnela je zarja in prihajal je mrak. Temnelo je nebo in gostilo se je ozračje, že je gorela prva zvezda, že je zasvetila luna. Mehka luč se je razlivala po okolici, trepetale so sence, priplavala je pesem, tiho so sanjali lesovi naprej . . .

Vrstili so se vroči poletni dnevi, ni bilo dežja, nebo je bilo čisto in brez oblakov. Tudi megle ni bilo; vsa daljina je bila suha in čista.

Franci se je odpravil k učitelju; tiho izginil za vogalom in gori proti šoli. Učitelj je bil prišel nanovo v tisti kraj, pred malo leti je bil prišel po smrti učitelja in organista Koritnika. Po vrsti je umiral stari rod; stari Koritnik je umrl, umrla je stara gospodinja, brat je umrl, ki je bil učitelj stare šole. Samo dobro brati je znal in pisati in je učil isto umetnost vaške otroke. Tako se je godilo v stari šoli, ali podrli so jo do tal, sezidali so novo, in umrl je stari Koritnik. Nov učitelj je prišel, gosposko je bil napravljen in veliko lepega in učenega je znal povedati. In nastopila je nova družina Koritnikova, čila in mlada, tekla so leta, rastli so otroci, glej, in sivali so lasje, umirale so oči in gube so legale po obrazih . . .

Franci je prišel do šole, stopil je v vežo in je potrkal na vrata. Začul je glas in je prijel za kljuko.

„Dober dan!“ . . .

Zaprli so vrata in učitelj je stopil pred njega.

„Kaj bi rad, Koritnik?“

Prijazno je vprašal in Franci je govoril brez strahu in mirno.

„Prosim, da bi mi povedali, kako se vstopi v mestu v šolo . . . Rad bi šel, noč in dan in naprej in naprej bi se učil . . .“

Prijazno se je nasmehnil učitelj in mu je pojasnil vso pot. Franci je poslušal z veliko pozornostjo, gledal je naravnost v obraz in stal popolnoma mirno.

„Oče me ne pusté . . . Jaz pa bi šel silno rad, učil bi se naprej in naprej . . . Če bi vi nemara rekli očetu, potem bi me pustili, gotovo bi me pustili . . .“

„Lahko rečem, Koritnik; v mesto pojdeš in postaneš velik gospod . . . z bogom, Koritnik!“

Zaprla so se vrata in Franci je odšel proti domu. Lepo je imel pred očmi svoj načrt in ni obupaval. Popolnoma brez strahu je mislil na tujino, mirno se je domislil na glad in ni se bal bolezni.

Doma ni bilo nikogar in duri so bile zaprte. Sedel je pred hišo na klopi in je mislil mirno naprej. In takrat je stopil izza vogala oče, skrben je bil njegov obraz in na sinu so obvisle oči.

„Ali pojdeš, Franci? Ne hodi, Franci! . . . Kaj bi hodil!“ . . .

Od kozolca sèm je prišla Tončka in se je ustavila pred hišo.

„Zakaj bi hodil, Franci? . . . Radi te imamo in samo dobro ti želimo. Glej, tujina je mrzla kakor led, kakor zimski čas — ti ne veš tega, Franci! . . . Tuji ljudje, vlažna izba, sama žalostna skrb in zapuščenost . . .“

Zopet je prenehal in vsi trije so molčali. Franci je sedel mirno na klopi; ni dvignil oči in obraz je bil bled in zamišljen.

„Kam hočeš od nas, Franci, zakaj hočeš od nas? . . . Mirno bi živel naprej, prijazno in zadovoljno bi živel; samó tuintam malo žalosti, samo tuintam samotni vzdih . . .“

Glej, in tedaj se je razjasnil obraz; zagorelo je v očeh, dvignile so se velike in ponosne.

„Jaz pojdem, oče, veselo se podam na pot in brez strahu. Vse bom premagal — in tujino in mrzle ljudi, vlažno sobo in zimo in glad — vse bom premagal, dvignil se bom visoko med rojaki, in vrnil se bom domov velik in ponosen . . .“

Vesel je bil njegov glas in čist, gorelo je v očeh in življenje se je razlilo po obrazu.

Vsenaokoli je sijalo solnce, samotno drevo je stalo popolnoma mirno, listje je mirovalo in zeleni sadovi so šibili močne veje.

„Ne hodi, Franci, ni ti znano in ne veš . . . To so sanje, ki motijo, varajo . . .“

Oče je bil izpregovoril po dolgem času in Franci ni rekel ničesar.

„Ne hodi, Franci; ostani pri nas, ki te imamo radi in nam bo žalostno za teboj . . . Vsi te imamo radi, jaz in mama in Tončka . . .“

S popolnoma mehkim glasom je govoril oče in Tončka je stopila k bratu, k njemu je sedla in se ga je oklenila.

„Saj ne greš nikamor, Franci?“ . . .

Objela ga je z obema rokama, glavo mu je položila na ramo in je šepetala na uho.

„Saj ne greš, Franci! . . . Nihče ni nate hud in vsi te imamo radi — ata, mama in jaz . . . ti ne veš, tako te imam rada!“ . . .

Še tesneje se je stisnila k njemu, dvignila je glavo in svoj obraz je pritisnila na njegovo lice.

Franci jo je prijel za roke, razklenil jih je in je vstal. Vstal je in odšel in se izgubil za vogalom.

Mati se je vrnila s polja in se je ustavila pred hišo.

„Nič ni pomagati, pojde . . . Pojde, mogoče se vrne kdaj, mogoče nikoli več . . . umrje . . .“

Oče je pogledal mater in je utihnil.

„Ali si mu rekel lepo, prijazno?“ . . .

Mati je vprašala in je brisala pot od obraza.

„Prijazno sem rekel, ali nič . . . Pojde . . . umrje . . .“

Tončka je sedela na klopi, strmela je predse z zamišljenimi, široko odprtimi očmi, obraz bled. In prišla je velika solza v vsako oko, zgenile so se trepalnice, solza je kani od njih, po licu doli je zdrsnila in padla je v naročje. Pogosto so se zapirale trepalnice, tiho so tekle solze iz oči, drsele so po licih in padale so doli druga za drugo.

Vstala je in je odšla. Šla je za vogalom in opazila ga je, kako je sedel za kozolcem v senci na črnem panju in podpiral glavo.

Tiho se je približala po travi, pokleknila je ob njem in oklenila se ga je z rokami. Mokra so bila lica, še so se pokazale solze, spuščale so se od trepalnic in polzele po licih...

„Ne hodi, Franci... umrl bi in ne bi se vrnil nikoli več. Nikoli več te ne bi videla... Ne hodi!“...

Prosila je z jokajočim glasom in Franci jo je dvignil in jo je posadil na kolena. Drobna je bila in slabotna in nežno telesce je drhtelo.

„Nič, Tončka!... Ne umrjem ne in pridem zopet – velik in ponosen pridem, in kadar te bodo vprašali, boš lahko povedala lepo in imenitno povest... Nič ni hudega, Tončka, in ni treba jokati!“...

Gledal ji je v obraz in na povešene oči in z desnico je brisal solze z njenih lic...

„Nikoli se ne boš vrnil, Franci... umrl boš in nikdar več te ne bom videla...“

Zopet so stopile solze v oči, večje in svetlejšje in kakor biseri...

„Gotovo se vrnem, Tončka!... Ti le žalostno ne misli! Gotovo se vrnem – zdrav, vesel, ponosen...“

Poldne je zazvonilo, z njiv so se vračali ljudje, po poljskih potih so šli z motikami na rami, klobuke so držali v rokah in tintam so naglas molili.

Solnce je sijalo, svetli žarki so pekli po okolici, nebo je bilo čisto, kar so nesle oči. Nobenega oblaka do najdaljnih vrhov, sama svetla modrina, sama mogočna luč vsa daljava...

Franci in Tončka sta vstala in sta šla v hišo. Že se je kadila skleda na mizi in oče je že sedel v kotu in z roko je podpiral glavo. Ni se ozrl, ko sta vstopila, mirno je mislil naprej svoje težke in preteče misli...

Molk je vladal pri kosilu: žlica je škrtnila ob lončevini, muha se je zaletela v obraz, sedla je na roko, brenčala je mimo ušes...

Popoldne je šel Franci na njivo ob hosti. Visela je po griču doli in daleč se je videlo

TOPLICE NA DOLENJSKEM.

doli po dolini, bela cesta se je vila naprej, samotni grad v daljavi, oddaljena reka, sinje gore ...

Franci je kopal enakomerno naprej, znoj je tekel po obrazu in potil se je život. Počasi so tekle ure, solnce je gorelo v višini in žarki so žgali in pekli.

Po cesti doli v dolini se je pomikala večja družba, možki in ženske s culami v rokah, bosih nog in čevlje čez ramo so šli pojoč naprej.

„Ves svet se je tresel,
ko je Jezus križ nesel,
ki je za nas bičan bil ...
ki je s trnjem kronan bil ...“

Enakomerno se je razlegalo petje po okolici, težko in žalostno se je čulo; bližalo se je in se popolnoma približalo.

„Trije venčki so zbrani
za verne kristjane ...
En venček spleten
je Mariji posvečen ...“

Romarji so šli skozi vas, glasno so peli in žalostno, pomikali so se dalje in izginili za ovinkom. Še malo se je čulo petje, več se niso umele besede, tišji in tišji so bili glasovi in umrli so popolnoma ...

Franci je delal mirno naprej in še malo in je bil gotov. Domov se je odpravil z motiko na rami, počasi je šel in ko je prišel do doma, so bile duri odprte. V veži je bila mati, sama je bila in ko ga je zagledala, je stopila na prag.

„Sem pojdi, Franci!“ ...

Šel je v vežo in je obstal.

„Kam pa hočeš iti, kam se odpravljaš, ti mali revček?“ ...

Vprašala ga je z navadnim glasom in mu je gledala v obraz.

„V mesto, mama, v šolo, križemsvet ... Dvignem se med rojaki, postanem velik in učen ...“

Veselo je govoril Franci in ni povesil oči.

„Saj ne moreš, Franci! ... Kam hočeš, revček, ko ne moreš!“ ...

„Lahko grem, tako silno lahko, mama. Cesta se smeje, daljave vabijo ... če me nihče ne spremlja, pa pojdem popolnoma

sam. Popolnoma sam se napravim po cesti naprej, za ovinkom doli in proti mestu ... Gotovo, mama!“ ...

Z gotovostjo je povedal in mati je delala dalje pri ognjišču.

Solnce je zahajalo zunaj, ugasnila je zarja in delala se je noč. Glej, in ko se je delala noč, so vstali izza gôr samotni oblaki, približali so se in že je zablislilo med njimi; nič ni zagrmelo, samo svetlo je zablislilo, kakor bi trenile nebeške oči ... Vstali so oblaki izza gôr, kakor tatovi ob črni ponočni uri so se plazili, pomikali so se više in više; zablislilo je in že je zagrmelo — votlo kakor v silni daljavi, potem malo glasneje, naposled mogočno in silno, da se je stresla narava ... Strnili so se oblaki, potegnili je deževna sapa, zavalovilo je žito, zašumelo je po gozdu in prve kaplje so padle: težke, debele in redke ... In gostile so se in vlila se je ploha.

Franci je spal na podu in lepo se je čulo padanje dežja po strehi; dehtelo je seno, velika tema je bila, samo hipni bliski so jo razjasnili naenkrat in nepričakovano ...

Lila je ploha zunaj, oblaki so se pomikali naprej in vihra je odnehala. Oddaljevalo se je grmenje, samo še votlo bobnenje se je čulo, prihajalo je oddaleč, ponehal je dež, samo še sapa je zapihala in od drevja so se vsule deževne kaplje.

Odšli so oblaki, izginili so za gorami, zvezda za zvezdo se je pokazala in na lepem in svežem nebu je posijala luna. Čudno-svetla je bila, kakor bi jo bila umila velika ploha, tako je plavala svetlosrebrna na svežem nebu in njena pravljicična svetloba se je razlila po zemlji ... Plavala je po mokrih poljih in poljanah in svetilo se je kakor v kraljestvu gorskih duhov. Sam biser, kar so nesle oči, in tam daleč pod gozdom so vstali majhni možički z dolgimi, sivimi bradami, priplazili so se ob grmovju v visokih konjičastih kapah ... In prvi je nesel luč, majhno svetilko je nesel, visoko jo je dvignil in pošepetal je neumljive besede ...

Tiho je bilo vse, luna je sijala, drevje je zašumelo tuintam, premaknile so se sence,

kresnica je letela sredi poljan, ob gozdu je letela in izginila . . .

Lepa je bila tista noč, polna pravljíčnega duha je bila, tihe prikazni so se gibale po njej . . .

Izginila je luna, ugasnila je, zdanilo se je, zvezde so potemnele . . . Tam od vzhoda je prihajala svetloba, jutranja zarja se je napravljala, svitalo se je za vrhovi in tema je izginjala . . .

Naposled je posijalo zunaj solnce. Franci se je prebudil in vstal. Šel je v hišo in zajutrkovali so. Koruzni žganci so bili na mizi in mati jih je bila polila s toplim mlekom.

Nihče ni šel tisti dan na polje, ker je bil dež preveč razmočil zemljo. Blato je bilo po cesti, vdiralo se je po stezah in kolo-voznih potih, in luže so stale po jarkih.

Franci je sedel v hiši, po knjigi je listal, ali ničesar ni čital. Mislil je na pot, na veliko bodočnost, ki se nasmeje, kadar pride tisti čas.

Mirno je bilo po sobi, brez vročine — tu . . . tam leze muha, počasi brenči mimo ušes, sede na lase . . .

Zunaj se je začul glas in Franci je dvignil glavo. To je bil učitelj, mimo je šel in govoril je z očetom.

„Dobé se podpore v mestu . . .“

Franci je slišal in se je razveselil.

„Dobé se . . . Malo se dobi, malo se potrpi — in tečejo dnevi, tedni se pomikajo naprej, meseci minevajo, leta ginejo . . . In bodočnost, cilji . . .“

Franci se je razveselil, stopilo je življenje v obraz, zagorelo je v očeh, vstal je in veselo je stopil od okna do vrat . . .

Še se je čul učiteljev glas, same lepe besede o bodočnosti, sama moč, sam pogum, nikjer strahu, nikjer noči, samo solnce vsepovsod . . .

Odšel je bil učitelj mimo hiše naprej po vasi doli in Franci je sedel zopet za mizo. Ali ni se mu ljubilo čitati, zaprl je knjigo in je odšel vun. Vun je šel, po vasi doli in daleč tja do ovinka. In ustavil se je tam in ozrl se je po cesti naprej: ravno se je vila dalje, dokler so nesle oči, glej, odprle

so se nove daljave, lepe modre so se odprle očem, nasmejale so se, povabile so . . .

Na pot, Franci, in nikoli ne pomisli! . . . Nikoli ne obupuj in naj pride glad in žalost in trpljenje in zima in led . . . glej, vse mine kakor spomladanski čas; utihnejo ptice, odcvetó vijolice in posušé se zvončki . . . Vse mine, Franci, in žalost in bridkost, in pride veliko in lepo veselje . . .

Vesel in pogumen je bil in silno moč je čutil v svojih prsih. Zaupal je vanjo, niti za trenotek ni dvomil in gledal je bodočnost s popolnoma mirnimi očmi.

Tako se je bližal čas odhoda popolnoma mirno in Franci je stopil pred očeta in mu je ponovil svoje misli.

„Pojdem, oče, in rad bi, da se ne bi jezili zavoljo tega . . . Kaj bi se jezili, saj to ni nič hudega. Sama misel je lepa in dejanje je še lepše . . .“

Oče je molčal nekaj časa in potem je izpregovoril poltiho in počasi:

„Ali res ne moreš drugače? . . . Pa pojdi, če ni drugače . . . Če ne boš mogel živeti, pa se vrni, in kadar bi čutil bolezen, da slabiš, če bi čutil . . . pa pridi domov!“

Franci se je razveselil in odpravil se je v hišo in je poiskal tam star in majhen kovčeg.

Oče je ostal v sobi sam in potem je prišla mati.

„Naj gre . . . Učitelj je rekel, naj ga pustim . . . Saj je že ves bled od misli in sanj; ni ga mogoče pridržati . . . Jaz ne morem pomagati . . .“

Oče je hodil po sobi in mati je sedela pri peči.

„Pa mu reci, naj se vrne, kadar mu bo hudo, kadar bi čutil bolezen . . .“

Mati se je ozrla v očeta in je izrekla to misel.

„Rekel sem mu in mu bom še . . . Ali čuden fant je, raje bi umrl nego bi se vrnil . . . Čuden je . . .“

Oče je stopil v vežo in tam je snažil Franci kovčeg. Zapršen je bil in komaj se je poznala stara in svetločrna barva. Oče je pogledal kovčeg in se je domislil. Proce-

sija je šla mimo, sami spomini, veliki dogodki, mogočni, predrzni — mimo so šli kakor pobiti junaki . . . Glej, po tolikem času so se zamislile oči, zbudilo se je v srcu veličastno in minulo, in malo časa je trpelo — procesija je šla mimo, mimo so šli spomini, legli so mrtvi v svoje grobove . . .

Tudi mati se je domislila, ko je videla kovčeg. Pomikal se je voz, peljal se je njen družabnik, svetil se je kovčeg na vozu in hitro je bežal naprej in vse je izginilo v daljavo. Domislila se je: Slabotna pastirica je bila tedaj; pasla se je čreda v dolini, sama je stala na holmu, in v daljavi tam je tekel voz, še so mu sledile oči, še malo časa — in vzele so ga daljave in praznota je objela srce. Pusto je postalo nenadoma, zakrila bi oči, zajokala bi na glas in silno žalostno . . .

Tako se je domislila tudi mati — spomini so se vzbudili, vstali so iz daljave, približali so se . . . oddaljili so se in so umrli . . .

Franci se je odpravljaj veselo na pot, same vesele misli v glavi in sama zadovoljnost v srcu. Tekli so dnevi svojo pot, bližal se je čas, in napočilo je tisto jutro.

Nebo je bilo čisto in brez oblakov, čisti so bili gorski vrhovi v daljavi, in zelo zgodaj je bilo. Komaj so bile ugasnile zvezde in komaj se je bilo razsvetlilo nebo. Ni se še poznalo o jutranji zarji, beli so bili vrhovi in belo je bilo na vsi tisti strani.

Franci je bil že vstal, že se je bil umil in opravil in poklical je starše. Pred hišo je hodil gorindol, oziral se je v daljavo, po cesti so hitele oči in zelo veliko je bilo njegovo veselje na tisti dan.

Zdaj pa pojdem lepo na pot, daleč med široki svet pojdem in potem še dalje in večno naprej bi šel . . . In kadar se vrnem, tedaj bom velik in ponosen, upognile se bodo glave pred mano — sklonili se bodo tilniki . . .“

— Na pot, Franci, ti, ki imaš silno moč in silen pogum! . . . Mirno naprej mimo roparjev in tolovajev, mirno po brveh čez prepade, mirno po cesti naprej sredi polnočnih strahov . . . Boječi so roparji in tolo-

vaji, samo za plašne ljudi so prepadi in prazen je strah! . . .

Tako je čutil v srcu in veselo je bil razpoložen na tisto jutro.

Jutranja zarja se je pokazala na nebu in na vzhodnih gorskih vrhovih, razsvetlila se je vsa stran in že se je budilo življenje po okolici. Tuintam se je oglasila mimoletéča ptica, zalajal je pes sredi vasi, zašumelo je listje, mimo je šel zgoden kmet.

Franci je zajutrkoval v kuhinji, napravljen je bil kovčeg; oprtil ga je oče na hrbet in dvignila sta se.

„Zbogom, mama!“ . . .

Segel ji je v roko in stisnila ga je k sebi in ga je poljubila.

„Kaj je treba, da nas zapuščaš . . .“

Zajokala je in ga je izpustila. Glej, in tedaj so se odprla vrata, Tončka je pritekla po veži, bosonoga in v sami srajčki je bila, razpuščeni lasje so padali po ramah in hrbtu, obrazek je bil zaspan . . .

„Zbogom, Franci!“ . . .“

Stekla je k njemu, oklenila so se ga njene drobne gole roke, stisnilo se je k njemu njeno drobno in slabotno telesce . . .

In dvignila sta se in sta stopila na cesto.

„Zbogom!“ . . .“

Še se je ozrl Franci nazaj in pomikal se je po cesti naprej.

Vzšlo je solnce, razlili so se žarki po poljih in travnikih in dvignili so se rosni cvetovi. Kakor diamanti so bleščali, in tuintam je že letel samotni metulj, čebelica je sedla na moker cvet in nagnil se je globoko doli.

Srečavala sta ljudi, ustavljali so in obgovarjali.

„Ali gresta?“ . . .

Zategnjeno so izpraševali in obstajali na cesti.

„Bog daj srečno!“ . . .

Tako so dostavljali in so šli svojo pot . . .

Na holmu gori se je že čula piščal, brezpomembni glasovi so se razlivali po okolici prazno in mrtvo . . . Pod hrastom na vrhu je sedel pastir, pasla se je živina v dolini, in on je sedel čisto sam na polpolomljeni klopi in je piskal na piščalko . . .

Franci se je ozrl še enkrat nazaj in je videl mater in sestro.

„Poglej še enkrat dom, bogve kdaj ga boš videl!“ . . .

Oče je to omenil in ustavila sta se. Videla se je domača hiša, tri slive pred njo in pod slivami mati in sestra. Tam sta stali, roko nad očmi in strmeči za njima. In Franci je dvignil klobuk in tam pod slivami se je zgenilo, zamahnila je roka v zraku in blizu nje je mahalo dvoje majhnih in čisto drobnih rok . . .

„Pojdiva!“ . . .

Oče je izpregovoril in obrnila sta se in izginila sta za ovinkom. Šla sta enakomerno — dalje, vila se je cesta pred očmi tam do novega ovinka in dalje se je vila do holma,

in kadar sta ga dosegla, se je odprla pred očmi dolga in neskončna.

Grmovje je bilo tuintam ob poti, tuintam goščava in tam se je odprla ravna in solnčna stran. Same poljane, kar so nesle oči, glej, polj se je dotikalo nebo tam v daljavi, slo-nelo je na njih veliko in mogočno.

Izginila je bila zarja, dvignilo se je bilo solnce od gorskih vrhov in sijalo je na pot z veliko toploto.

„Ali je še daleč do mesta?“ . . .

Franci je vprašal in se je ozrl v očeta.

„Kaj si truden?“ . . .

„Nisem truden“ . . .

„Daleč je“ . . .

Mirno je povedal oče in sta šla po cesti naprej. (KONEC.)

ROMAN ROMANOV:

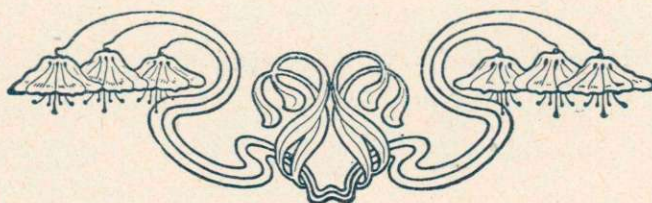
DALJA ŽARI.

Dalje žarijo, dalje žarijo —
fantje, kdor je z menoj,
kamor mlade oči hlepijo,
kamor žejne duše želijo,
na ceste nocoj!

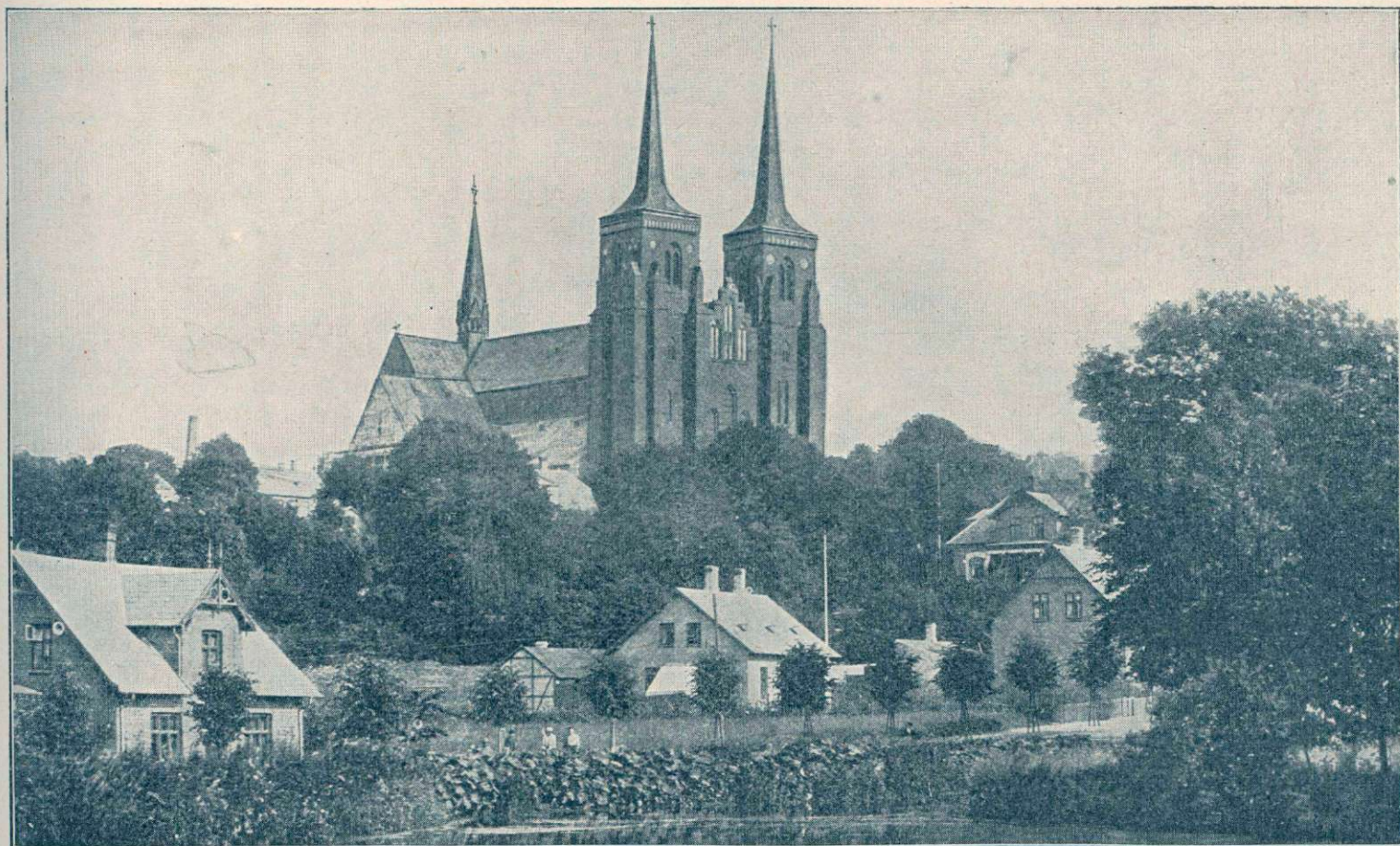
Enkrat samó iz viška doli
pade glas iz svetlih daljin —
Megla življenje sicer obkoli,
srce umrje v prazni boli
brez bolečin.

Ah, ne umirati v bolni samoti!
Kdor je junak,
z mečem v roki smrt ga zaloti,
vranca brzdaje na bojni poti
pade vznak!

Fantje, črne noči so za nami,
črne oči —
Resno življenje dušo drami,
solnce žehteče plamtí nad gorami,
dalja žari!

STOLNA CERKEV V ROSKILDU.

JOS. LAVTIŽAR:

ONSTRAN BALTIŠKEGA MORJA.

POPOTNI ZAPISKI.

(DALJE.)

12. Proti novi deželi.

olnce je stalo visoko na nebu in sipalo žarke navpično na nepregledno vodno ravnino. Na obrežju se je izprehajalo mnogo gospôde, veseleče se krasnega dneva. Valovi so pljuskali precej močno proti obzidanemu pristanišču, v katerem se je zibalo nekaj čolnov in ladij. Ob strani so bili zasidrani trije veliki parniki. Kdove, s katerim se popeljemo proti novi deželi? Le šumite, valovi, kmalu nas sprejmete v svoje naročje in ponesete na dansko ozemlje.

Baltiško morje, ki ga gledam danes prvič v življenju, ni drugega kakor vzhodni

del Atlantskega oceana. Zato mu pravijo vzhodno morje. Razteguje se daleč gori do finskih pokrajin, kjer se imenuje Botniški in Finski zaliv. Tudi zaliv pri mestu Riga ima znaten obseg. Izmed večjih rek sprejema Baltiško morje v sebe Odro pri Štetinu in Vislo pri Gdanskem (Danzig). Vanj se iztekajo tudi ruske reke Niemen, Dina in Neva. Na njegovih obalah se zrkali mnogo mest, ki vzdržujejo po vodnih cestah živahen promet.

W a r n e m ü n d e, kjer nas je čakal parobrod, je mestece, broječe 3600 prebivavcev. Tu se druži z morjem široka, jezeru podobna Varnova, odtod mestno ime Warnemünde. Pred časom so stale na tem kraju preproste kočice ribičev, sedaj pa je tukaj prostorna luka, v kateri opaziš mnogo kup-

čijskih ladij z rusko, švedsko, dansko in angleško zastavo. Dolgi, v morje segajoči jezovi zabranjujejo izstop Varnove. V vročih mesecih zahaja v ondotne morske kopeli veliko tujcev. Ugaja jim peščeni svet, še bolj pa zabava, katere je v izobilju.

Popotniki smo hodili semintja po obrežju, čakajoč odhoda. Tedaj so nam dali iz mogočnega parnika, ki je imel dva visoka dimnika, znamenje, da naj vstopimo. Vsakemu, kdor se pelje prvič po morju, nekoliko zatrepeta srce, ko se bliža plavajoči palači, v kateri bo moral stanovati nekaj časa.

Podali smo se na mostič, ki je slonel ob enem koncu na obrežju, na enem pa na parniku, ter korakali lepo drug za drugim, kakor oni izvoljenci ob vesoljnem potopu v Noetovo barko, ali kakor gredó ovce pohlevno in po vrsti v hlev. Poprej nas je bilo videti na obrežju precejšnje število, da bi bil lahko mislil: Kam z vsemi? Sedaj nas je pa nenasitni trebuh orjaške ladje kar požiral v svoje predale. Razšli smo se po zgornjih in spodnjih oddelkih, a ostalo je še mnogo praznega prostora. Na bregu stoječi so mahljali z belimi robci, da izročé svojim prijateljem zadnji pozdrav in se poslové še enkrat od njih. Odzdravljaj sem tudi jaz, čeprav mi je bilo srce popolno hladno in ločitev čisto lahka. Saj nisem zapustil na obrežju nikogar, s katerim bi me družila vez ljubezni.

Parnik je veličastno splaval iz pristanišča ter rezal brazde po temnozeleni vodni ravnini. Vožnja je bila v začetku mirna, a kmalu so se začeli oglašati valovi in nas zaganjati semintja. Polagoma je postalo pljuskanje tako močno, da smo se morali pokriti po kotih, ako smo hoteli imeti suho obleko. Toda nevarnosti ni bilo nobene, kajti Baltiško morje ima sploh to lastnost, da se vede razposajeno. Vsled močnega gibanja ladje, ki se je zazibala sedaj na desno, sedaj na levo, včasih se priklonila naprej, včasih nazaj, lotila se je naenkrat potnikov m o r s k a b o l e z e n. Anglež rabi o njej evfemiističen izraz. Pravi, da daje tisti, ki ima

morsko bolezen, ribam jesti. Iz srca so se mi smilile nekatere ženske, ki so bile vse izmučene ter bolj podobne mrtvi nego živi stvari.

Je pa v resnici čudna ta bolezen. Marsikdo se norčuje iz nje in se celo smeje onim, ki čez krov naslonjeni kličejo „urha“. Takemu je privoščiti, da poskusi sam dotične slabosti. Meni niso znane, ker so mi prizanesle. Ni namreč vsak vsposobljen za nje in prav ta okoliščina dela preglavico zdravnikom, ki bi radi prišli omenjeni bolezní do dna, a jej ne morejo. Edino to vedó o njej, da se pojavlja na morju vsled zibanja ladje, nikoli pa na kakem drugem gibanju. Nekateri sicer trdijo, da so opazovali slična znamenja pri osebah, ki so se peljale po železnici, a le pri osebah posebno občutljive narave in v prav redkih slučajih. Lahko se torej reče, da se pokaže bolezen, o kateri govorimo, le na morju. Kaj bi bil njen vzrok? Najbolj ga iščejo v zaganjanju ladje, ki se vsled valovja opteka sedaj po svoji širjavi, t. j. na desno in levo stran, sedaj po svoji daljavi, t. j. ko se postavlja ob prednji ali zadnji konec. V prvem slučaju pravijo, da gre ladja kakor zibel, v drugem slučaju pa, da se postavlja na konja. Bolj ko pritiskajo valovi, bolj čuti ladja njihovo moč in tudi med popotniki se kažejo toliko hujše posledice. Opomniti je, da se gibanje velikih parnikov ne pozna tako zelo kakor manjših. Ako je ladja tako velika, da plava istodobno po dvojnih valovih, umeva se po sebi, da je njeno omahovanje neznatnejše, nego pri majhni. Poslednja pada namreč z vrhunca enega vala v dolino, iz doline pa jo potiska vodna moč zopet na vrh drugega vala. To se vrsti brez prenehanja v tako gostih sunkih, kakor so oddaljeni valovi med seboj. Prav zato gospodari morska bolezen pri malih parnikih huje nego pri velikih.

Zdravniška veda si ni mogla na nikak jasen način razložiti bistva te bolezni. Šele v najnovejšem času so začeli trditi, da se nahaja njen vzrok v onem notranjem delu ušesa, ki se imenuje labirint. Pravijo, da

sloni omenjena bolezen na izgubi ravnotežja in da je ravno ušesni labirint tisti organ, ki povzročuje v nas čutilo ravnotežja. Mogoče. Profesor Kreidel na Dunaju je napravil gugalnico, ki je šla na desno in na levo, naprej in nazaj, enako ladji. Na njej je zibal mačke in golobe. Pa glej čudo! vsi so dobili morsko bolezen, to se pravi: pri vseh so se opazovala ona znamenja, ki se opazujejo pri bolnikih na ladji. Tedaj je vzela nož v roko ter mučil nedolžno živalico pri živem telesu, odstranivši jej labirint v ušesu. In glej drugo čudo! Ko je postavil oglušene mučence na gugalnico, ni nobeden obolel. Seveda ne, ker so trpeli že dovolj hude bolečine v glavi. Naj vse to verjame, kdor hoče. Če bi bilo dokazovanje resnično, moral bi dobiti morsko bolezen vsak človek, ki ima zdrava ušesa. Zakaj pa obolé samo nekateri?

Preprosta pamet bi razlagala omenjeni pojav na sledeči način: Vsled trajajočega enakomernega gibanja na vodi, pridejo prebavila v drugačen položaj nego ga imajo na suhi zemlji s trdno podlago. Na prevrat, ki se vrši v notranjščini želodca in črev, vpliva tudi slani morski zrak, ki ga dihamo v sebe, in bolezen je gotova. Da je ne dobijo vsi popotniki, pride odtod, ker fizična kakovost ni pri vseh ljudeh enaka; eden je sprejemljiv za to bolezen, drug za drugo.

Stal sem dalj časa na krovu in čakal, kedaj da se pljuskanje poleže, a ni hotelo biti ne konca ne kraja. Podam se v spodnji oddelek, v gostilno. Vsi prostori so bili zasedeni, da sem moral čakati, kedaj se izprazni kak sedež pri mizi. Mlad natak je letal v enomer semintja, da je stregel gostom.. Popotniki smo se morali oprezno oprijemati, da nas niso parnikovi sunki vrgli ob tla. Trebalo je previdnosti, kajti če bi bil kdo priletel z glavo ob kako trdo reč, bi imel dovolj. Ako bi me videl kdo doma v takem opotekanju, bi rekel: Mož ga je dobil čez mero. Natak se je pa znal tako loviti, da je brez oprijemanja hodil semintja, kakor da bi bil parnik čisto v miru.

Pri mizi, h kateri sem sedel, se je vrtel pogovor o predmetu, ki sem ga omenil poprej. Pomenkovali so se, kaj in koliko sme človek jesti, da se obvaruje morske bolezni. Nisem se vmešaval vmes, ampak samo poslušal. Eden je trdil, da se sme jesti, kolikor se komu poljubi, kajti obilno kosilo je najboljši pripomoček zoper to nadlogo. Drugi je bil nasprotne misli, češ, da se lažje zdrave ohranimo s postom. Manj ima želodec dela, manj povzročuje težav. Toda na ta način bi bila vožnja po morju preveč žalostna, posebno če traja dalj časa. Post si nakladamo za pokoro, ne v zabavo. Tedaj poseže tretji vmes in pravi, da jed ne pride v poštev, temveč samo opojna pijača. Kdor se zdrži alkohola, kljubuje tej nadlogi. Slednjič dostavi še četrti, da se uprav z vinom, osobito s konjakom, obvarujemo morske bolezni. Koliko različnih misli, ki se strinjajo edino v tem, da so druga drugi nasprotne! Stokrat mi je žal, da takrat še nisem poznal Kreidlove teorije o čutu ravnotežja.

„Slavna gospôda!“ bi bil zaklical. „Sedaj naj pridem še jaz do besede. Ali ni nikomur znano, da je že rešena zadeva, o kateri se navaja toliko pripomočkov pro in contra? Vedite torej, da vzroka morski bolezni ni iskati ne v jedi, ne v pijači, ampak v Vaših ušesih in da niste tako dolgo varni pred njo, dokler popolnoma ne oglušite. Prav zato ni drugega pripomočka nego ta, da naj se nihče ne podaja na morje, kdor se hoče obraniti temu sovragu.“

Tako bi bil govoril in prepričan sem, da bi si bili zapomnili vsi navzoči moje besede in mojo osebo. Stokrat žal, da še nisem oni dan vedel tega, kar sedaj vem.

Ker smo se morali vedno skrivati pred polivi razburkane slane vode, smo si preganjali čas, kakor je kdo vedel in znal. Da smo se razveselili ob tej ne posebno prijetni vožnji naznanila: „Suha zemlja!“ je več kot gotovo. V daljavi so se jeli prikazovati obrisi danskega ozemlja ter postajali vedno določnejši. Pred nami se odpira nepoznana dežela.

Parnik začne voziti bolj počasi ter srečno priplôve do naselbine Gjedser ob južnem koncu otoka Falster. Petdeset kilometrov dolgo pot od Warnemünde do Gjedsra smo prevozili v dveh urah. Vidi se, da brzi parobrodi ne vozijo dosti bolj počasi, semtertja celo hitreje kakor železniški vlaki. Seveda moramo upoštevati to, da se parnikom ni treba muditi na postajah, ker jih na morju ni, železniškim vlakom pa vzame precej časa čakanje na postajah.

13. Danska država.

Ne bo odveč, ako si sedaj, ko smo prišli na Dansko, ogledamo to kraljevino v zemljepisnem in zgodovinskem oziru.

Država sestoji skoro iz samih otokov. Edina pokrajina Jütland se drži evropskega kontinenta, vse druge dežele obliva morje. Glavni otok s prestolnim mestom Kjöbenhavn (Kodanj, Kopenhagen) je Seeland. Imena ostalih večjih otokov so: Fünen, Saa-land, Falster, Möen in Bornholm. Ti se nahajajo v bližini kraljeve metropole. Poleg tega imajo Danci tudi nekaj oddaljenih posestev. Na severu so njihova last otoki Faröer, Island in Grönland, v zapadni Indiji pa kolonije Sv. Križ, Sv. Tomo in Sv. Ivan. Vseh prebivavcev skupaj je samo 2,580.000.

Umeva se po sebi, da je mornarstvo jako razvito. V deželah, ki so obdane okoli in okoli od morja, ne more biti drugače. Danec [je morja navajen kakor mi suhe zemlje, saj mora skoro povsod jadrati, kamor gre. Prav tako je z ribištvom, zlasti na severnih otokih. Ondotno ljudstvo ima zaradi nerodovitnega sveta le ta zaslužek, ki mu ga daje reja ovac ter lov na morske pse in kite. Islandija je namreč večinoma gorata, dobro oskrbljena z ledeniki in vulkani, a skoro brez plodovite zemlje. Še bolj zapuščeni kraji so na Grönlandskem, v domovini Eskimov, ki imajo severne jelene in bele medvede za svoje tovariše. Od tako zapuščenih in oddaljenih naselbin Danska pač ne more imeti posebnega dobička. Drugače je na otokih v bližini glavnega mesta. Lahko se reče, da je tu povsod ravnina.

Največji vrhunec Himmelberg na polotoku Jütland ima samo 170 metrov nadmorske višine. In vsa ta ravnina je marno obdelana. Kamor sega oko, ne vidi drugega, nego njive in travnike. Obilna reja konj in goveje živine ter zgledno gospodarstvo delata danskega kmeta imovitega. Sirovega masla se pridela toliko, da se izvažata v druge dežele.

Tudi duševna izobrazba stoji na visoki stopnji. Prodrla je v nižje sloje prebivalstva, kar sklepa tujec iz tega, ker vidi knjige in časopise v rokah preprostega naroda. Med Danci ni veliko analfabetov. Tisti, ki to ljudstvo bolje poznajo, pravijo, da je v vsakdanjem življenju pogumno, vztrajno in praktično. Gledé narodnosti pripada germanskemu deblu ter ima z Norvežani enak pismeni jezik. Seveda je ta germanščina taka, da je ne razume noben Nемеc. Naj navedemo nekaj izrazov, ki kažejo velik razloček med dansko-norveškim in nemškim govorjenjem:

Taler De Tysk? Ali govorite nemški?
Nei. Ne.

Jeg vil spise Frokost. Rad bi zajutrkoval.
Giv mig en Kop Kaffe. Dajte mi čašo kave.

Har de Fisk? Imate ribe?

Ja. Da.

Hvor meget er jeg skyldig? Koliko sem dolžan?

Tresindstyve Öre. Šestdeset örov.

Kan de vexle en ti Kroner-Seddel? Ali mi morete menjati bankovec za deset kron?

Hvad er Klokken? Koliko je ura?

Klokken er halv otte. Ura je polosmih.

Naar gaar Toget til Kjöbenhavn? Kedaj gre vlak v Kodanj?

Fem Minutter over ni. Pet minut čez devet.

Vär saa god at vise mig Vejen til Baneaarden. Bodite tako dobri in pokažite mi pot na kolodvor.

Mange Tak! Der er Drikkepengene. Lepa hvala. To je napitnina.

Ako se nekoliko dotaknemo danske zgodovine, nam je omeniti, da je bilo to ljudstvo nekdanj ločeno v več plemen, katerim

so načelovali družinski poglavarji. Vsa plemena je zedinil kralj Gorm okoli leta 936. v eno državo. Prvotne državne razmere so bile kolikor mogoče enostavne. Prebivalci niso poznali nikakega stanovskega razločka, kajti vsi so bili svobodni kmetje ter si kot taki sami volili kralja. Ko je bil novi kralj izvoljen, so prišli kmetje skupaj in se mu

Med danskimi kralji je posebno znan Knut, s pridevkom „Sveti“. On je mnogo storil za razširjenje krščanstva in umrl mučeniške smrti leta 1086. Prav tako se časti kot svetnik tudi kralj Erik, ki je peljal križarsko vojsko v Palestino, pa se ni vrnil več živ nazaj. Umrl je na otoku Cipru (1104). Ker so bili polabski Slovani, prebivajoči na

SADJARSTVO.

V. SUHOMEL.

poklonili na otoku Seeland, kralj jim je pa moral obljubiti, da se bo ravnal po starih postavah in spoštoval pravice podložnih. Davkov jim ni smel nakladati, a zato so mu kmetje prostovoljno dajali, česar je potreboval. Seveda je dobilo patriarhalčno razmerje med vladarjem in ljudstvom drugo obliko.

obalnih Baltiškega morja, danski sosede, sta si prišla oba naroda večkrat navskriž. Podlegli so Slovani. Kralj Valdemar I., ki je vladal od leta 1157. do 1182., jih je pregnal z njihovih posestev, vzel jim otok Rujan in razdril ondodni tempelj boga Svetovida. Znamenit odlomek v danski zgodovini je združenje vseh treh skandinavskih držav: Švedije, Norveškega in Danskega v eno celoto. Izvršilo se je dne 20. julija 1397 v pomorskem mestu Kalmar v jugovzhodni Švediji, odtod ime kalmarska unija. Če niso mogli doseči kralji, je dosegla kraljica Margareta. Nasprot-

niki so jej sicer rekli „kralj brez hlač“, toda pogumna Margareta je pokazala svojo žensko odločnost in dosegla uspeh, s katerim se niso mogli ponašati prejšnji vladarji. Sklicala je poslance vseh treh držav v Kalmar, kjer se je določilo, da naj imajo te tri države samo enega kralja. Čeprav ni

imela ta zveza trajnega obstanka, kaže vendar veljavo, ki si jo pridobi mnogokrat ženska v javnem življenju.

V verskem oziru usodno šestnajsto stoletje ni ostalo na Danskem brez važnih posledic. Kralj Kristijan II. se je odtujil Rimu ter se poprijel Lutrove vere. A njemu ni bilo toliko zaradi vere, temveč zaradi tega, ker se mu je protestantizem zdel pripraven, da se polasti cerkvenega imetja in cerkev podvrže državi. Zato Kristijan II. ni bil izbirčen v sredstvih. Šel je tako daleč, da je dal obglaviti nadškofa v Lundu. Lund, vseučiliško mesto na južnem Švedskem, je pripadalo takrat danski državi in veljalo kot njeno duhovsko središče (metropolis Daniae). Imelo je 23 cerkvâ in 7 samostanov. Znamenita je ondotna, še sedaj stoječa stolna cerkev, romanska bazilika iz enajstega stoletja. Kristijan II. pa ni preganjal samo duhovščine, ampak tudi plemstvo, ki mu je omejevalo oblast. Rad bi bil popolnoma neodvisen vladar, toda dosegel je upravnasprotno. Ljudstvo, ki ni moglo več gledati njegovih grozovitosti, ga je pognalo s prestola in oklicalo za kralja Friderika I. (1523). Ta je moral pri slovesnem kronanju priseči, da bo podpiral katoliško vero, a ni držal prisege. Še bolj vnet pristaš protestantov je bil njegov sin in naslednik Kristijan III. (1534—1559). On je zadal zadnji, smrtni udarec katoliški cerkvi ter spravil vso državo v luteransko naročje, v katerem se nahaja še dandanes. Ukazal je, da naj se en dan vsi danski škofje zapró v ječo, kjer naj ostanejo tako dolgo, da se odpovedó svojim škofijam ter obljubijo, da se ne bodo ustavljali novi veri. Škofje so imeli lepo priliko, da se izkažejo stanovitne spoznavce svojega verskega prepričanja, a ni bilo tako. Koliko bi bil koristil njihov sijajen zgled vernikom, ki bi bili videli svoje pastirje kljub vsemu preganjanju neomahljive! In kako drugače bi se bila potem zasukala usoda danskega kraljestva v verskem oziru! Samo eden je vztrajal v ječi do svoje smrti — časten mu spomin — vsi drugi škofje pa so se vklonili kraljevi

zapovedi. Ni treba posebej omenjati, da so bila na ta način „reformatorjem“ na stežaj odprta vrata. Prišlo je tako daleč, da se je odrekla katoličanom celo pravica do dediščin in do javnih služb. Poprej gospodarji v deželi so postali sedaj skoro brezpravni.

V nadaljnjem razvoju države so si sledili kralji drug za drugim, vsi z imenom Frideriki in Kristijani. Večkrat so se vojskovali s Švedi, toda s tako neugodnim uspehom, da so izgubili polagoma vse ozemlje, kar ga je imela Danska na Švedskem in Norveškem. Tudi zaradi vojvodin Schleswig in Holstein je prišlo čestokrat do preprirov, ki so povzročili leta 1864. vojsko. V njej sta se bojevali Prusija in Avstrija zoper Dance. Končala se je vojska s tem, da sta se Schleswig in Holstein priklopila nikdar nasičeni Prusiji.

Ob sklepu tega poglavja bi pripomnil, da občeznana prislovica iz Shakespearjevega „Hamleta“: „Es ist was faul im Staate Dänemark“ ne velja samo o danski državi, temveč tudi o marsikaki drugi.

14. Otoka Falster in Seeland.

Čisto naravno je, da si človek mnogo domišljuje o deželi, ki je še ni videl, pa je slišal o njej marsikaj pripovedovati. Kdove, kakšni ljudje prebivajo v njej, kako živé, kakšne so njihove hiše, šege itd.? Še bolj je radoveden popotnik, katerega nesó valovi čez morje, in ima priti sedaj sedaj na obrežje nepoznanih daljnih krajev.

Tako sem ugibal tudi jaz, ko se je bližal naš parobrod danskemu otoku Falster. Mislil sem, da čaka v ondotnem pristanišču množica ljudstva, ki nas bo gledala z enakim zanimanjem, kakor mi nje. Toda žive duše ni bilo na plitvem peščenem bregu. Nekaj v vrsti stoječih hiš — to je vse, kar ti pride pred oči na dolgočasni, skoro brezsenčni planjavi. Tako izgleda naselbina Gjedser, postojanka ob skrajno južni strani otoka.

Prvi, s katerimi sem se imel čast seznaniti, so bili finančni pregledniki. Tem prozaičnim možem se mora vse odpreti, vse

pokazati do najskrivnejših kotov in koncev. Čudno, da ni vpeljana tudi telesna preiskava, ki bi spravila iz notranjih žepov morebiti vendar kaj sumljivega na dan. Nisem se bal vizitacije, kajti moj kovčeg je bil tako nedolžen, da bi ga smel tudi tat odpreti, in še ta ne bi imel nobene skušnjave po njegovi vsebini. Samo nekaj knjig in perila je bilo v njem, — kdo bi se zmenil zanj! Zato sem ga samozavestno držal pred nosom stikajočega colnarja, a mož je zamahnil z roko, kakor bi hotel reči: „Ni vredno, da kažeš to revščino.“ Potem je naredil z rujavo kredo križ čez njega, pa je bila stvar končana. Z drugimi so postopali bolj strogo, ker je imela večina dobro natlačeno brešno.

Po dovršeni preiskavi smo zasedli vozove na ondotnem kolodvoru. Kot nekadivec sem si izbral prostor, ki je nosil na vnanji strani napis „ikke rigere“. Dasi z jako slabim pojmom o danščini, sem imel vendar o njej toliko znanja, da mi ni bil neumljiv pomen onih dveh besedi. Uredil sem se prav prijetno v vozu ter se stisnil k oknu, da bi ogledoval odtod pokrajine, skozi katere nas bo nesel dobro zakurjeni soparni stroj.

Ravnina, po kateri smo drčali, je enakolična. Gorovja ni videti nikjer, temveč samo polje in veliko bukovih gozdov. Dobro obdelana zemlja kaže, da prebiva tu pridno ljudstvo.

Tovarišici v vozu sta mi bili mlada žena in njena petletna hčerka. Obe sem videl že na parniku. Žena je imela ves vpaden obraz, ker jo je morska bolezen izdelala do dobrega. Silila se je, da bi ostala pokoncu, toda navdajale so jo take težave, da je morala leči na klop. Deklica je imela pri sebi nekaj igrač, a ni mogla biti prav vesela, ker jej je obolela ljuba mamica. Hodila je okoli nje ter se ji dobrikala; ko pa je videla, da se oboleli ne ljubi govoriti z njo, je izkušala pri meni dobiti zabave. Kazala mi je rdečelično punico in me je gledala tako domače, kakor dobrega prijatelja. Sevé da sem se vedel tudi jaz do nje prijazno. Obe, mati in otrok, sta se mi

smilili in rad bi bil povedal kako besedo v tolažbo, če bi bil razumel njuni jezik. Ženi je dobro dejal počitek, žal, da se je bilo treba presesti, ko smo prišli v Nykjöbing, glavno mesto otoka Falster. Spravili so nas v vozove onega vlaka, ki je privozil z otoka Laaland. V njih je bilo toliko popotnikov, da se bolnica ni mogla nikamor nasloniti ter je morala stisnjena čakati tako dolgo odrešenja, da smo se pripeljali v Kodanj.

Ko se ustavimo na obrežju morske ožine (kraj se imenuje Orehoved), se odpre pred nami široka vodna cesta, da človeka obide vprašanje: Kdo nas bo spravil na ono stran morja? Zadeva je bila hitro rešena. Še vedel nisem, kedaj sem stopil na velikanski parni čoln. Tiščal se je tako tesno obrežja, da se ni moglo videti, ali se nahajamo še na suhi zemlji, ali smo že na morju. Šel sem od enega konca čolna do drugega ter naštel sto korakov dolžine. Po sredi parnega broda je napeljan železniški tir, na obeh straneh zavarovan z vrvmi, da ne bi nihče stopil nanj. Kmalu pritirajo vlak na čoln, in ko je bilo vse v redu, se začnemo pomikati od kraja in plavamo čez morsko ožino Masnesund proti malemu otoku Masnedö. Tukaj zasedemo vozove in se prepeljemo čez dolg most na otok Seeland.

Kolikor bliže smo danski prestolnici, toliko več se nabira ljudstva. Železnica, držeča poprej v ravni severni črti, zavzame sedaj severovzhodno smer in pride do starega mesta Kjöge, razporeženega ob zalivu enakega imena. V tem zalivu sta se vršila dva, za zgodovino Danske važna dogodka. Leta 1677. se je izvojevala krvava morska bitka Dancem v korist. Združenemu dansko-norveškemu brodovju je poveljeval Niels Juel ter zadal Švedom občutljiv poraz. Toda poslednji še niso mirovali. Nekaj let pozneje (l. 1710.) so prišle njihove ladje vnovič do morskega zaliva v Kjöge. Danci in Norvežani so se zopet hrabro borili z nasprotnikom, kljub temu jim je pretila nevarnost, da ne podležejo. Švedski pritiskali nanje od vseh strani in bati se je bilo, da ne

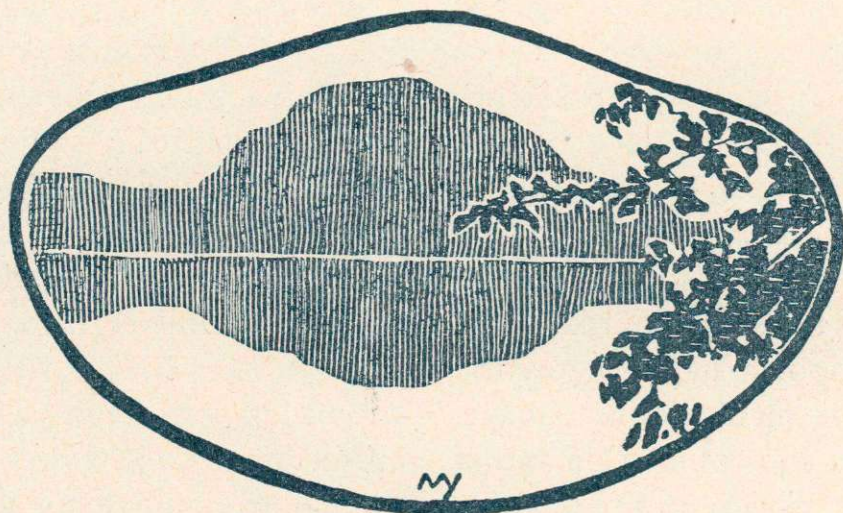
zajamejo vsega danskega brodovja. Tedaj se je ohrabil Norvežan Iver Huitfeldt in drzovito izvršil čin, ki mu ni veliko sličnih v zgodovini. Načeloval je bojni ladji, ki je imela 700 mož posadke. V skrajni sili mu pride v glavo grozna misel, da ni druge rešitve, kakor da žrtvuje v občni blagor sebe in tovarše. S smodnikom požene v zrak ladjo in pogine s svojimi pomorščaki v siloviti razstrelbi. Na ta način je obkoljeno dansko brodovje odšlo gotovi pogubi. Spomin na pogumnega Norvežana živi v zgodovini.

Pri mestu Kjöge se nam zopet oddalji morje in kraji se vidijo še bolj rodovitni nego poprej. Mnogo hiš je raztresenih v sredi polja, a nikjer jih ni veliko skupaj. Ni namreč vasi kakor pri nas, temveč kmečki domi stojé posamezno, eden tukaj, drugi tam. Okoli vsake hiše se razprostira obsežna, pridno obdelana ravan, po kateri bi se sklepalo, da so dotični posestniki pravi mogočnjaki. V deteljah in celo v ovsu so privezani konji, ki se ne morejo pritožiti, da bi trpeli pomanjkanja. Krave se pasejo po travnikih. Vse so rdečkaste barve in brez lis. Kaže se, da mora biti kmetijstvo jako razvito.

Preden smo došli v Kodanj, smo se ustavili v stari kraljevi prestolnici Roskilde. To mesto je bilo v preteklih časih zelo obljudeno. Sedaj šteje le kakih sedem tisoč prebivavcev, a važno je zaradi tega, ker se na-

haja v tamošnji veliki cerkvi pokopališče danskih kraljev. Akoprav počiva poleg svetega Knuta še nekaj drugih vladarjev v mestu Odense na otoku Fünen, ima vendar večina kraljev svoja grobišča v Roskildi. Od Harald, ki je vladal v desetem veku, in tja do Friderika VII., ki je umrl l. 1863., je našla dolga vrsta venčanih glav tukaj zadnji počitek. Med njimi je tudi Margareta († 1412), ona pogumna kraljica, o kateri smo govorili v prejšnjem poglavju. Čast, da ležé njegovi telesni ostanki v družbi vladarjev, je dosegel danski zgodovinar Saxo Grammaticus. Živel je kot redovnik v samostanu Sorö, ne daleč od Roskilde, in umrl l. 1207.

V mestu pa ni bila samo prestolica kraljev, temveč se je nahajala ondi tudi važna škofijska stolica. O njej priča častitljiva cerkev s svojima dvema stolpoma. Po silovito dovršeni reformaciji se je izpremenila v luteranski tempelj. Seveda nima sedaj več tistega pomena kakor takrat, ko so jej načelovali katoliški škofje. Med protestantovskimi in katoliškimi cerkvami je namreč velik razloček. Prve kažejo v notranjščini dolgočasno enakoličnost. V njih ne vidiš drugega, nego gole stene, ali kvečjemu še kak zgodovinski spominek. Prav tako enostavno je tudi bogoslužje. Zato bi luteransko cerkev lažje imenoval shodnico kakor pa hišo božjo. Mi, ki smo navajeni okrašenih svetišč in vzvišenih obredov, se ne bi mogli sprijazniti s to praznoto. (DALJE.)

KRIM OB POVODNJI.

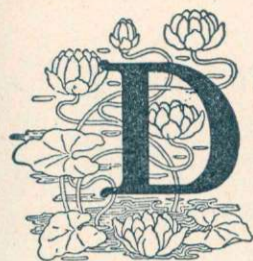
M. JAMA.

LEA FATUR:

VILEMIR.

ROMANTIŠKA POVEST IZZA TURŠKIH BOJEV.

I.
Divne so poletne noči ob obali šumeče Save. Krajina dremlje, sanja, se blešči v čarobnem luninem svitu. Kot srebrn pas ob životu lepotice se zvija reka ob znožju gôr, skalnati vrhovi rastejo v nebotične višine. Na strminah čepeče cerkvice gledajo zamišljeno skozi srebričasto meglo, vabijo zemskih težav trudna srca k sebi na višine. Minulega časa črne sence, razvaline nekdanjih mogočnih gradov, gledajo preteče s strmin v dolino. Uganke prošlosti namigujejo, a ne izdadó tihi noči tistega, kar je bilo. Zaviti v prozorni megleni plašč, grozé razrušeni stolpi in zidovi, domovi roparskih ptic in strupene golazni. Roji nemirnih duhov obletavajo kipeče višine. Ob skalnati steni se odbijajo vzdih, hrepenenja po večnem miru... S svojo bolestjo budé žarnooke sove, mračne netopirje, pošastne zmaje, otožne čuke. Presunjena groze ob tožbi večno zavrženih, zaifrfoče nočna ptičad preplašena s krili in zaviče s tako čudno žalnim glasom, da se zgane krasna letna noč in tiho zastoče rosna zemlja. Šumi Sava, hiti... Razliva se čez prodnato obrežje, močj in odnaša z vrb pleteni jez. Drvi jezna skozi zavirajoče jo skalovje, prešerna skače čez mahovite skale, se razširja, žene splave, ziblje čolne, nosi brode. Tiho ležé ob njenem bregu mirne vasi, šepečejo polja, dremljejo gozdi, zori, kipí vinogradov bujno trsje. Po travnikih poletavajo svetle iskrice, rahlo pada zlato sadje v rosno travo, topolov dolga vitka vrsta šumi o nekdanjem...

Tiho teče Sava mimo — grobov... Buditi noče junakov. ne dramiti v žalosti snivajoče zemlje, domovine nesrečnih sinov...

Res so solzne in krvave strani knjige naše preteklosti, toda popisala jih je slava z bleščečimi črkami, poznim rodovom v spomin. Zato ne mólči, bistra Sava — šúmi, kliči iz grobov junake!...

Teklo je l. 1475. in poletna noč je bila ob Savi. A v nji ni bilo veselega glasu pesmi, šepetanja polj ne ptic žgolenja. Bele vasi se niso zagrinjale zaupno v krilo tiste noči; dežele trdna bramba, gradovi, niso stali mogočni, preteči... Poletna noč je bila, ali trepetajoče so se bile skrile zvezde, luna je zavila lice v črn oblak — polna usmiljenja je pokrila noč s plaščem temine opustošeno Dolenjsko. Grmeč se je vozil Perun v ognjenem vozu po nebu, bliska sikajoči žar je osvetljeval še tleča pogorišča vasi, pomendrana polja, vničene vinograde, razrušene gradove in nebroj mrtvih trupel, ležečih na krvavem polju pri Brežicah.

Ob solncu se je blesketalo orožje v rokah zmage vajenih junakov, živo je krožila kri po žilah, v srcu je bil up na zmago. Pa zavedeni od junaško vroče krvi, od ljubezni do doma in križa, so planili prehitro na sovražno premoč...

Zdaj ležijo v krvavih kupih. Groma grozeči glas jih ne gluši, ne slepi jih bliska žar, iz Babinega kota preteča nevihta jih ne plaši. Niso poginili brez boja. Bili so junaki. Otrpla roka se je še oklepala ostrega meča, težkega bata, urne čakane ali ostre toporice — s krvjo zalito oko je še strmelo v sovraga... Ali okrvavljena usta so zevala grozno, mučen izraz začudenja je bil na licu: začudenja, da so propadli, ki so si bili svesti zmage... Trupi brez nog, glave, rok, so tonili v krvi, ki je curljala iz ran, močila obleko in se strnila v črno, gosto mlako. V njej se je močila viteška čelada

in kmetiški bat, turban in perjanica, robača in suknja. Na drevesih ob polju so čepeli črni roji vranov. Poletavali so nemirno — krokali strašno . . .

Plašila jih je bližina duš, ki so čakale pogreba svojega prstenege doma, da poleté v novi sijajni dom — vznemirjala jih je soppa, naznanjajoča nevihto. Jezno je zasikal blisk, zemlja se je zasvetila v ognjenem žaru,

Ob motni Krapini se je pomikala dolga, črna črta . . . V negotovem svitu smolenic so se črtali obrisi jezdecev, vozov, pešcev. Kadar je molčal grom, se je slišal skozi plaho nočno tišino pok biča, žvenket konjskih kopit, ropot koles, krik poveljnikov, jok žensk. Vse to je zaglušil zopet grom z votlim bobnenjem, nepregledna četa se je gibala hitro — hitela je — gotovo, da se skrije pred pretečo nevihto.

Gosteje je švigal blisk, nebo se je treslo. — Na širnem travniku v bližini Zaprešič se je sukaj majhen trop jezdecev. Morda je bil zaostal, odtrgal se od glavne čete, kajti konji so se zaletavali, jezdecu se ozirali, kakor se ozira ptica selivka, puščena v ptujem kraju, za drago družbo. Blisk jim je kazal gosto dobrovo, ki je mejila travnik, temina je bila tako neprodorna, nebo tako strašno, kakor da se je razljutilo nad njimi . . . Mogoče, da se skriva sovražna zaseda za gostim drevjem v gozdu — mogoče da plane blisk z nebes in uniči prerokove sinove. —

In skrila se je cesta, izgubila v goščavi, plahi konji so drgetali, stopali nemirno — se vzpenjali, grizli uzde, se penili in udarjali s kopitom po tovorih, visečih na njihovih repih. Živi so bili ti tovari in umikali so se kopitom besnih konj. V njihove za konjske repe privezane roke se je bilo zarezalo jermenje, nazaj viseče glave so se obračale v mukah, lasje so se ježili, noge krvavele, ali stok ni prišel iz ust trpinov-kristijanov. Prsti trdo zvezanih rok so se pa gibali naporno, praskali, dražili konje — in jezdecu, začudeni nad besnostjo sicer krotkih živali — so se ustavljali, jih krotili . . . Zasikalo je svetlo od sredine neba do obzorja — potreslo se je nebo, prestrašila se je

zemlja . . . Dobrava, stoječa negibno v soparni tišini, v pričakovanju, je zašumela, — zaječala strašno. Močne veje hrastov so se klanjale do tal, so pokale in se lomile . . . Ploha se je vlila v naglih, gostih curkih — konji so poskočili, jezdecu zatrepotali. Glave s ponosnimi turbani so se nagnile . . . Hripavi glasovi so prekričali vrvenje nevihte: „Allah herim! Izgubili smo se, aga, kam sedaj?“

„Pri koranu! Velike vaše neumnosti! Kaj ne vlečemo rajo domačina s seboj?“

Zvoneč mlad glas je odgovoril tako. V blesku bliska se je zazibal mali bunčuk na glavi prvega jezdeca, pod njim so se zasvetili dragi kameni krog polumeseca. Mlad, ponosen obraz se je pokazal pod turbanom. Aga je vzel svetli handžar v desnico, skočil raz konja in krotil besnečo, plemenito žival. Obrnil se je k živemu tovoru. Visok, vitek, je stal ta za konjem, blisk je osvetljeval mlad, drzen obraz, uporno čelo. Bil je jetnik. Zvezane so mu bile roke, od velikega trpljenja so mu lile potne srage, ki so se mešale z dežjem na tleh. Vendar je stal trdo na krvavečih nogah; pogled mu je bil preteč.

Mladi aga se je zdrznil pred pogledom na tega sužnja: skoraj prijazno ga je nagovoril:

„Kje smo, kaurin? Povedi nas za našimi, nagradim te, tako mi Allaha!“

„Odveži me!“ je bil ponosen odgovor.

Aga se je spomnil v hipu, kako se je bil vrgel ta mladič na čelu kmetiške peščice, zastavo v levi, čakano v desni, navdušeno v boj . . . Kako je tolkel, sekal na vse strani in navduševal s krikom tovariše . . . Pogumni, lepi fant se mu je bil prikupil — mignil je svojim sipahijem . . . Razumeli so, da želi imeti živega fanta in njega mlado družbo: bil bi ljub dar sultanu . . .

Lovili so mlade sokole. Žal! jokala bo nekatera turških mater — po bliskovo so mahale čakane — sulice in sablje so letele iz rok sipahijev. Sam se je moral boriti z kmetičem — mašalah! Junaške matere sin je ta fant . . . Toliko da ni pobil še njega . . . Videli so to sipahi, navalili nanj, izbili mu orožje, presekali drog banderca . . . Fant pa

je pobral urno banderce in na tleh ležeči težki bat ter ga zavihnel oberoč . . . Padel je sipah — iz preklane glave so brizgnili možgani . . . „Vdaj se“, mu je klical, „ne bo ti hudega . . .“ Že je padel drugi . . . Da, mnogo truda jih je stalo, da so vlovili čilega sokola, ki postane še lahko čast turške vojske. In odvezati ga sedaj, bi bilo nes pametno . . . Tako pa ne bo odgovoril — preponosen je. No, slednjič — kaj more! Trudne, krvaveče noge ima fant, njegovi trdno zvezani tovariši ne pridejo v poštev — a njih je šestdesetero na čilih konjih . . .

Handžar je prerezal jermena.

Jetnik je pretegnil svoje mlado, vitko telo, zadihal globoko in si trl zatekle roke in noge. Kri se je pretakala zopet redno po odrvenelih udih, pogum je rasel za visokim čelom — oči so zažarele . . .

Silneje se je vlila ploha, zaglušno je stokala dobrava . . . Aga je kliknil poveljniško, potegnil konja pod zavetje dreves in ga privezal k deblu stokajočega, mladega hrasta. Obrnil se je . . . kje je suženj? . . .

Hotel je zaklicati, prašati tovariše. Močan sunek ga je vrgel na tla, tisočero zvezd se mu je zasvetilo pred očmi, šumelo je po glavi . . . Le nejasno je slišal vihanje nevihte, krik tovarišev, topotanje konj. Nezavednost ga je zagrnila s temnim krilom. Dolgo ni trajala omama. Hudournik, deroč po jarku ob dobri mu je močil glavo — mraz mu je prešinil ves život in ga oživil. Zmeden je sedel in se ozrl krog sebe. Kaj se je bilo zgodilo? —

Dež je že ponehaval, grom se je oglašal bolj oddaleč — kakor mrmranje jeznega potnika, kadar gre od negostoljubne hiše . . . Počasi, boječe se je kradel svit lune skozi oblake. V mračni svetlobi je videl po polju begajoče konje. Iz gozda je zadehtelo po smoli in zelenju — svežost zraka mu je razbistrila zmedeno glavo, vstal je in zaklical svoje tovariše . . . Kapljanje deževnih kapelj po vejah, zavijanje psov po zapuščenih vaseh, lajanje srn — mu je bil odgovor. — Zažvižgal je rezko, a tenkonogi Ibrahim ni privihral s puhajočimi nozdrvmi in vihra-

jočo grivo . . . Menda vendar ni pobil kaurin oboroženih in rešil sužnje? — Boljinbolj so se umikali oblaki, predmeti so se dvigali razločnejše . . . Glej, tam se nekaj giblje.

Ha! Človek, ki se opoteka . . .

Skočil je na noge in podprl vsta'ajočega. Bil je Hasan, vrl vojak, vreden, da ga ugonobi roka junaka, ne otroka. Bil je ranjen, kri mu je kapljala raz čelo in močila dolge brke.

Prijel se je za glavo, iskal turban, zastokal in zaklel:

„Prokleti haurinov rod, prevarila nas je ščenad — odjahala je na naših konjih . . .“

Aga je molčal. Poiskal je turban Hasanov in mu obvezal krvaveče čelo.

V polmraku sta blodila pod drevesi, po mokri travi, prisluškovala, iskala. Našla sta tovariše. Ležal je vsak, kamor ga je bilo vrglo. Zdramila sta nezavestne. Vstali so, pa ne vsi . . . Hrabri Sulejman in divji Ali sta bila mrtva, v srcu jima je tičal njihov lastni nož. Divji srd je vžgal srca sipahijev. Pravoverne moslime, vojake silnega sultana so prevarili nedorasli dečki . . . Pozabili so dolg podložnosti in zahrumeli nad njim:

„Ti si kriv — oprostil si nevarnega psa in ta je rešil druge.“

Jezna rdečiča sramote je zalila vodju lice. Legel je na tla, poslušal, skočil in kriknil:

„Na konje! Niso še daleč — luna nam razsvetljuje pot!“

Rezki žvižgi so pretresali dobravo. Konji, ki so se pasli ali begali po travniku, so pri-skakali. Ali ne vsi . . .

Medtem so odjadrali oblaki, zvezdice so se zbirale krog svoje kraljice, ves nebeški dvor je gledal, kako pritrjuje razsrjeni Turek sedlo, pripravlja nože, šepeče konju spodbudne besede in kolne kristjanov pasji rod.

Mrko gleda mladi aga, iskre švigajo izpod namršenih obrvi — ni Ibrahima zlatogrivca, zajahati mora družega konja. Bolj ko sramota ga boli izguba ljubljenega konja . . .

„Če ne živih, pa mrtve!“

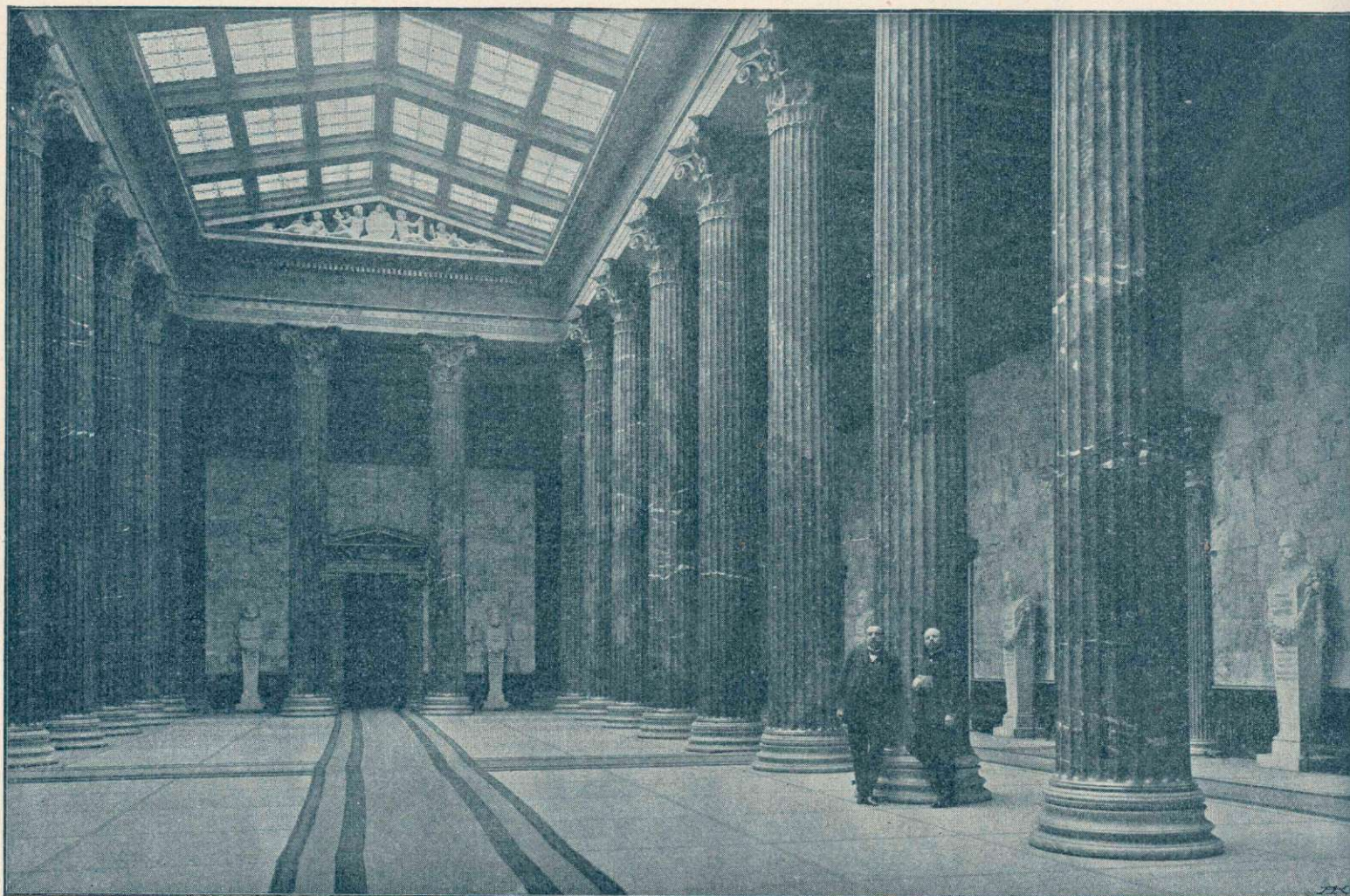
S tem klicem je zagnal konja — drugi so se zapodili za njim. Vračali so se po prejšni poti. Iskre so švigale pod kopitom

konj, grive in razpleteni turbani so vihrali v zraku, rezki zvižg je odmeval z dobrane. Žvižg velja ukradenim konjem; ustavili se bodo na znani klic gospodarjev, vrnili se in prinesli ubegle . . . Čutili bodo dečki jezo nemilega Turčina — bič, kol, ogenj in nož jim prežene voljo do bega . . .

Čuj, razgetanje konj — udar kopit — so že blizu, le urno za njimi!

belijo jezdec na urnih konjih . . . Konji že slišijo žvižg gospodarjev — ustavljajo se — penijo se — skačejo . . . Mlade roke jih gladijo, kolena pritiskajo . . . Spet se zapodijo — spet ustavijo — spet deró naprej . . . Toda, blede kraljica noči, so li to ljudje? Ali ne lové zli besi belih vilenjakov? Čudno vrši bela, mokra obleka na mladenci, vihrajo lasje, prsi se dvigajo, svetijo

HODNIK V AVSTRIJSKI DRŽAVNI ZBORNICI.

Dohitijo, polovijo jih, širom in krogom ni žive duše, da bi jim pomagala. Vasi so požgane, kar ni padlo v sužnost ali smrt, je bežalo v gore ali se skriva za trdnim mestnim ozidjem. Tam se je zbralo, kar je bežalo pred veliko močjo prerokovo — tam bi bili begunci na varnem, tjakaj jim morejo zastaviti pot — potem . . .

Že se giblje nekaj tam na ravnini, giblje se, ustavlja, beži . . . Izdajalka luna, zakaj svetiš ravno sedaj tako svetlo? . . . Že se

oči . . . Pred njimi je prostost, domovina — za njimi se žene sramotna sužnost s strahotnim bičem . . .

II.

Jezna je drvila Sava motne valove. Pri-tekli so ji bili sicer tako mirni potoki in prinesli s seboj nevihte darov, odlomljene veje dreves, odletelo listje, odpadlo sadje, obrežnih cvetic in peska z gorâ. Prileteli so bili divje, motno. Tožili so, da so jim

skalili z gor drveči hudourniki njihovo čisto dno, zbegali njihov mirni tek. Mati Sava je poslušala svojih otrok šumečo tožbo. Vzne-mirila se je slednja kaplja, dvignil se je slednji valček iz globine. Prekipela je. Jezni so se izlili grabežljivi valčki . . . Senene kopicе, žitno snopje, lanene bilke, deske in grede, vse kar so dosegli, je bilo njih plen. V divje radostnem plesu skakaje so ga nesli z burno naglostjo, naprej — naprej . . .

Do Save so pridrvili begunci. Truma, hiteča z divjim krikom za njimi, je bila že blizu . . . Že se je slišalo težko sopenje konj.

Mladenič, ki je bil poprej plen age, je jezdil na čelu beguncev. Ustavil je penastega konja ob Savi in se ozrl . . . Sokolovo oko mu je premotrilo hipoma položaj. Zasedovalci so se razvrstili, da jih zajamejo. Dolga je še pot do Brežic . . . Grozna, čez mrtva trupla . . . Mudna, po porušenih okopih. — Za njimi so razdejane vasi, pred njimi besneča Sava, ki jim brani k onostranskemu, rešilnemu bregu. Tam je zažarel plamen skozi gost plot vrbovja, tam je gotovo straža — rešitev. Zakričal je fant z močnim glasom, ki se je tresel preko vode in odbijal ob zeleni glavi gorovja:

„Hoj tam — na pomoč!“

Visoko je zaplapolal plamen. Nečija roka je vzela ogromno poleno z ognja — nekdo je prihitel k bregu in vihtel plamenico krog glave, da so švigale iskre v svetlem kolo-barju . . .

„Semkaj, prijatelji!“

Glasi so klicali, ljudje hiteli . . . Spuščali so čoln v vodo. Gibal se je, skakal in se ustavljal — igrača besnih valov. Bil je komaj v sredini vode, ko so se pridrvili zasedovalci . . . Sablje so se zasvetile nad glavami mladeničev . . . Globoka je Sava, ali sužnost je bridkejša od smrti.

„V vodo!“ je velel vodja beguncev, si ovil konjsko uzdo okrog roke in se zakadil . . . Tovariši so sledili. Voda je zapljuskala . . . Izginila so mlada telesa . . . Pa skoraj so se prikazale dolgolase glave — roke so segale proti čolnu . . . In šumela je voda, pljuskala — ob bregu stoječi jezdecı so kleli.

„DOM IN SVET“ 1906. ŠT. 6.

Ušli da bi jim poslednji hip? Ne . . . „Za njimi!“

Aga je velel in se zapodil prvi v vodo; bilo mu je za zlatogrivega konja. Sipahi so morali za njim. Ali Sava ne ljubi tujcev. Konji so se prestrašili ledene kopeli, iskali so tal s tenkim kopitom, poskušali plavati — pa jezna voda jih je obračala in se igrala ž njimi . . .

Divji jezdecı so se oklepali konjskih vratov . . . Jezdece in konje je nesla Sava v urnem teku proti daljnemu domu. Allah jim je bil odločil smrt v vodi . . . Aga je spustil konja in poskusil rešiti se tako, da je plaval tudi on proti čolnu . . . Slab, še omamljen od prešnjega udarca, se je onesvestil. Begunci so pa dospeli do čolna, prijateljske roke so jih sprejele. Spretni plavač, mladi vodja, se je držal v vodi, dokler ni bila rešena vsa družba. Uzdo vrlega konja, ki je plaval za njim, je privezal k čolnu. Že je plezal tudi on v rešilni čoln . . . kar zagleda nekaj belega . . . Zaplaval je za tistim in privlekel iz vode nezavestnega Turka. — Veselo se je smejala luna v prepolni čoln. Nagibal se je zdaj na desno, zdaj na levo, dvigal se, nižal . . . Vendar je prišel srečno k bregu. Tam so čakale postrežljive roke, sprejemale begunce . . . In stresal se je zrak od klicev veselja. V medlem svitu nočnega solnca je bil našel oče sina, spoznali so se sosedje in sorodniki.

Solze veselja so rosile lica mož, lica, ki so še rdela sovražne krvi. S šumno radostjo je donelo iz vseh ust ime: Vilemir. Vsi so se zgrinjali okoli visokoraslega fanta, mu stiskali roke in se radovali. V vrišču veselja je pozabil ta na Turka v čolnu, pozabil na konja, ki je skočil na breg in razgetal žalostno.

V senci visoke vrbe, nekaj korakov od njih, je stal mož, nenavadno visok in širok. Žarek lune, ki se je prikradel skozi veje, je padal na svetlo viteško oklepnico, roka se mu je upirala na široki, dolgi meč. Slišal je radostne pozdrave, klice veselja ob tako tožnem dnevu . . . Zagrmelo je: „Živel Vilemir!“ Gore so klicale „Vilemir“, voda je

šumela „Vilemir“. Mož pod vrbo se je zgenil — ostroge so zarožljale . . . Zdaj se je prevrgla radost kmetov v jezen šum . . . „Dajmo ga!“ so vpili in hoteli v čoln. Nekdo jim je branil. Mlad, močan glas je prekričal šum: „Pustite ga! Moj plen je in braniti se ne more . . . Sramujte se!“

Zakaj se je zgenil pod vrbo stoječi mož še bolj? Morda mu je znan ta glas, poln samozavesti in moči! . . . Zazibala se je ponosna bela perjanica — vitez je stopil naglo k prerivajoči se gruči.

Fant, katerega so klicali za Vilemirja, je bil stopil v čoln, po še vedno nezavestnega Turka. Komaj so tega zagledali, so planili vsi v groznem srdu nanj . . . Oko je zažarelo od jeze, pest se stisnila, zaškripali zobje . . . Vsakateri si je želel ugasniti žejo maščevanja v krvi onemoglega . . . Sesekal bi ga, strgal na kose, umoril naglo . . . Ali še bolje: mučil bi ga počasi, preišljeno, kakor Turek kristjana. Ali glej ponosno vzravnan je stal pred Turkom Vilemir. Vzdigljena roka ga je branila — in oko je žarelo odločnosti . . .

Začuden je gledal vitez golonovega kmetiškega fanta. Kakor kak vitez je stal pred njim. Osupli so se spogledovali kmetje. Zakaj jim brani Turka? Vsuli so se k vitezmu in vpili v eni sapi:

„Žlahtni gospod, kaj ne da ga upihnemo?“

Nevoljen jih je pogledal. Strast sovraštva je gorela iz njihovih krvavih lic, iskrila je iz oči, zvenela iz hripavega glasu . . . Mahnil je zaporedoma z roko:

„Sramota! Cela tolpa na enega nesvestnega . . . Vedite raje dečka k ognju. Okrepite jih . . . Mnogo so trpeli . . . Tone! Tudi ti pri junaškem delu! Nesi Turka k ognju in skrbi zanj. Nikdo naj se ne upa skriviti mu lasu!“

Globoki glas — jezni pogled — je porazil kmete. Bil jim je tuj. Našel jih je, ko so bežali razkropljeni pred vragom. Sklicali jih je z grmečo besedo in šli so za njim. Videli so, da ne nosi zaman težkega meča . . .

Osramočeni so stali zdaj pred njim. Iz njih srede je stopil dolg, neroden človek

k Turku, ga vzdignil ko pero in ga zadel na rame. Nesel ga je k ognju; jezni kakor risi, ko jim vzameš plen, so mu sledili kmetje.

Vilemir je pobral turban, ki je bil padel Turku z glave, in gledal zvedavo na visokega viteza, čigar glas in zunanost sta imela nekaj posebnega, in ki je zdajci pristopil bliže do njega:

„Vrl dečko si, poznaš postave viteštva, katerega naloga je bila vedno bramba slabotnih. Povej, kako si ušel in ujel Turka? Pa kaj vidim — bunčuh? Aga je tvoj plen, mladenič, bogate odkupnine si gotov.“

Fant je poslušal kakor v sanjah. Ukopan je stal pred vitezom — slišal je glas, ali ni vedel, kaj mu pravi. Vitez je ponovil svoje besede in dostavil:

„Že kamni na turbanu so vredni za celo posestvo. In ta konj! Pravi arabec, vetrov sin je to — ponese te ko lastavica.“

Pozorno je gledal Vilemir zasenčeni obraz vitezov in odgovoril:

„Čemu tlačanu jetnik in dragi konj? Vzemite, gospod, zamenjajte Turka, koliko naših ječi v sužnosti. Krasen je konj, pa ne bi imel pri meni gospodske postrežbe. Nam se obeta lakota, beda . . .“

Glas se mu je zatresel. Priklonil se je in stopal počasi po kamenju. Bolele so ga krvave, zatekle noge. Vitez je gledal z zanimanjem za njim. — Dejanja, kretnja in besede tega fanta se niso vjemale z njegovo obleko. Tudi lice in postava ne. In ime? Nenavadno v teh krajih, navadno v njegovi deželi in rodbini . . .

Lakota, beda, je dejal fant . . . Vedno ista pesem, kamorkoli stopi turški konj . . . In nihče ne zajezí gorjá . . . O Evropa! kaj dremlješ, čakaš?

Težkih korakov je hodil tudi vitez po produ. Misli so se sukale v krogu in vračale vedno nazaj k istemu predmetu. Ta junaški mladenič! Njegovo ime je odprlo rano, na kateri je bolehalo plemenita duša vitezova. Nekdajnost, solnčna in krasna, kakor pravljica detinskih dni, je vstajala, pričarana, poklicana po imenu Vilemir.

Bil je vitez iz rodu Vladmirovičev in živel častno v ponosni Bosni. Vsa dežela se je klanjala neskajeni slavi njegovega imena, a on nikomur — razen Bogu. Sorodnik kraljev, prvak kraljestva, je vzdignil smeli pogled do Katarine, hčerke duka sv. Sabe. Katarina, črnooka izdajalka! Bilo ji je voliti med njim in med Tomom Stipanom . . . Sijaj krone jo je omamil, izneverila se je dani prisegi, poročila se s kraljem . . . Težek udarec za vroče čutečega mladeniča. Zapustil je svoje bele dvore. V popotnem plašču, z romarsko palico je odšel . . . Romal je v sv. deželo, v Rim, pohajal visoke šole, vednost ga je tolažila za izgubljeno ljubezen. Izkušen mož se je vračal v domovino. Čas in njega doživljaji so mu ublažili srčno rano, mirno je prihajal na dvor, hladno gledal Katarini v krasni obraz.

Vendar ni pozabil. Bila je vzrok njegovega samotnega življenja.

V prvi bolesti prevarjene duše se je bil zaklel, da ne pogleda nikoli več ženske. Bil je mož, in je držal prisego. Pa bil je tudi zadnji moški potomec stare rodovine. Dolžnost, čast moža je, da živi v svojih potomcih — da ne pusti izumreti starega imena.

Imel je sestro edinico. Tačas, ko je blodil on po svetu, se je ravcvela v divno krasotico. Snubit so jo prihajali plemiči treh deželâ. Dvori so odmevali veselega bučanja viteških iger.

Vso ljubezen svoje globoke duše je izlil Radivoj na zlatolaso glavo sestre Jelene. Pri kralju je izposloval, da bo smel nositi njen mož ime Vladmirovičev, da bo živelo staro ime po njej, po njenih potomcih. Skrbno je izbiral sestri ženina. Najboljšega viteza dežele ji je bil namenil. Pa ženska srca hodijo svoj pot. Od prvih glav dežele oboževana Jelena se je zagledala v viteza neznatnega rodu — Iva Klobuškega. Prikupljiva zunanjost, medena beseda sta mu nadomeščali v očeh Jeleninih bogastvo in slavo. Zato ga je Radivoj iztiral. Ne ker je bil reven — saj je bil Radivoj tako bogat — ali on ni hotel dati sestre in svojega imena možu tako neznatnega rodu . . . Jelena je povešala krasno

glavo, venela. Veselo življenje na dvoru Vladmirovičev je umolknilo. Jelena se je plazila kakor senca in se ogibala rodnega brata.

Moški razum se je moral vdati nerazboritemu ženskemu čustvu. Radivoj je uvedel Klobuškega kot svaka v bele dvore in poročil sestro. In spet je cvela sestra v sreči ko žarna roža, spet je odmeval dvor Vladmirovičev šumu veselja, vitezi treh deželâ so se klanjali lepotici Jeleni.

Vihralo je po deželi. Kralj Tomo je jel preganjati vedno bolj predrzne bogumilce. Velikaši, skrivni privrženci te po Bosni zelo razširjene sekte, so jih ščitili. Radivoj, odličen v znanju in imenu, je bil pečatnik, sodnik Bosne. Katarina ga je prosila in dolžnost mu je velevala, da varuje kralja. Skrivne spletke kraljevih, prestola lakomnih sorodnikov so mu delale mnogo skrbi. Ali razvedril se je vselej pri sestri. S krepkim fantičem, s prenežno deklico mu je hitela naproti. Sestra je tuji poročena še vedno ljubila brata, morda bolj kakor prej. Saj je vedela, kako težko mu je bilo privoliti v njen zakon s Klobuškim. Hvaležnost se je družila z prirojeno sestrsko ljubeznijo.

Tudi otroci so zelo ljubili lepega strica. Deklica se mu je ovijala okrog vratu, fantič je segal po meču. In Radivoj se je veselil krepkega, malega Vladmiroviča, ki je kazal, da bo junak, vreden podedovati množino gradov, ki so bila že stoletja last Vladmirovičev. In veselil se je sestrinega sladkega smeha, ki je zvenel kakor glas sreče . . .

Ali Ivo — njegov svak — je bil neubran glas v pesmi Radivojeve sreče. Ivo je črtil Radivoja. Zavidal mu je ljubezen sestri in otrok. Ljubosumnost se je zajedla vedno globlje v srce strastneža in je izlegla gnjusno izdajstvo. Tačas se je bližalo solnce bosanskega kraljestva zatonu. Že dolgo je prežal lakomni Turek na bogato deželo. V meniški obleki je prehodil sultan Mohamed II. Bosno. Bil je spoznan, prignan pred kralja. Plemstvo je zahtevalo smrt Mohamedovo. Kralj Tomo si je pa želel pridobiti mogočnega prijatelja. Počastil je sultana in ga spremil varno do meje. Postal mu je pobratim.

S takim ravnanjem nezadovoljno plemstvo je podpihoval ogrski kralj Matjaž. Radivoj je bil po deželnih opravkih v Rimu. Tačas so zastrupili kraljevi sorodniki kralja. Kraljica je menila, da je umrl naravne smrti. Ko se je vrnil Radivoj, je našel kraljico-vdovo pogreznjeno v žalost. Pa kmalu se je izpremenila žalost v jezo. Izdajska usta so ji razodela tajnost kraljeve smrti. Žena je gorela od želje maščevati moža.

Miril jo je Vladmirovič, brzdal žensko, za vsako zlo iznajdljivo domišljijo. Pa zaman. Našla je podlo dušo, ki ji je pomagala, svetovala. Ta nevrednež je bil Ivo Klobuški. Skriven bogumil, je bil tudi on v zaroti. Vendar je razkril kraljici vse. Iz črta do plemenitašev, ki so ga prezirali in mu zavidali, da jim je prevzel najlepšo in bogatejšo Bosanko. Svetoval je Katarini, naj se obrne do Mohameda. Sel Katarinin je šel do njega in ga pozval, da kaznuje tiste, ki so mu umorili pobratima Tomo Stipana, „ker ni hotel pogubiti njega“. Kraljica je skrivala pred Radivojem nakane maščevanja. Pa kmalu je bilo znano celi Bosni, kar je zasnovalo nepremišljeno, užaljeno žensko srce.

Mehmed je prišel z veliko silo, popalil, porobil deželo in ji naložil davek. Dvori kraljice in Vladmirovičev pa so ostali nedotaknjeni. Bahato je hodil Ivo po njih, Katarina pa si ni upala narodu pred oči. V preprosti obleki, zakritega lica je bežala iz Bosne. Poprej je še pozvala k sebi Radivoja in ga prosila na kolenih odpuščanja. Odpustil ji je bil prevaro mladosti, izdajo, nesrečo dežele —, črne sence, ki je padla na njegovo ime, ji ni mogel odpustiti. Sedaj živi v Rimu — ostro-spokorno je njeno življenje . . . In dostikrat se mu prikaže v tihi uri, na kolenih, obupajoča, proseča . . . Pa odpuščanja ni v njegovem srcu . . .

Žgala ga je sramota. Sklical je plemstvo dežele, može čistega imena, in tirali so svaka pred sod. Strgali so mu vitežko verižico, vzeli orožje, zlomili grb, zažgali listino plemstva. Brez imena in orožja je moral iz dežele. Zapretil je, da se vrne. In vrnil se je. Grozen je bil tisti dan —

Stipan Kristič ni hotel dajati Turku sramotnega davka. Poslal je sele po deželi in pozval nje sine v boj. Zbirala so se krdela junakov, da operejo slavo domovine. Mehmed pa je pridirjal nenadoma z veliko silo in si upokoril v osmih dnevih sedemdeset gradov in osem mest. Kralja je premotil, da se mu preda — na vero! Padel je kralj, cvet viteštva je poginil sramotne smrti — v mukah . . . Listine, katere je zahteval Mehmed, da jih pregleda in potrdi stare pravice plemiških rodbin, so zgorele na grmadi. Vsa Bosna je bila velika, zevajoča rana. Jezero junakov je umrlo z imenom Jezus na ustih in v srcu. Njihova trupla so bila plen orlov in vranov. Iz njihovih lobanj je sezidal Turek grozen stolp — sramoto Evropi.

Samo peščica ljudi je zatajila križ, da si reši sramotno življenje, nekaj jih je pa bežalo iz dežele. Le-ti jedó kruh tuje zemlje. Pod hrvaškim praporjem, pod beneškim levom, se bojujejo proti kletemu vragu . . .

Na razvalinah bosanske slave bi bil rad umrl knez Radivoj. A živela mu je sestra, ki je tonila v žalosti zbok sramote izdajalskega moža. Živela sta otroka, zlasti deček, dedič njegovega imena.

Bežal je ž njimi. Toda truma divjih janičarjev ga je dosegla na begu. Mož zakritega lica jim je načeloval. Hrabro se je boril Radivoj. Branil je najljubši zaklad. Janičarji so padali krog njega kot snopi. Boril se je z načelnikom sovražne trume. Z mečem mu je strgal naličje raz glavo — osupel je obstal . . . Bil je svak Ivo! In ranila ga je sablja svaka — poturice.

Prebudil se je v skriti jami ob Rami. Stari konjar, verni sluga, je sedel pri njem, pred jamo je čuval deček, osiroteli sin plemiča Vukiča. Radivoj je spoznal, da je moral biti dolgo bolan. Porastla mu je brada in lasje, posušil se život. S klikom: Jelena! Vilemir! je hotel planiti — po koncu, a je padel v nezavest . . .

Toda prihajalo je po skrivnih stezah, v nočni dobi na strmo gorovje. Skrbna roka je pošiljala krepčilne hrane, iz meha je teklo staro vino: Jelena ni pozabila brata.

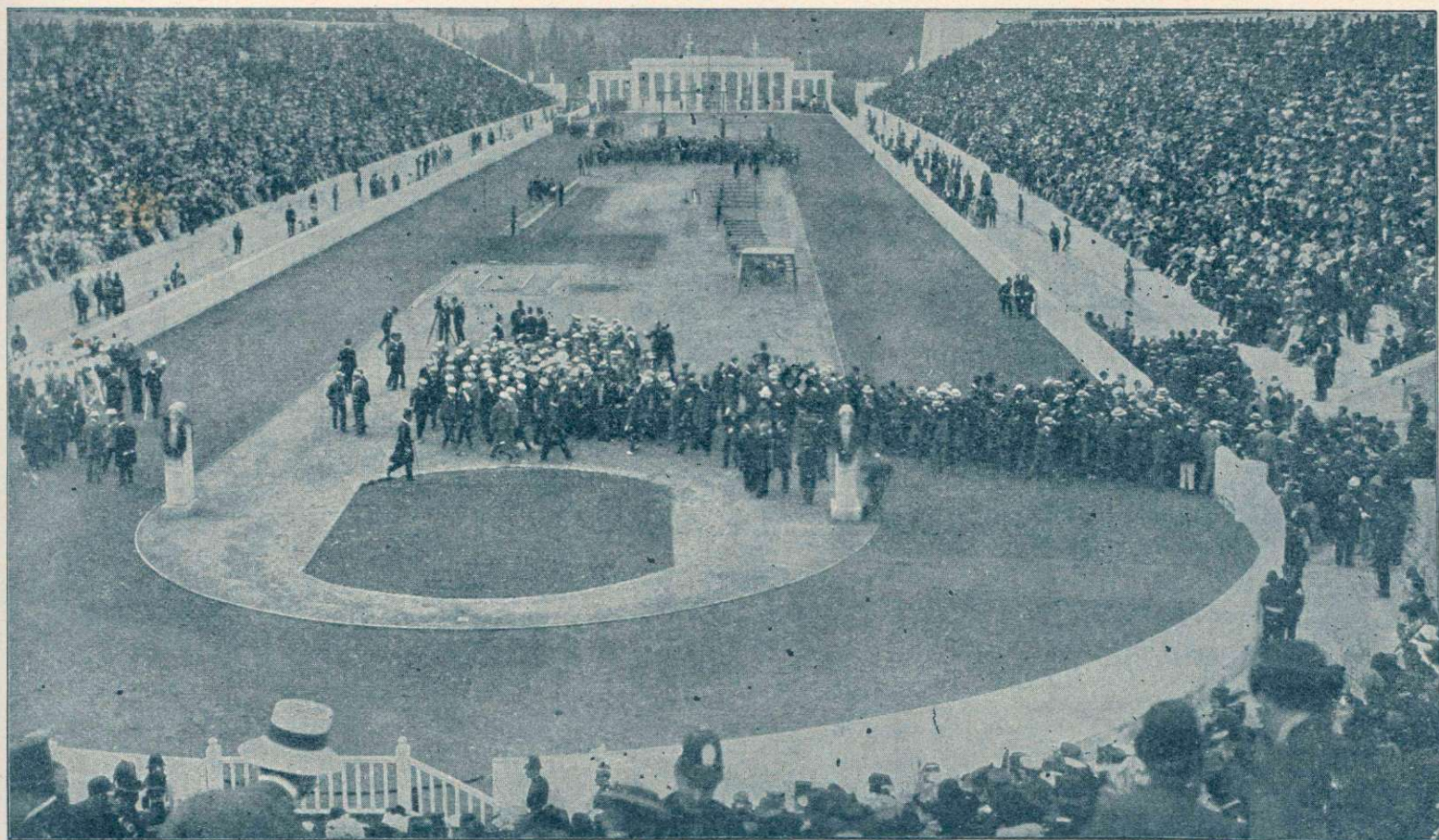

Do njega ni mogla, pa zvesti sel je prenašal poročila od sestre do brata. Zastrazena, zaprta od moža, katerega je zaničevala, je hrepenela Jelena po svobodi. Mož jo je silil, da prestopi k veri lažipreroka, najel je muftija, ki naj izruje od matere zasejano, skrbno negovano cvetlico prave vere otrokom iz srca Zaničevan, jo je mučil s svojo ljubeznijo. Sramotno je bilo življenje Jelenino — želela je smrti. Rotila je brata, naj reši vsaj duše otrok — ker bi videla svoje najdražje raje mrtvo, nego poturčeno.

družbo. Kakor volcje so se skrivali hajduki po jamah. Tam je obsodil v svečani seji Radivoj, prejšnji sodnik Bosne, vse izdajalce v smrt.

Mesto Radivojeve glave je dobil Ivo smrtno obsodbo v roke. Zavarovan z močno stražo, je čemel za zidom dvora. Bogvekdaj — je pobegnil z ženo in sinom iz Bosne. Kam, ni mogel izslediti Radivoj. Bržkone v Carigrad.

Šel bi do tja. Pa dobil je poročilo od sestre, naj se ne izpostavlja gotovi smrti,

OLIMPIJSKE IGRE V ATENAH.

Brat je okreval. Okrog njega so se zbirali od ljudstva spoštovani, Turku strašni, brezdomni hajduki. Nežna, osemletna deklica je bila znala uiti očetu in je prihitela k stricu. Skril jo je varno pri neki zvesti družini in je čakal sestro, pripravljeno na beg. Skrinjico z njenimi dragocenosti, vrečico z zlati je prejel — sestro pa je zasačil Ivo . . .

Izvedel je, da Radivoj še živi — da načeluje hajduški četi . . . Razpisal je nagrado na svakovo glavo, napravil gonjo na njegovo

zaradi Romane ne, ki bi ostala sama in prišla odpadniku v roke. Ona uide, pri priliki — pride . . . Čakal je in napadal s svojimi četniki Turke. In tožil je marsikater Turek, da „ga je namera namerila na viteza Vladmiroviča Radivoja“. Pa prišel je dan smrtnih muk.

Preganjali so ga turško četo. Na pepelu njihovega tabora so našli truplo fantiča, ožgane obraza in las.

Pokazali so ga Radivoju. Kriknil je leta v divji bolesti: — Trupelce je bilo odeto

v suknjico, katero je vezla Jelena lastno-ročno za zlatolasega sinčka Vilemirja . . .

Mogočen v srdcu, kakor lev, ko mu ugrabiš mladiče, je pohitel s svojimi za turškimi četniki. Pobili so vse do zadnjega moža. Ko je ležalo vse, se je domislil, da bi imel izvedeti važnih stvari od sovragov.

Iskal je med mrtvimi in našel težko nekega ranjenca. Spravil ga je k sebi, obvezal in potem izpraševal. V pretrganih stavkih mu je povedal Turk, da živi odpadnik Ivo-paša v veliki časti v Carigradu. Žena kristijanka, da mu je ušla s triletnim sinkom. A bogati paša je velel oklicati pred zbrano vojsko, da dobi drago darilo, kdor mu privede ženo, sina, hčer . . . Druga četa je bila našla ubeglo in se srečala s četo ranjenčev. Zavidni, željni darila, so pobili in razpodili tiste četnike in jim vzeli plen. Pa tudi oni se niso veselili dolgo dragega darila: S svojim spremstvom je prijahal neki drug paša, slišal klic žene, videl njeno lepo lice — in — jo rešil, za sebe gotovo . . . — To je povedal ranjenec, potem je izdihnil. Tresel ga je Radivoj, rotil — naj mu pove ime paševo . . . Prekasno . . .

Tu je izginil vsak sled o Jeleni . . . — V duši naroda se je pa rodila pesem o lepi zlatolaski, zaprti v zid harema, o bratu junaku . . . Žalost in grenka jeza sta si napravili stalen dom v srcu Radivoja. Tožno se je nasmihal, kadar mu je hitela nežna sestrina hčerka naproti, mrko lice mu je oživel le v bliskanju sabelj. Nemirno mu je bilo življenje. Bil je, kjer je žvenketalo

orožje, kjer je tekla kri. Boril se je pod beneškim levom, pod avstrijskim orlom, pod hrvaško zastavo. S Korvinom je hodil nad Turka, Skenderberga je spremljal na drznih potih. Na polju slave se je bil seznanil z goriškim grofom Lenartom. Ta je ponudil brezdomemu svoj grad Rihenberk v užitek in bivališče.

Tjekaj je bil spravil Romano. Prisegel je, da ne počije, da ne vdomi Romane, dokler ne opere sramote sestrine v krvi izdajalčevi — dokler ne najde sestre. In kjer se vije zelena zastava, kjer se šopiri bunčuk, kjer padajo sinovi preroka, tam išče Rihenberški kletega rušitelja sestrine sreče.

Težka pota! Ustavil se je bil na njih . . . Prišlo je . . . Dušo je omamljal čar lepote, srce je napajala divna pesem . . . Boril se je — premagal. Ponosna duša se ne spominja rada svojih slabosti. Le včasih ob redkih urah pokoja vstaja slika krasne Goričanke in toži srce, da ga vežejo prisege, da ne sme uživati ljubezni. Tolažil se je, da preskrbi tako srečo Romani, da zveže nežno cvetko s krepkim sokolom Vukičem. Bog je hotel drugače. Že dolgo na poti ga je dobilo sporočilo, da ga čakajo nujna opravila. Vračal se je. — Zagorele so grmade — zazvonili zvonovi. Hitel je v kraj, kjer so se zbirali vitezi na krvavi pir, kjer je zastavljal kmet življenje. Nesrečni dan poraza je strl krila sokoliču . . . Samemu je potovati z zvestim hlapcem proti daljnemu Rihenberku. Po samotni cesti ga bodo spremljali žalni spomini — — (DALJE.)

SLOVENSKA.

Kritika slovenske književnosti. Po pravici se toži, da na Slovenskem manjka književne kritike, ki bi z jasnimi načeli in širokim obzorjem razsojala vsak nov književni pojav in kazala razvijajočim se talentom pot do prave estetične višine. Pa to je težavna stvar, ker izkušnja uči, da kritika nastane povsod šele za slovstvom, in dokler ni visoko razvite književnosti s krepko izčrtanimi pisateljskimi osebnostmi, nima kritika onega polja, iz katerega bi dobila snovi za svoj lastni razvoj. Šele ko je kak pisatelj končal svojo pot, se dá o njem izreči sklepna sodba, ki posname vse njegove borbe in tvorbe v eno formulo ter jo uvrsti v literarno zgodovino kot dovršeno dejstvo, in čakati je treba, da se zaokroži in v organskem razvoju dopolni razvoj cele struje, preden se more o njej izreči gotova, odločujoča beseda. Prej je mogoče pisati le o posameznih književnih pojavih, ki jih moramo soditi po njihovi vrednosti in vsebini brez direktnega ozira na pisatelja, kot dejstva, ki jih srečamo ob poti in ki izzivajo našo pozornost. Meriti jih moramo po večno veljavnih moralnih in estetičnih zakonih, ki so sicer tako nadležni po svobodi koprnečim, v bojni domišljiji ustvarjajočim literatom, da jih tajé, kadar jih prekoračijo, ki pa ohranjujejo vendar svojo veljavo ter se ne dajo nikdar izbrisati iz sveta lepote, kulture in omike. Zato tudi mi pisatelja enkrat hvalimo, drugič grajamo, ne oziraje se na njegovo literarno sorodstvo, a pride čas, ko o vsakem zberemo njegove individualne znake ter jih uvrstimo na pravo mesto v slovenski kulturni zgodovini.

Zato je pa v sedanjem trenutku težko pisati zgodovino novejše slovenske literature. Kar je od Stritarja dalje, še ni dovršeno, je prepojeno s tolikimi zunanji vplivi, ki si nasprotujejo in se izpodrivajo, je tako nejasno in pretkano z nitni meglenih tujin, da se mi danes o nobenem živečem literatu ne upamo izreči sklepne sodbe, ker o marsikaterem še

ne vemo, kam ga zanese severni, zapadni ali vzhodni veter, ki skozi dunajska, lipska in berlinska založništva piha tako nenadno na naš književni trg. Le malo imamo danes mož v leposlovnem gaju, ki so naše gore listi, in značilno je to, da se ravno ti od sedanje kritike ne upoštevajo, ker kritiki sami ne poznajo naših literarnih potreb in stojé sami pod vplivom našemu ljudstvu in naši narodni duši tujega slovstva, ki od časa do časa prihaja v njihove roke, brez reda, kakor ga buti slučaj na dan.

Vendar imamo nekaj poizkusov, ki hočejo sedanjo slovensko literaturo razpredeliti po gotovih oddelkih, kakor delajo v prirodoslovju z raznimi vrstami in pasmami. To je gotovo hvalevredno in ne prelahko delo, ki pa danes ni hvaležno, ker ima še premalo temelja in tudi malo poročstva za trajno vrednost. V domačem slovstvu s tem ne poizkušajo radi, ker se je bati takoj preburnih ugovorov — : noben živ človek ne gre rad v prezgodnjo rakev, naj ima tudi najlepši napis... Pač pa imamo iz drugih jezikov dva taka poizkusa, na katera se hočemo kratko ozreti.

V „Hrvatskem Kolu“, ki ga je začela izdajati „Matica Hrvatska“, je dr. Ilešič očrtal najnovejšo slovensko književnost.¹⁾ Knjiga sama je po svojem namenu in po svoji vsebini izredno lep in hvalevreden književni pojav. „Matica Hrvatska“ je s to knjigo pokazala pot, po kateri moremo priti Južni Slovani do velike, res impozantne letne revije svojega kulturnega dela. In da se je vdal dr. Ilešič njenemu pozivu in je izkušal opisati v „Kolu“ najnovejšo slovensko književnost, je tudi zanj gotovo ravno tako častno kakor hvalevredno. Dovolimo si pa nekaj opazk k temu spisu.

Pred vsem smo opazili, da dr. Ilešič nima enakomernega znanja slovenske književnosti in pozna bolj le to, kar mu je bližje, in manj

¹⁾ „Očrt najnovije slovenske književnosti“. („Hrvatsko Kolo“. I. 1905. Izdala „Matica Hrvatska“ str. 375. sl.)

to, pri čemer on ne sodeluje. To je napaka, ki se je mora izogibati literarni zgodovinar, ki mora slovstvo poznati univerzalno, preden o njem sodi v celoti in posameznostih. Potem manjka dr. Ilešiču pa tudi trdnih načel, po katerih bi sodil, in odtod nima nikjer poguma, da bi izrekel svojo lastno, utemeljeno misel o slovstvenih strujah in o idejah, ki živé v njih. Takoj pri Aškercu je dr. Ilešiču izpodletelo. Aškerc je Slovan samo po imenu, ker svoje neslovanske ideje ovija v slovanski kabat, jih oborožuje s handžarom ter pokriva s kalpakom ali turbanom. Aškerc nam je tuj zapadnjak, prepojen še danes z idejami, ki so pred sto leti završale daleč proč od slovanskega sveta, in često mu zdrkne z ramen vsa slovanska narodna noša in se mora pokrivati z indijskim ali perzijskim odelom. A pod vso to pisano nošo se prikazujejo vedno iste borne, siromašne ideje, ki pravzaprav niso nič drugega, nego pusta negacija, in zato se Aškerc tako ponavlja, da mora še tistega ubogega perzijskega osla, ki ga je nekdanj z efemernim uspehom postavil pred svojega pegaza, poklicati iz Egipta, da bi z njegovo pomočjo zadušil neljubo mu kritiko. (Priloga zadnjega „Slovana“.) Dr. Ilešič je torej stopil na varnejšo pot in je z velikim trudom nabral iz raznih pisateljev splošne stavke, s katerimi izraža kritične ideje. S tem je izgubil svoje višje kritično stališče in je postal igrača citatov, tako, da slednjič ne vemo, kaj sodi on sam. Iz Cankarja je posnel na primer grozno trditev: „Domovina slovenska je nekako družba filistara“ (str. 384.), ne da bi te besede najmanjše omilil. Tista družba, ki jo Cankar popisuje, res zasluži tako ime, a ta družba nikakor ne predstavlja slovenske domovine, ki je v devetih desetinah vsa drugačna nego tista družba, ki samo vsled neke umetne, po nezdravih razmerah nastale fikcije danes v očeh raznih literatov še predstavlja slovenski narod. Dr. Ilešič se je poslovil od Cankarja kot od nihilista-vagabunda, a tudi v Cankarjevi satiri se dobi zadnji čas že nekaj pozitivnega, vsaj neko hrepenenje po nečem, kar je bolj zdravo in odkritosrčno. Zupančiča slavi dr. Ilešič tako, da se ne upa na njem ničesa grajati, Meškovo mehkočutnost pretirano povzdiguje, a Medvedu ni posvetil niti kratkega poglavja ter ga le mimogrede omenja pod črto. Taka pristranost je na veliko kvar Ilešičevi razpravi. Iz Finžgarja je nabral pisatelj le razne citate, a nam ni predstavil njegove krepke in izrazite individualnosti v vsej njeni moči. Na drugi strani pa opazujemo velike simpatije do Kvedrove in kaj čudno se čita, da Zofka Kvedrova

v črticah „prikazuje nabožno zaostalost našega puka“. Kar tako brez kritike in brez izraza lastnih idej ne bi smel literarni zgodovinar, kar hoče biti gotovo dr. Ilešič, le naštevati misli drugih.

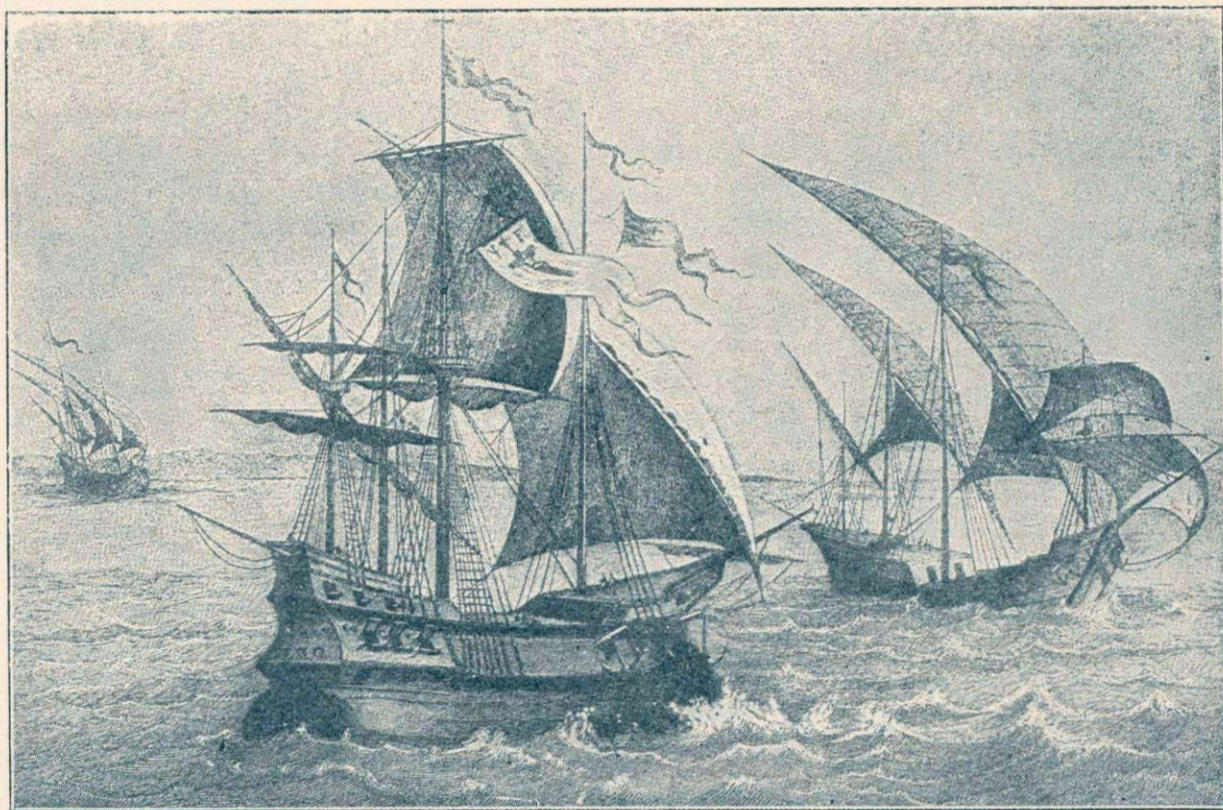
Druga razprava o novejši slovenski književnosti je izšla v dunajskem tedniku „Österreichische Rundschau“ iz peresa dr. Ivana Prijatelja. Prijatelj se odlikuje pred Ilešičem v tem, da prodira globlje skozi lupino v notranjost, in zna samostojno formulirati svoje nazore. Njegov kritični izraz je feljtonistiški, kakršnega smo vajeni iz dunajskih listov, in mnogokrat zveneča fraza zakrije vrzel, ki se mu pokaže v mislih. Dr. Prijatelj meri slovensko slovstvo jako prezirljivo „od zgoraj dol“, a se ni niti potrudil, da bi bil dobro prečital vse, o čemer piše. Najprej opazujemo pri njem veliko pristranost. Že začetek njegove razprave se bavi s političnim strankarstvom in dr. Prijatelj se je tudi v svoji razpravi pokazal kot strankarja. Tudi literaturo je razdelil v tri stranke po treh leposlovnih listih in v tri predale, ki so mu na ta način nastali, je potaknil vse prijatelje, ki jih ocenja. Tak mehanizem pa za literaturnega kritika ni pripraven, ker duhovi so svobodni, letajo zdaj sem, zdaj tja in se ne dajo vkleniti v plotove treh ograj. Dr. Prijatelj je pa porabil to metodo, da je mogel en list čez mero in zaslugo hvaliti, druga dva, ki nista pri njem v milosti, pa potlačiti. Pri „Zvonu“ dr. Prijatelj sploh nobene sodbe nima, ampak sme samo hvaliti, dasi je propadanje „Zvona“ tako jasno dejstvo, da nihče nad njim ne dvomi. Ko sodi Prijatelj o osebah, se vidi vseskozi njegova pristranost, tako da se povzpenja do uprav nemogočih trditev. Prijatelj je našel v Aškerčevem „Trubarju“ „harmonično celoto“, da, celo „Pathos, Kraft und Schwung der Einheitlichkeit.“ Ali ne vidi dr. Prijatelj, da mu mora že ta trditev vzeti ugled veljavnega kritika, ker pač vsakdo ve, da ravno teh lastnosti Aškerčev „Trubar“ nima. Naravnost bije dr. Prijatelj resnici v obraz, ko brani Aškerčeve „Mučenike“, da niso agitacijska pesnitev ter da Aškerc ne cika na sedanjost, ko opeva protestante. Saj je Aškerc sam v „Himni slovenskih heretikov jasno izpovedal svojo tendenco, ki je edino le boj proti katolicizmu. V čudni luči se pokaže „modern“ kritik, če s takimi komplimenti pozdravlja dr. Tavčarjev roman „Izza kongresa“, ki v tehniki res ne dosega višine leposlovnega lista. Nečemo še polemizirati z dr. Prijateljem glede „Dom in Sveta“, kajti letnika 1905. očitvidno ni čital, drugače ne bi govoril o pisateljih, ki v njem

niti več zastopani niso. — Literarna kritika zahteva predvsem nepristranosti, drugače ne dosega svojega namena. Seveda mora pa imeti kritik tudi jasna načela, po katerih sodi. In tega bi želeli slovenski literarni kritiki, da postane koristen in blagodejen kulturni faktor.

Kaj je torej z alkoholom? Vsem, ki so dobre volje, pojasnjuje M. V. — 1906. Založila „Kat. Bukvarna“ v Ljubljani. Tisk „Katoliškega tisk. društva“ v Postojni 80. Str. 70. Cena? — Čisto nova brošurica, ravnokar prišla izpod tiskarskega stroja. V rdečem ovitku je vrhu tega tudi še. Ali bo napravila kaj šuma? Tega namena nima. Čemu tudi? „Kar raste, ne dela

lemična, ni bojevita, ampak čisto i r o n i č n e g a značaja; mirno, kakor prijatelj govori prijatelju, razklada, uči, prosi, navdušuje. Tudi nič učene navlake: anonimni pisatelj je po dolgem premišljevanju napisal te lepe besede, gotovo iz prepolnega srca. Če bi pa vendar iskali ureditve, bi rekli, da ima dva dela: negativni, ki odgovarja na vse možne ugovore in pomisleke (Vino - strup? Kaj bomo pili? Kdo bo pijanca spreobrnil? Kaj pa Dolenjci? Saj vlada v enem hipu lahko pomore itd.), drugi je pa pozitiven. Zdi se nam, da je v knjižici vse, kar mora omikanec vedeti o tem vprašanju. Na koncu je pridejano še važno predavanje dr. Brecljevo z dne 26. oktobra 1903. „Alkohol

LADJE, S KATERIMI JE KOLUMB ODKRIL AMERIKO.

šuma.“ In protialkoholno gibanje med Slovenci narašča mogočno. Spoznanje prodira, volja se krepi. Vsak dan je več abstinentov, ne toliko organiziranih, kakor na tihem, ki odobravajo to novo prizadevanje in se ga veselé in záse tudi izvajajo, a kot apostoli nočejo nastopiti. Kdo bi jim zameril? Ni vsak za apostola. Zdi se mi s protialkoholnim gibanjem kakor s Kneippovo zdravstveno metodo: učen svet se je norčeval iz nje, Kneipp pa je mirno pisal svoje knjige in odpiral trpečemu človeštvu oči. In danes? Danes knajpa skoro vse... Abstinenčno gibanje bo v kratkem času slavilo zmagoslavlje. Da se ta dōba prikrajša, v ta namen je pisana naša brošurica Posebno hvalevredno na njej je to, da ni po-

in človekovo zdravje“ str. 56.—69., kjer so tudi znane slike človeških organov, želodca, srca, ledic in jeter, poškodovanih po alkoholu. Dasi je pisatelj zastopnik skrajne levice, vendar je dober do vseh in lepo kaže, kakó novo gibanje ne prinaša sovraštva v družbo, ampak veselje do dela, do ljudstva, do prirode, do sadjereje itd. Par slik znanih bojevnikov te socialne ideje poživlja celo razpravo. — Čeprav so mnogi že naročniki „Piščalke“, ki ima isto torišče, vendar smo prepričani, da bodo radi segli tudi po tej knjižici, ker je v njej ob kratkem vse vprašanje obdelano. Sicer pa je gotovo: čim več zagovornikov ima abstinenca, tem bolje zanjo.

IZ DRUGIH KNJIŽEVNOSTI.

Don Quijote. Zanimivo je, da je Jean Richepin spraval velikansko delo duhovitega Španca Cervantesa v obliko drame. Jean Richepin je bil rojen 1. 1849. v Alžiru in je delal le-to dramo celih deset let. Igrali so jo prvič dne 16. oktobra 1905 v pariškem gledišču Comedie Française in letos tudi v zagrebškem kazalištu. Pri nas ne vemo seveda še ničesar o njej. — Kratka vsebina je tole: Mladi in lepi vitez Cardenio se zaljubi v nečakinjo Don Quijota, Dorotejo. Don Quijot, popolnoma začaran od vitežkih romanov, neče ničesar slišati o tem zakonu, ampak dela na to, da se Doroteja omoži z grofom de las Fuentes Don Fernandom. To pa Quijote samo zato želi, ker je Don Fernando stare plemenitaške rodovine. Toda ker se Doroteja ne strinja s tem, da bi se omožila z Don Fernandom de las Fuentes, jo sklene ta ponoči ukrasti. K temu dejanju mu prigovarja bivši jetnik Ginès de Passamonte. Doroteja se posvetuje s svojimi prijatelji Samsonom Carascom, Sanhom Panzom, župnikom in brivcem Nikolajem, kako bi pregovorila svojega strica, da ji dovoli zakon s Cardenijem. Ko se Doroteja pogovarja s svojimi prijatelji, se odpre zastor v ozadju odra in gledavci zapazijo Don Quijota, vsega zatopljenega v viteške romane. Od časa do časa gestikulira, vstaja s stola, zagleda se v neko zamišljeno točko, maha z rokami, bori se z namišljenimi osebami svoje bolne fantazije. Tako je zamišljen v svoje berilo, da ne ve, kaj se godi okrog njega, ampak samo sanja o svoji Dulcineji. Za tem prizorom prihaja Ginès de Passamonte, preoblečen kot jutroviski vedeževalec, kateremu so znani Quijotovi naklepi, ter mu zatrjuje, da čaka Dulcineja njegove pomoči. Don Quijot slepo veruje besedam Ginèsovim ter naroči svojemu zvestemu slugu Sanho Panzu, da osedla ob polnoči njegovega konja Rozinanto in svojega osla. Komaj ta dva odjezdita, prideta pod Dorotejino okno Ginès in Don Fernando. Ginès oponaša Cardenija in ji poje podoknice s spremljevanjem gitare. Doroteja pride na prošnjo navideznega Cardenija pred hišo. Ginès pa jo pograbi okoli pasu in pobegne z njo in z grofom. Na njeno vpitje se zbere na trgu veliko ljudstva in Dorotejina vzgojiteljica Leonarda ter Tereza Panza, ki joka in obupuje za svojim možem Sanhom. To se godi v treh slikah.

Četrta slika se godi v skalnatem in skritem klancu gore Siera-Morena. Don Quijote in Sanho Panza sta razjahala, da se spočijeta;

Sanho Panza je in pije, Don Quijote pa sanja o svoji Dulcineji. Doroteja, ki je nekako ušla Don Fernandu, prihiti tudi v ta klanec. Toda Don Quijote, je ne spozna, ampak misli, da je kraljčina v stiski, ter ji obljubi, da jo hoče braniti pred velikani in pošastmi. Ti velikani so krila mlinov na veter. V peti sliki se privleče Don Quijote, truden in ranjen vsled boja z mlino, s čedo ovac in z divjimi pastirji, na dvorišče neke krčme, katero smatra za vitežki, utrjen grad. Za pretepenega in obnemoglega Sanha kuha zdravilo, vsled katerega postane Panzu še slabše. V tej krčmi prenočuje Cardenio, Dorotejin zaročenec, s prijateljem Carascom, ki sta bila krenila na pot, da ugrabita Dorotejo Don Fernandu. Don Quijote misli, da ta dva preganjata kraljčino Dorotejo, se spusti z njima v boj in rani s svojim kopjem Cardenija. V šesti sliki bi moral lažnjivi frater Ginès de Passamonte poročiti grofa Don Fernanda z Dorotejo, a to se mu ne posreči, ker prepreči njegovo nakano Samson Carasco. Medtem pridejo kraljevi jetniki, katerim pridiguje frater de Passamonte. Prihaja pa iz samostanov sv. Luka tudi Don Quijote, ki osvobodi iz prevelikega človekoljubja ujetnike. Toda ti mu niso prav nič hvaležni, ker ga obmetavajo s kamenjem in ga zasmehujejo. Sedma slika se vrši na terasi ossunskega vojvoda Don Luisa in njegove žene Donne Marie. Do tega dvorca pride na svojem popotovanju tudi Don Quijote s svojim spremljevalcem Sanhom Panzom, ki je medtem že postal guverner obljubljenega mu otoka. Don Luis želi zopet spametovati Don Quijota, ki se mu je priljubil, in naroči kmetici Aldonzi Lorenzo, da ga ozdravi njegovih iluzij. Ta to tudi stori, ko mu obljubi zaušnico, ako je ne neha obrekovati. Don Quijote je bil namreč proglasil Aldonzo Lorenzo za svojo Dulcinejo. Zaradi te nesreče je ubogi Don Quijote ves iz sebe. Razen tega pozôve Carasko Don Quijota na dvoboj, ker se je upal trditi, da Dulcineja Aldonza Lorenzo ni najplemenitejša in najboljša gospa na celem svetu. Pogoj tega dvoboja je, da tisti, ki bo premagan, ne bo smel nositi eno leto orožja. Premagan je Don Quijote. A dosegel je svoj ideal — boril se je za Dulcinejo. Vojvoda d' Ossuna je upal, da Don Quijote zdaj ozdravi od svojih iluzij. Zadnja slika nam predstavlja spalnico Don Quijota, ki se vrne domov umret, ves izmučen in bolan. Že prej sta se vrnila Doroteja in njen ljubljeni Cardenio.

Kakor se vidi, je dramatik Richepin nekoliko pre naredil konec Cervantesovega romana. Kajti v njem umira junak ozdravljen

svojih iluzij, medtem ko se to v drami ne zgodi. — Na zagrebškem odru je drama zelo uspela; hrvaški listi trdijo, da je bila ena najlepših v zadnji sezoni.

I. C.

Irene von Schellander: **Rojenica.** Eine Erzählung aus dem Krainer Hochgebirge. — Dresden-Blasewitz 1906. Str. 61. — „Malo strani“, sem si mislil, ko sem knjigo prerezal, „gotovo bo več vsebine!“ Pa sem se zmotil. Vsebina preprosta, brez vsakega zapletka, brez svežega narodnega kolorita. Osebe, — sicer jih ni mnogo — ki nastopajo v povesti, niso naše, in pisateljica bi na naslovni strani prav tako lahko zapisala „eine Erzählung aus dem Schwarzwalde“ ali „aus den Pyrenäen“. Pisateljica ni imela dovolj odprtega očesa, ko je hodila po naših tleh — V Mojstrani, slikoviti vasi pod Triglavom, živi gorski vodnik Dušan (!) s svojo ženko Kito (!) na videz zadovoljno, in čvetero otrok jima krajša dneve. Naenkrat pa zazveni v njunem idiličnem življenju disakord. Pri Dušanu se oglasi Dušica-Rojenica, prejšnja njegova znanka, lepo in živahno planinsko dekle, nevedé, da je oženjen. Več let je namreč služila v mestu pri neki žlahtni rodovini za vrtnarico. Dušan ji predstavi svojo ženo, Dušica se zdrzne in odhiti v triglavsko pogorje, dasi ji Dušan brani. Nastane nevihta, grozna in strašna. V Dušanu se oglasi stara ljubezen. Upa, da se Dušica vsled slabega vremena vrne. Ko je ni, gre sam za njo, ne meneč se za prošnje svoje žene, ki slutí, da ne bo nič dobrega iz vsega. Po mnogih težavah jo najde. Dve noči in en dan (!) se je bila obdržala kljub vsemu viharju in nevihti na neki steni nad Peklom. Dušan hoče do nje, Dušica mu brani: „Imaš ženo in otroke... če greš pome, se spustim v prepad... kaj bi rekli ljudje?“... Dušan priveže vrv za skalni rob, da bi splezal do nje. Vrv spolzne ob mokri skali in Dušan zdrsne v globočino. — Tretji dan gre Kita v gore za Dušanom. Vso raztrgano in onemoglo, premočeno „do bele kože“ dobi na potu Dušico, ki se je bila sama rešila. Dvigne jo Kita in jo nese domov, da bi izvedela o svojem možu. „Menim, da je mrtev.“ — „Kaj, moj Dušan mrtev, in vi ste morilka mojega moža?... Radi vas je šel v smrt.“ Dušici je vedno slabše. Smrtni angel je stopil v hišico in Dušici-Rojenici zatisnil oči.

To je vsebina povesti. Vse kaj drugega je bil zamislil Baumbach, ko se je mudil v naših planinah. „Zlatorog“ mu je prinesel ime, in zasloveli so triglavski vrhovi. V „Rojenici“ ni razen par imen nič našega. Omenja se — a samo omenja — Mojstrana, potok Bistrica, Triglav, Kot, Pekel in še par imen. Kje je

Schellander med našimi hribovci dobila imena Dušice, Dušana, Kite? Tudi po svojem značaju in čuvstvovanju to niso naši hribovci, ampak navadni mestni „Schwärmerji“. Slog je modern, tuintam prav čeden in nežen, po mnogih krajih pa nervozno razsekan. V povesti je tudi več inkonkvenc, oziroma neverjetnosti. — Schellander je priznana nemška pesnica in je bila v kolinskem literarnem društvu na takozvanih „cvetličnih igrach“ (Blumenspiele) že opetovano odlikovana. Morda je bila odlikovana uprav radi svoje „Rojenice“; a pri nas med Slovenci odlike prav sigurno ne bi dobila. Mi hočemo zdravja, kajti zdravje puhti tudi iz naše lepe zemlje!

L. Turšič.

Pod naslovom „**Einige Streitfragen**“ (Archiv f. sl. Phil. XXVIII. 1.) objavlja znameniti učenjak - slavist, prof. Jagić svoje misli k nekaterim perečim vprašanjem v slov. jezikoslovju, na prvem mestu k razdelitvi glagolov v posamezne vrste in razrede. Kakor znano, imamo dve razdelitvi glagola, ki se načelno razlikujeta druga od druge. Pri razdelitvi služi v podlago v prvi vrsti deblo nedoločnikovo, v drugi vrsti se šele ozira tudi na sedanjik. Tako je glagole razdelil Dobrovský, popravil je to razdelitev veliki naš rojak Miklošič; najkonsekventnejše je izpeljana ta načelna razdelitev glagolov v svojem principu v staroslovenski slovnici prof. Vondráka.

Skoro istočasno, ko je popravil Miklošič razdelitev glagolov po Dobrovškem, je učeni Schleicher sestavil drugo razdelitev glagolov, ozirajoč se pri tem na sedanjikovo deblo, šele v drugi vrsti je vzel v poštev tudi nedoločnik. Razdelitev Schleicherjevo je deloma popravil njegov učenec Leskien, sedaj profesor na lipskem vseučilišču. Približal je, kolikor se to seveda more, razdelitvi po Miklošiču in Schleicherju, in skrčil osem glagolskih razredov Schleicherjevih v štiri.

Prof. Jagić je v svojem spisu načelno za razdelitev glagolov po Schleicherju in Leskienu, t. j. za razdelitev po sedanjikovem deblu, nedoločnik pa pride šele v drugi vrsti v poštev. Hvali tudi poizkus Leskienov, da bi zblížal obe glavni razdelitvi, a pri tem mu ni po vseči skrčenje osmih vrst Schleicherjevih v samo štiri po Leskienu, ker so tako nekateri razredi preobširni na škodo preglednosti. Jagić hoče, stoječ na stališču Schleicherjevem, obe razdelitvi še bolj zblížati in je zato razširil štiri vrste Leskienove v šest svojih. Tako bi se delil glagol po Miklošiču in Jagiću v šest vrst, ki bi se krile, kolikor je to le mogoče pri načelno popolnem drugem stališču. Vrh tega je kakor Schleicher razdelil

glagol v dve veliki skupini: v prvotne glagole: vrsta 1. — IV. A. in izpeljane glagole: vrsta IV. B—VI. Kot nekak dostavek se pa naslanjajo še na te vrste maloštevilni glagoli brez tematičnega vokala.

Da se je odločil prof. Jagić za razdelitev glagola po sedanjikovem deblu, temu je vzrok to, da je marsikaj v slovenskem nedoločniku drugotnega, kakor to kaže primerjanje z drugimi sorodnimi jeziki, posebno z litavščino. Mogoče se bo zdela Jagićeva razdelitev marsikom pretežavna in nepraktična. To misli prof. Jagić sam, ki pa trdi, da je to odvisno le od navade. Če se navadimo glagol deliti po njegovi razdelbi, se nam bo tudi ta kmalu zdela praktična. Za jezikoslovce je ta trditev pač opravičena, a vprašanje je, če bo temu tudi po srednjih šolah tako, dasi seveda te ne pridejo v znanstvenem raziskovanju v poštev in ne morejo v znanosti odločevati.

V drugi razpravi o slovenskem imperfektu se prof. Jagić obrača proti Vondrákovi razlagi imperfekta. Vondrák meni 1. da je bil vedč t. j. sedanji prosti aorist nekoč imperfekt; a 2. vedčachъ aorist, ki je pa sedaj imperfekt. Temu mnenju se sivi učenjak Jagić upira na vso moč stoječ na mnogo realnejši podlagi kakor prof. Vondrák, ki ne jemlje v poštev res nahajajočih se staroslovenskih oblik. Tudi omenja prof. Jagić, da je jezik zelo konservativen in ohranja oblike, ki jih že ima, ter ne skače tako in ne preminja oblik, kakor trdi Vondrák. Jagić meni, da je imperfekt ustavljena oblika vedčachъ, achъ je pa, kakor sta domnevala to že Schmidt in Leskien, imperfekt od glagola jesmъ.

Po Jagiću je tudi běchъ imperfekt, ki je pa prešel v aoristovo spregatev. Zaradi tega prehoda trdi ravno prof. Vondrák, da je tudi běchъ aorist, a Jagić dokazuje, da se v stsl. spomenikih rabi kot imperfekt.

V tretjem spisu govori prof. Jagić o prihodnjiku debła by. Od tega nam je znanih samo malo participovih oblik. Miklošič, po njem Leskien in Vondrák so hoteli rekonstruirati sprego tega glagola. Nastavili so oblike: *byšą, *byšeši. Jagić pa sprega, sodeč po participu byše, byšešteji, ki ga imajo samo glagoli IV. vrste, konsekvnetno *byšą, byšiši . . .

J. M.

Mencej: **Zur Praesensfrage perfekter Verba im Slovenischen.** (Archiv für slaw. Philologie XXVIII. 3.) Pravi sedanjik tvorijo, kakor je znano v vseh slovanskih jezikih samo imperfektivni glagoli, sedanjikova oblika perfektivnih glagolov pa ima pomen prihodnika. Slovenščina dela v tem oziru izjemo,

ker pozna tudi pri perfektivnih glagolih pravi sedanjik. Jezikoslovci so se že mnogo bavili s to posebnostjo slovenskega glagola; več ali manj so bili skoro vsi edini v tem, da se tu kaže tuji nemški vpliv, samo o. Škrabec je v „Cvetju“ in „Archivu“ na duhovit način dokazoval, da je taka raba glagola v slovenščini opravičena v prvi osebi sedanjika z abstraktnim pojmom. Kakor hitro je dejanje z izgovorom že tudi izpolnjeno, je opravičen tudi sedanjik perfektivnega glagola, ker le s tem moremo hipnost dejanja izraziti. Zato je tudi Škrabcu v tem slučaju edino umestna uporaba sedanjika perfektivnih glagolov, na pr. zahvalim.

San Francisco pred potresom: Market Street.

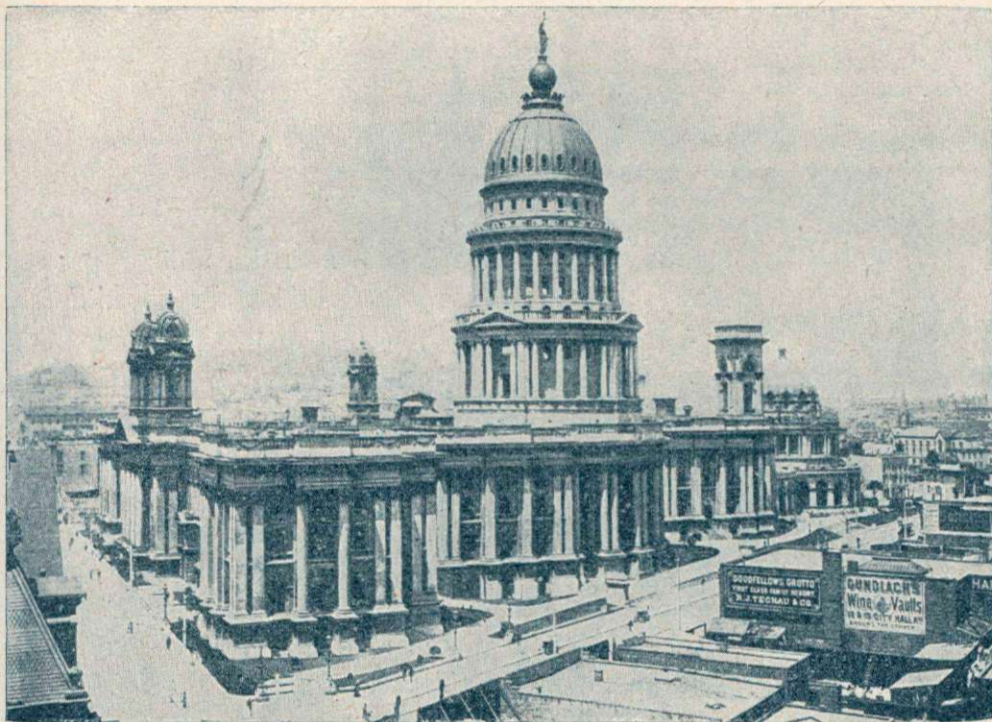
To je pristno slovansko, tako so Slovenci vedno govorili, čudno je le, da tudi drugi Slovani tega sedanjika (efektivni praesens) ne poznajo.

Mencej ugovarja dokazovanju Skrabčevemu. Že v najstarejših dōbah sicer nahajamo v slovenskih spomenikih ta efektivni praesens, a ne izključno od perfektivnih, ampak tudi od imperfektivnih glagolov. Sedanjik perfektivnih glagolov se razširja po Trubarjevem nastopu vedno bolj in bolj. Izhaja pa cela prikazen od tujih glagolov; pri izposojenkah iz nemščine in drugih jezikov nahajamo posebno v

prvih časih to nepravilno rabo, ti so vplivali tudi na pristno slovenske glagole, da se je tudi tu začel uporabljati nepravilni sedanjik perfektivnih glagolov, ki so dobili s tem nekak trajen, durativen pomen. Cela prikazen je torej res germanizem, do Levstika so rabili prepogosto slovenski pisatelji sedanjik perfektivnih glagolov, z Levstikom se pa začenja slovanski vpliv, in od tedaj ni ta sedanjik v knjigi več tako razširjen. J. M.

Neue Forschungen zur Sozial- und Wirtschaftsgeschichte der Slaven von J. Peisker. 1. Die älteren Beziehungen der Slaven zu Turkotataren und Germanen und ihre sozialgeschichtliche Bedeutung.

Mestna hiša v San Franciscu pred potresom.

Znani učenjak J. Peisker, čigar učenec je bil naš prerano umrli vseučiliščni profesor Vladimir Levec, je priobčil v časopisu „Vierteljahrschrift für Social- und Wirtschaftsgeschichte“ III. Stuttgart, W. Kohlhammer, 1905 omenjeno razpravo, ki je izšla tudi v ponatisku. Pisatelj je znan po svojih, na socialno in gospodarsko zgodovino Slovanov se nanašajočih razpravah v istem časopisu leta 1897.; posebej izšle skupno z naslovom „Forschungen zur Sozial und Wirtschaftsgeschichte der Slaven.“ (Glej uvod pričujoče knjige!) Isto stvarino obdeluje tudi njegovo „Slovo o združbe“ (tudi v nemščini). V uvodu pričujoče knjige pa naznanja, da bo nadaljeval svoje preiskave o prvotnih razmerah Slovanov do Germanov in drugih narodov ter njih posle-

dicah v posebnih publikacijah, ki bodo govorile: Über Wort und Gerät ‚Pflug‘ bei den Slaven in Über die wlachosüdslavische Symbiose.

Že v „Slovu o združbe“, kjer razlaga Peisker nastanek (jugo)slovanskih zadrug iz bizantinsko-turškega načina obdačevanja (capitatio; καπιτάσιον), govori obširno o dveh slojih pri večini slovanskih narodov: o (vladajočem) pastirskem in (odvisnim) poljedelskim. Nekdaj so pri vseh Slovanih bili pastirji, župani (župa prvotno = Weiderevier!) vladajoči sloj. V Srbiji so na njih mesto stopili Rumuni-Vlahi kot sicer neodvisen, a ne vladajoč sloj. Odkod ti župani? ti vladajoči pastirji, živinorejci? Odkod dva sloja (Zweischichtung)? To je v glavnem vsebina pričujoče knjige. Obenem pa podaja razprava tudi odgovor na vprašanje, odkod gospodarska in politična inferiornost

Slovanov zlasti nasproti Germanom, ki se javlja v zgodovinski dōbi. Najstarejša znana bivališča Slovanov so ugodna za poljedelstvo in živinorejo. Toda nekatere izposojenke kažejo, da živinoreja ni bila gospodarska panoga Slovanov.

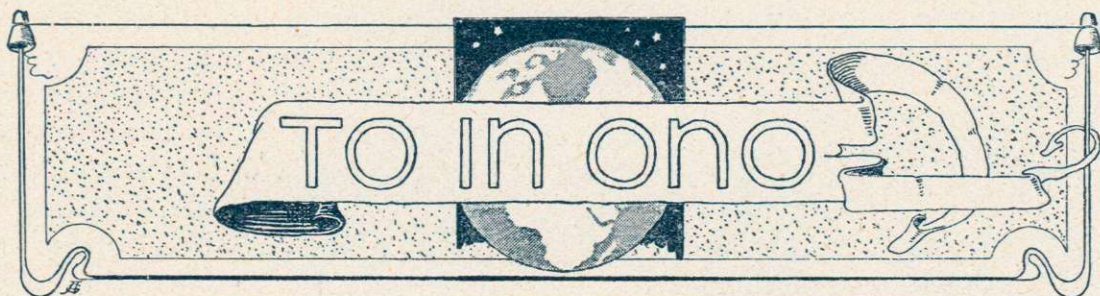
(To so izrazi: skot, nuta = govedo, zlasti pa: mlēko [iz germ.] in tvareg = sir iz turškotat[.]) S tem se vjema tudi poročilo Konstantina Porfirogeneta o razmerju Rusov do Pečenegov: Rusi so od Pečenegov dobivali govedo, konje in ovce, ker sami teh živali ne rede. Odkod ta nedostatek pri Slovanih kljub ugodnim

prirodnim razmeram njih bivališč? Nato odgovarja Peisker sledeče: Slovani so od pradednih časov bili sosedje raznih turkotatarskih nomadskih narodov. Teh glavno opravilo pa je, da ropajo pri mirnih sosedih živino, kar se je do nedavnih časov godilo v sedanjem ruskem Turkestanu. Če se je tak nomadski rod stalno naselil sredi med poljedelskimi Slovani, so nastali pastirski okraji, žup e. (Str. 142. i. dr.) Tuji rod je sprejel večinoma jezik poljedelcev Slovanov. Slovani so sicer že obdelovali polje, a župani, udje župe, pastirji so jim vladali. Drugod so bili vsaj pozneje živinorejski, vladarski sloj Germani. Take razmere so bile nekdanj, deloma tudi še v zgodovinski dōbi pri vseh slovanskih

rodovih; pri nekaterih so se ohranile še dolgo v zgodovinski dōbi kakor pisatelj dokazuje iz listin (str. 134. sl.: o Dalemincih na sedanjem Laškem; str. 143. sl. pri spodnještajerskih Slovencih). Drugi so se pa tega jarma zgodaj otreli in nastale so poljedelske države: tako med korotanskimi Slovenci (str. 196. sl.: poljedelska državnica na Koroškem, vmeščanje koroških vojvod), in pri enem delu Čehov. (Premislidi, poljedelska dinastija: str. 227. sl.). Du-

hovito razlaga pisatelj, zakaj se nahaja v slovanskih jezikih turškotat. izposojenka „toareg“ in nemška „mlēko“ in kako da se je pomen prvotnoslovanske besede za mleko, „mlézivo“ omejil. (Str. 121. sl.). — Knjiga je, kakor se vidi zelo poučna; poleg omenjenih glavnih misli obsega še veliko zanimivih podrobnosti. Toliko, da se opozori na knjigo širše izobrazeno občinstvo; strogo znanstveno oceno pa seveda moramo prepustiti strokovnjakom.

NAŠE SLIKE.

Tower v Londonu (str. 321.) je stara trdnjava, nekdanja kraljeva palača. Pravijo, da je tu stala že rimska trdnjava. V srednjem veku so tod vladali angleški kralji, potem so rabili Tower za ječo. Tu je zapiral in moril odpadnik Henrik VIII. svoje žene, tu so zdihovali nešteti jetniki pod Elizabeto in naslednjimi vladarji. Zdaj je Tower orožni muzej in prebivališče dosluženih vojakov.

Ruski učitelj čita ljudstvu (str. 329.) Rusija! Koliko danes mislimo nanjo! Zastopniki ljudstva so se zbrali v „gosudarstvenni dumi“, da dajo Rusiji modernejšo obliko. Absolutizem se stresa, revolucija dviga svojo glavo. A poglejte to ljudstvo, kakor nam ga je naslikal Bogdanov-Bjelskij. Napeto in pozorno poslušajo učitelja, ki jim čita, ker sami brati ne znajo. Ne znajo, ker jih nihče učil ni, a z obrazov jim žari živa želja po izobrazbi in po razvoju dušnih sil. Kako resni in pošteni so obrazi teh starcev-patriarhov! To je ljudstvo, ki vstaja in ima bodočnost!

Vatikanski vrt (str. 345.) je majhno ozemlje svetovnega vladarja. Papež Pij X. ne mara nepotrebnih ceremonij in se rad izprehaja sam po vrtu, ki je nekoliko vzvišen. Zadaj se vzpenja divna kupola svetega Petra, in izpod palm gleda sveti oče doli na večno mesto, in v duhu še dalje v neštete kraje, ter misli in moli.

„Sadjarstvo“ (str. 361.) predstavljata dva kipa češkega umetnika V. Suhomela, prof. na c. kr. kiparski šoli v Hořičah. Deček in deklica sta namenjena za vrt pred šolo.

Avstrijska državna zbornica je neprenehoma na dnevnem redu zlasti sedaj, ko se bori

sama s seboj za splošno in enako volilno pravico. Na sliki str. 368. se vidi hodnik z dragocenim stebrovjem, kjer šetajo poslanci med sejami.

Olimpske igre (str. 373.) so zopet otvorili na Grškem. Panatenejski stadion leži takoj ob Atenah v naravni kotlini. Mnogo stoletij je bil starogrški stadion zapuščen in je ves razpadel. L. 1896. pa ga je dal bogat Grk, trgovec Averov iz Aleksandrije, prenoviti in sicer tako, da so se popolnoma ohranile oblike starega slavnega igrišča nekdanjih Grkov. Kakor nekdanj, je tudi zdaj vse zgrajeno iz čistega belega marmorja. Tekališče meri v obodu 400 m; na sedežih, ki se dvigajo amfiteatralno v 44 vrstah, je prostora za 60.000 gledavcev. Tako so torej zopet obnovljene slavne olimpske igre. A razložek je vendar velik: V starih časih so se tu predstavljali le Grki, ki so bili ponosni na svojo kulturo, zdaj pa se kosajo tu zastopniki vseh „barbarskih“ narodov, ki gojé najrazličnejše sporte, kajti Atencem je na tem ležeče, da naredé iz olimpskih iger mednarodno tekmovališče, ki bi privabljal tja tujce vsega sveta. Tako je klasicizem postal praktičen...

Tristoletnico Kolumbove smrti smo praznovali prošli mesec. Naša slika (str. 377.) nam kaže ladje, s katerimi je plul Kolumb na nevarno, negotovo pot čez Ocean. Mnogo poguma je bilo treba tedaj za tako drzno podjetje. Zanimivo je to, da je Kolumb sam do smrti živel v misli, da je odkril obrežje indijsko.

San Francisco, glavno mesto Kalifornije, je zadela grozna nesreča 18. aprila. Strašen potres je porušil mesto, in požar je uničil, kar je ostalo. Tudi mestna hiša, ponosna, krasna stavba (str. 381.)

se je čisto porušila. Na glavni ulici (str. 380.) je velika hiša, poslopje časnika „The Call“, ona s stolpom na desni je poslopje lista „San Francisco Chronicle“. Vse to je zdaj porušeno. V San Franciscu je več slovenskih in mnogo hrvaških rodbin. Njihov duhovnik je Slovenec g. Fr. Turk.

Princ Konrad Hohenlohe (str. 384). Hitro se suče kolo politike. Komaj smo dobili sliko Gautschevega naslednika tržaškega namestnika princa Hohenlohe, je že odstopil. Sprejel je nalogo, da izvede v Avstriji splošno in enako volilno pravico, to težavno vprašanje, ki je vrglo že njegovega prednika. Nastopil je odločno zanjo, kot mož demokratskega mišljenja. A padel je zaradi tega, ker ni mogel držati zbornici dane besede, da bo varoval korist Avstrije proti Ogrski. Odstopil je, a pride skoraj gotovo zopet kmalu nazaj.

Razvaline San Francisca.

† Henrik Ibsen.

Sam ni vedel, kaj hoče. Takó nekako je dejal o Ibsenu Lev N. Tolstoj. Zares, do gotovih rezultatov ni prišel veliki severnjak, ki so ga nedavno položili v grob. Morali bi pisati knjigo, če bi hoteli Ibsena docela oceniti. V njem so misli vrele, silile na dan, pa se nikoli niso ustalile. Otrok našega veka, ga je tudi najbolje umel, najlepše v svojih delih naslikal. Pravijo o njem, da je bil individualist, pozitivist in še več takih splošnih fraz stoji o Ibsenu napisanih po knjigah in podlistkih. Resnica je ta, da se je Ibsen celo življenje boril za svetovno nazoranje, ga iskal, a našel ni stalnega. Zato je v eni in isti drami sedaj proroško oznanjeval novo dóbo, kjer bo povsod zavladala resnica, sedaj zopet sklonil glavo, ko je videl silo zlá, ki ga človek podeduje od človeka, moč razmer, ki tlačijo družbo in ji ne dajo doseči zaželjenih idealov. Bil je predvsem mislec. Čuvstva so pri Ibsenu povsod sekundarna, zato so njegove drame vse tako hladne in resne. Problem

za problemom, strasti so bolj simbolizovane kot zajete iz življenja. „Gospa iz morja“ je simbol hrepenenja po neomejeni svobodi, škof Niklaj, svetovavec na dvoru kralja Kakona, simbol nadčloveka, „Divjagosp“, simbol človeka, ki bi rad kvišku, a ga mori zaduhlo ozračje tope, vsakdanje družbe, Rebecca v „Rosmersholmu“, simbol demonične sile slè in pohote. V tem se kaže vpliv romantike, ki jo Ibsen nikoli ni zatajil, tudi tam ne, kjer kliče v pomoč svojim naziranjem pozitivizem in moderno vedo. Ibsen je bil reformatorska narava; predvsem je hotel prenoviti posameznika. V „Brandu“ je povedal vse, kar je počivalo v njegovi duši, ustvaril je tip novega Adama po njegovih mislih. „Brand“ je pravzaprav verna slika naziranj filozofa Soeren Kierkegarda. Človek naj se iznebi konvencionalnih vezi, s katerimi ga veže naše cerkev in družba. „Vse ali nič“, je maksima Brandova in Ibsenova. Nobenih kompromisov, nobene morale, ki se ozira na človekovo slabost in omejenost, vse naj bo veliko in popolno. In vendar zmaga v tej drami „deus charitatis“, bog ljubezni, ki noče nadčloveške morale. Ravno ta misel je izpeljana v „Cesarju in Galilejcu“, največji historični drami Ibsenovi. Zatajevanje in ponižnost krščanstva zmaga nad Julijanovim novopoganskim idejalom.

„Zidar Solness“ in „Kadar se vzbudijo mrtvi“ so konfiteor Ibsenovega življenja. V njih je posebljena tragika velikega misleca, ki je stremil za najvišjimi cilji, a jih ni dosegel. Ibsenovo maniro so jeli moderni vsi posnemati, ostali so daleč za njim. Ibsena sploh ni moč posnemati. On je tako samorasel kot narava, kjer mu je tekla zibelj. Moderno gledišče ga bo zelo pogrešalo.

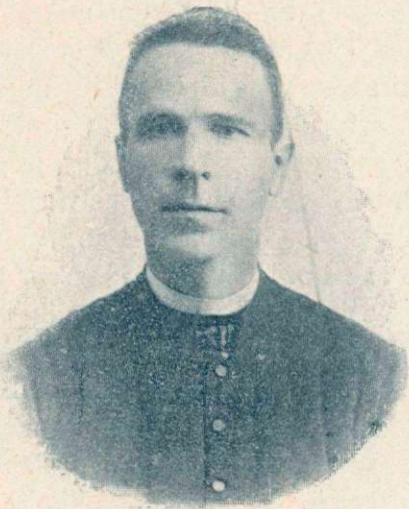

Stritarjeva slavnost v Ljubljani je privedla v Ljubljano sivolasega pesnika in pisatelja, v slovensko domovino, ki je že dolgo vrsto let ni videl. Ob sedemdesetletnici so mu priredili v Ljubljani akademijo, na kateri je govoril dr. Jos. Tominšek slavnostni govor v čast jubilarju, občinski svet ljubljanski je priredil njemu na čast slavnostno sejo, pri kateri so mu čestitali in sklenili, da se Špitalske ulice odslej zóvejo Stritarjeve ulice. Narodna društva so mu priredila dve podoknici. Slednjič je bil banket Stritarju na čast. Slavljenec se je ginjen zahvaljeval za izkazano mu čast. Želimo mu tudi mi ob sedemdesetletnici še enkrat srečne in vesele dni!

Koncert „Glasbene Matice“ dné 12. maja nam je podal nekaj krasnih a-capella-zborov, med njimi Mokranjčevega „Kozarja“, bolgarsko narodno, jako večje harmonizirano, Kirchlov izraziti „Oj čudovito

krasna je!“ in Brahmsova trpkonežni „Dekle“. Violinist g. Karol Jeraj, sedaj c. kr. dvorni glasbenik in član orkestra c. kr. dvorne opere na Dunaju, in nežnočutni skladatelj in pianist g. Josip Procházka, učitelj „Glasbene Matice“, sta nastopila z nekaterimi briljantnimi skladbami, ki so našle navdušeno odobravanje.

Profesor Ivan Trinko.

Prof. Ivan Trinko. Danes priobčujemo sliko vnetega slovenskega rodoljuba, semeniškega profesorja Ivana Trinko v laškem Vidmu. V naši pesniški književnosti je znan po svoji zbirki, ki jo je izdal s psevdonimom Zamejski. Rojen je bil v Trčnumu v okraju šempeterskem v Beneški Sloveniji. V njegovih nežnih, melanholičnih pesmih zveni gorko domoljubje. Preložil je več spisov iz slovenske in ruske literature na italijanski jezik. Kot sotrudnik „Dom in Sveta“ je popisal domovino Beneških Slovencev (l. 1898.) in tudi zdaj še rad sodeluje pri slovenskih listih. Med Italijani je na glasu kot učenjak in je izdal pred kratkim predavanje, ki ga je govoril v videmski akademiji o atomizmu in hilemorfizmu. Ohrani ga Bog še dolgo let zapuščenim slovenskim bogoslovcem v videmski škofiji!

Gogoljeva dela. Rusijo poplavlja v novejšem času dela slavnega pisatelja Gogolja. L. 1902. so izšli samo v Peterburgu njegovi spisi v 1,136.000 izvodih, vrhu tega pa še nešteto število raznih izdaj po družih, provincialnih mestih. Kako je že Gogolj postal naroden, dokazuje dejstvo, da se proda mnogo zvezkov njegovih del po 10 do 12 krajcarjev.

O Levu Tolstem. Slavni ruski pisatelj zbira sedaj gradivo za zasnovano veliko delo. Namerava namreč napisati zgodovino svobodomiselnega gibanja v ruski družbi od zadnjih 25 let. Zaradi tega je sklenil oditi v Peterburg, da tam nabere v tajnih arhivih gradiva za imenovano delo. To potovanje je tudi v zvezi z izdajo njegovih novih del, ki jih cenzura ni hotela odobriti. Cenzura ne dovoli tiskati njegovega večjega dela „Veliki greh“, v katerem dolži vlado, da se ne zmeni za trpljenje ruskega kmeta in ki bi imel iziti v moskovskem listu „Russkaja Mysl“. Izmed ostalih del Tolstega, ki bodo v kratkem izšla, naj omenimo novelo, popis tragičnega življenja nekega političnega zločinca, ki izkuša ulti pred policijo, kritično razpravo o Shakespeareju, sestavek o sedanjem položaju ruskega kmetijstva, članek o racionalni ureditvi zemljišča ter o namenu države.

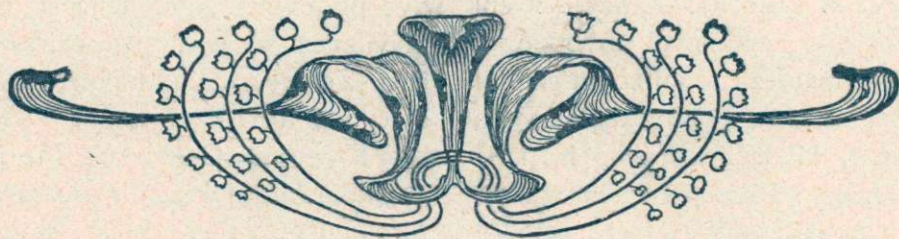
Venus Victrix. Drama Milana Begovića, ki so jo igrali tudi na našem odru, je izšla sedaj v posebni knjigi. Cena 1 K.

Slovenska Antologija. „Prosvjeta“ z veseljem pozdravlja misel, da bosta slovenska in hrvaška Matica izdali vsako leto po eno hrvaško, oziroma slo-

Princ Konrad Hohenlohe,
avstr. ministrski predsednik.

vensko knjigo. Tudi za nas je to vesel pojav, ker se nam zdi, da se bo s tem precej storilo za zблиžanje obeh bratskih narodov. „Matica Hrvatska“ prinese letos prvo slovensko knjigo z naslovom „Slovenska Antologija“.

Levu Tolstem. Slavni ruski pisatelj zbira gradivo za zasnovano veliko delo. Namerava napisati zgodovino svobodomiselnega gibanja družbi od zadnjih 25 let. Zaradi tega je sklenil Peterburg, da tam nabere v tajnih arhivih za imenovano delo. To potovanje je tudi v izdajo njegovih novih del, ki jih cenzura ni odobrila. Cenzura ne dovoli tiskati njegovega dela „Veliki greh“, v katerem dolži vladno, ne zveni za trpljenje ruskega kmeta in ki bi biti v moskovskem listu „Russkaja Mysl“. Izstalih del Tolstega, ki bodo v kratkem izšla, imenimo novelo, popis tragičnega življenja neolitičnega zločinca, ki izkuša uiti pred policijo, razpravo o Shakespeareju, sestavek o sedaložaju ruskega kmetijstva, članek o racionalni zemljišča ter o namenu države.

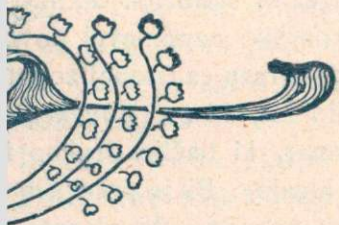
Annus Victrix. Drama Milana Begovića, ki so jo tudi na našem odru, je izšla sedaj v posebni Cena 1 K.

Slovenska Antologija. „Prosvjeta“ z veseljem vpliva misel, da bosta slovenska in hrvaška Matice vsako leto po eno hrvaško, oziroma slo-

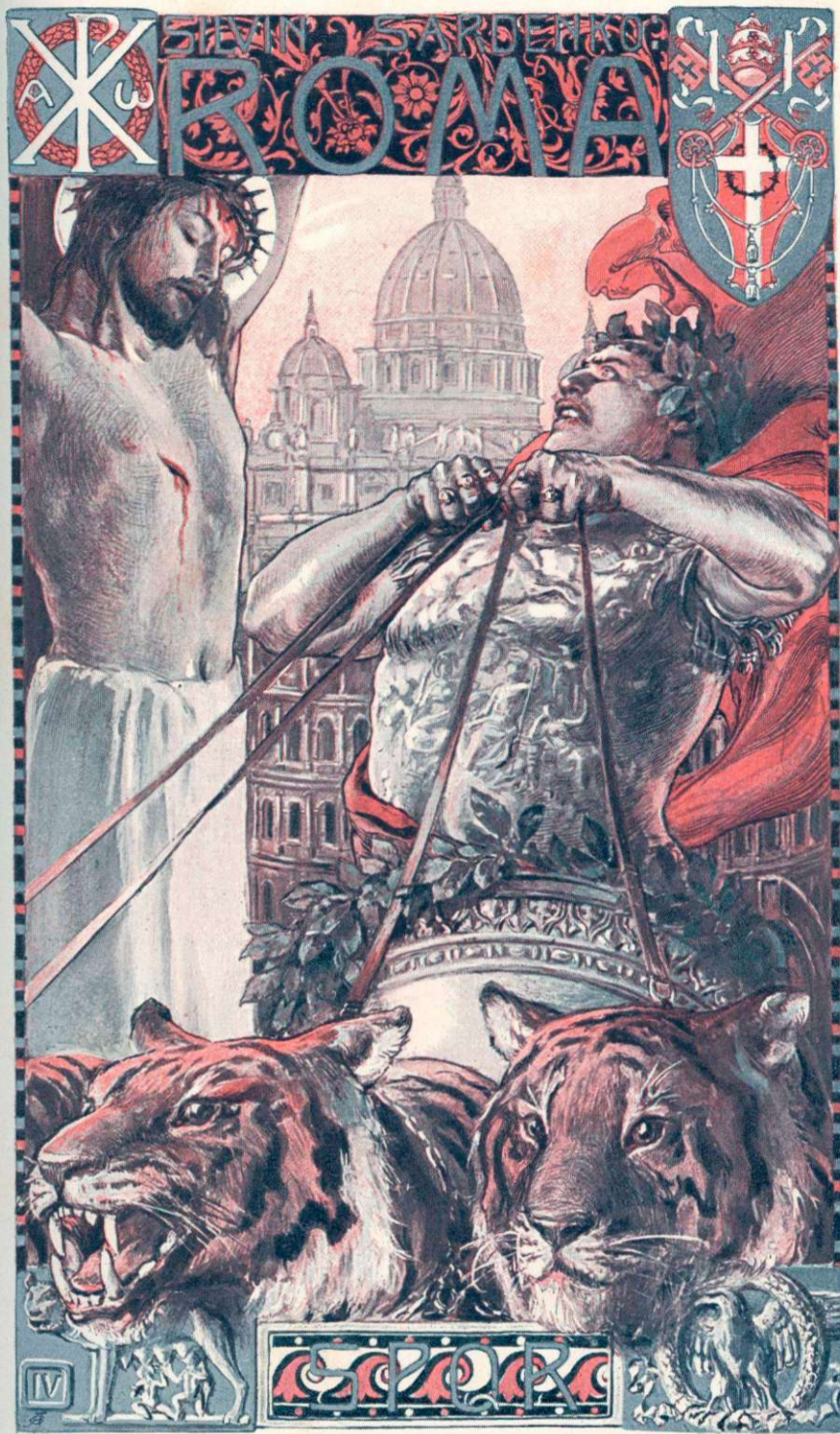

Princ Konrad Hohenlohe,
avstr. ministrski predsednik.

knjigo. Tudi za nas je to vesel pojav, ker se zdi, da se bo s tem precej storilo za zblizanje bratskih narodov. „Matica Hrvatska“ pristoja prvo slovensko knjigo z naslovom „Slovenska Antologija“.

PRILOGA „DOM IN SVETU“ št. 7., leto 1906.

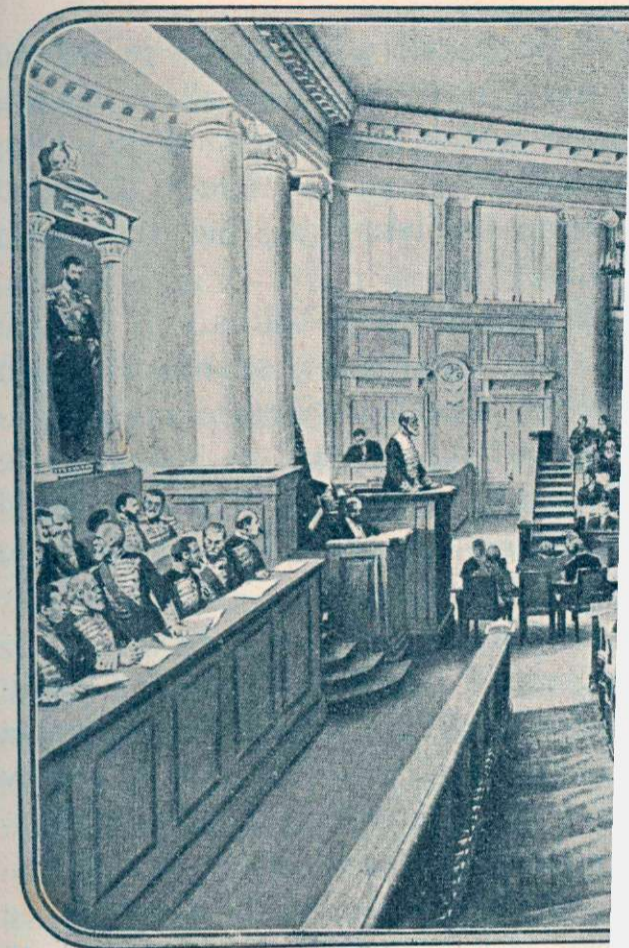
V NEKAJ DNEH
BO DOTISKANA ZBIRKA PESMI:

SILVIN SARDENKO
ROMA

S TO ZBIRKO JE POKAZAL NAŠ ZNANI
LIRIK, KI BIVA ŽE DALJ ČASA V RIMU,
SVOJO IZREDNO PESNIŠKO NADARJENOST
VSEBINO IN NAMEN TEH NEŽNOČUTNIH
PESMIC NAM PRAV DOBRO PREDOČUJE
GLOBOKO ZASNOVANA UMETNIŠKA NA-
SLOVNA SLIKA PO IZVIRNIKU AKADEMIČ-
NEGA UMETNIKA GOSP. I. VAVPOTIČA ..

CENA K 2⁰ -
ELEGANTNO VEZANO K 3²⁰

ZALOŽILA
KATOLIŠKA BUKVARNA V LJUBLJANI

ZBOROVANJE RUSKE DRŽA

FR. S. FINŽGAR:

POD SVOBOD

POVEST DAVNIH DEDOV.

XIII.

Trikrat so trombe zna-
mor, trikrat so se vsu
štirideseterih marmori-
nic carski in Belizarje
ter trosili in delili m-
stvo krepčila. Hipodrom je vrvel in
Ljudstva so se bila upijanila radosti
Bogataši so izgubljali in dobivali ne-
stave. Po vodi v jarku krog arene
vali kosi razbitih koles in voz. Pristaš
zelenih in višnjevih, najeti kričači —
gazili jarek ob areni, splezali na sp-
penjali se na Kačji steber, zlezli neiz-
kolosu — Lisipovemu Herkulu —
trgali sikomorne vence z Adama in
jih metali v areno, poklekali pre-